

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Změna klimatu jako politické téma v Evropské unii a České republice

Bc. Filip Rýdl

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

Změna klimatu jako politické téma v Evropské unii a České republice

Bc. Filip Rýdl

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Filip Rýdl

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu této diplomové práce PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Ph.D. za pomoc při vedení práce, za jeho odborné rady a za veškerý čas, který mi v rámci přípravy práce věnoval. Rovněž bych rád poděkoval mým rodičům za jejich podporu nejen při zpracování této práce, ale i v průběhu celého mého studia.

SEZNAM ZKRATEK

BAT	Nejlepší dostupná technika
CAN	Climate Action Network Europe
EAP	Všeobecný akční program Unie pro životní prostředí
EC	Evropská komise
EED	Směrnice o energetické účinnosti
EGD	Zelená dohoda pro Evropu
ESR	Nařízení o sdílení úsilí
EU ETS	System EU pro obchodování s emisemi
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
IPPC	Integrovaná prevence a omezování znečištění
KP	Kjótský protokol
MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
MPO ČR	Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky
MŽP ČR	Ministerstvo životního prostředí České republiky
NAP AZK	Národní akční plán adaptace na změnu klimatu
NAP CM	Národní akční plán čisté mobility
NEKP	Vnitrostátní plán v oblasti energetiky a klimatu
PA	Pařížská dohoda
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SEK	Státní energetická koncepce

SPŽP	Státní politika životního prostředí
TFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
UNFCCC	Rámcová úmluva OSN o změně klimatu
VP	Veřejná politika
VPD	Veřejně politický dokument

OBSAH

ÚVOD	1
1. EUROPEIZACE	5
1.1. Dimenze europeizace	8
1.1.1. Vertikální europeizace	8
1.1.2. Horizontální europeizace	9
1.2. Národní změny pod vlivem europeizace	10
2. OCHRANA KLIMATU JAKO VEŘEJNÁ POLITIKA	14
2.1. Vymezení pojmu policy	14
2.2. Klasifikace veřejných politik a veřejně politických dokumentů	16
2.3. Prvky politiky	20
2.4. Environmentální veřejné politiky	21
3. POLITIKY EVROPSKÉ UNIE V OBLASTI OCHRANY KLIMATU	23
3.1. Principy environmentálních politik EU	23
3.2. Aktéři klimatické politiky EU	27
3.3. Veřejně politické dokumenty EU v oblasti ochrany klimatu	30
3.3.1. Strategické VPD EU	30
3.3.2. Legislativní VPD EU	42
3.3.3. Mezinárodní klimatické VPD jichž je EU signatářem	48
4. POLITIKY ČESKÉ REPUBLIKY V OBLASTI OCHRANY KLIMATU	52
4.1. Principy environmentálních politik ČR	52
4.2. Aktéři klimatické politiky ČR	56
4.3. Veřejně politické dokumenty ČR v oblasti ochrany klimatu	58
4.3.1. Strategické VPD ČR	58
4.3.2. Legislativní VPD ČR	79
4.3.3. Mezinárodní klimatické VPD jichž je ČR signatářem	83
5. ANALÝZA EUROPEIZACE ČESKÉ KLIMATICKÉ POLITIKY	85
5.1. Bottom-up europeizace	86
5.2. Top-down europeizace	88
ZÁVĚR	97
POUŽITÉ ZDROJE	103
RESUME	123

ÚVOD

Tato diplomová práce je psána v době, kdy Evropské komisi (dále jen EC) předsedá Ursula von der Leyenová. EC si pod jejím vedením stanovila jako svou prioritu nastavení kurzu Evropské unie k dosažení klimatické neutrality. Za tímto účelem představila EC v prosinci roku 2019 očekávanou *Zelenou dohodu pro Evropu* (dále jen EGD) – nejambicióznější strategický dokument Evropské unie v oblasti boje proti změně klimatu a ochrany životního prostředí, který se nutně dotkne všech členských zemí EU. Zatímco EC a Evropská unie nastavila EGD a dalšími strategickými zcela jasný směr evropské klimatické a environmentální politiky směrem k nízko-emisnímu hospodářství, trvale-udržitelnému rozvoji či k uhlíkové neutralitě, směřování České republiky v této oblasti nemusí být na první pohled zcela jasné.

Tam, kde celá EC mluví *de facto* stejným jazykem, je stávající vláda České republiky hůře čitelná. Andrej Babiš, stávající premiér České republiky, uvedl, že se Česká republika k evropským plánům na dosažení uhlíkové neutrality musí stavět pragmaticky a, že: *„Nenecháme si od Evropy vnucovat věci, které by měly ohrožovat naše hospodářství. Určitě se nenecháme strhnout k fanatickým zeleným opatřením, která by ohrožovala náš průmysl. To se radši budeme soudit a budeme se v nejhorším dohadovat o sankcích“* (Byznys noviny 2020). I přes častou kritiku evropské klimatické politiky se doposud Česká republika vždy přihlásila ke svým závazkům plynoucích ze členství v evropském společenství. Ministerstvo životního prostředí ČR (dále jen MŽP ČR) se v květnu 2020 oficiálně přihlásilo k postupu obnovy hospodářství v návaznosti na pandemii COVID-19 a EGD pro Evropu skrze oficiálního prohlášení, kde mimo jiné uvádí: *„Realizace některých cílů Zelené dohody pro Evropu může být příležitostí k efektivnímu procesu obnovy hospodářství, nicméně je důležité směřovat ke společným environmentálním závazkům globálně, nejen ze strany EU. ČR i nadále podporuje dlouhodobý cíl EU dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050, tak jak je formulován v Závěrech Evropské rady z 12. prosince 2019“* (MŽP ČR 2020c). Česká republika má chladnější přístup ke klimatické politice,

než má Evropská unie, a to i přes to, že je ČR z pohledu emisí v přepočtu na obyvatele na vrchu Evropy.

Evropská unie je dlouhodobě celosvětovým leaderem v oblasti ochrany životního prostředí – ani jedna ze zemí Evropské unie se přitom neumístila v pěti největších celosvětových producentů CO₂. Pokud bychom ovšem brali Evropskou unii jako celek, je po Čínské lidové republice a Spojených státech amerických největším producentem CO₂ (EDGAR 2021). Statistiky České republiky v této oblasti také nejsou příliš pozitivní – ČR se umístila celosvětově na 27. místě v produkci CO₂ na přepočet obyvatel, a předstihla tak i Čínskou lidovou republiku (tamtéž), která je za svůj přístup k ekologii častým terčem kritiky.

Ke snaze o ochranu klimatu dochází na obou úrovních – jak na nadnárodní úrovni Evropské unie, tak na národní úrovni České republiky. EU v této oblasti stanovila řadu ambiciózních opatření a cílů za účelem snížení emisí skleníkových plynů – např. tzv. klimaticko-energetický balík 2020, rámec v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030, či dlouhodobou klimatickou strategii do roku 2050. Na národní úrovni České republiky byl v této oblasti v březnu roku 2017 přijat program Politika ochrany klimatu v České republice, který obsahuje cíle a opatření na snižování emisí skleníkových plynů. V říjnu roku 2015 byla přijata Strategie přizpůsobení se změnám klimatu v podmínkách ČR a v lednu 2017 Národní akční plán adaptace na změnu klimatu, který je jejím implementačním dokumentem.

Přístupy ke klimatické politice jsou na obou úrovních přirozeně odlišné. V této práci si kladu za cíl analyzovat odlišnosti těchto přístupů a to, zda – a popřípadě jakým způsobem – dochází k pronikání agendy Evropské unie v oblasti klimatické politiky do politiky České republiky a naopak. K této analýze bude v práci využita teorie tzv. *europeizace*. Základní otázkou europeizace je, jak se kvůli europeizaci změnilo vládnutí v jednotlivých členských zemích a do jaké

míry se proměnila politická a společenská realita v daném členském státě a naopak, jaký dopad mělo působení národních politik na úroveň EU.

Pro účely této práce pracuji s definicí europeizace autorů T. Risse, M. G. Cowlesové a J. Caporase, kteří europeizace definují jako: „*Vytváření a vývoj odlišných struktur vládnutí na evropské úrovni, tj. politických, právních a sociálních institucí, které jsou spojeny s politickým způsobem řešení problémů a které formalizují interakce mezi aktéry i vytváření a rozvoj politických (policy) sítí specializujících se na vytváření autoritativních pravidel*“ (Cowles – Caporaso – Risse 2001: 3). Tato definice mi umožní proces europeizace popsat v celé jeho šíři – europeizace totiž neznamená pouhé přejímání evropských politických přístupů a je potřeba jí odlišit od dalších jevů probíhajících uvnitř struktur EU – zejména od *integrace, konvergence a harmonizace*.

Práce se zabývá konkrétně fenoménem vertikální a horizontální europeizace v oblasti klimatických politik a jejím cílem je zjistit, zda k europeizaci politik boje proti změnám klimatu dochází a pokud ano, jestli ve formě top-down, bottom-up, či horizontální europeizace a zda se jedná o europeizaci přímou, či nepřímou.

Diplomová práce je členěna do tří hlavních částí. V první části práce je definován pojem a teorie europeizace a její tři dimenze – top-down, bottom-up a horizontální europeizace. V této části využiji především odborné literatury od autorů zabývajících se fenoménem europeizace – především tedy literaturu od autorů Radaelliho, Ladrecha, Cowlesové, Coporase, Risse, či Hérítiera, které můžeme považovat za nejvlivnější autory teorie europeizace.

Druhá část práce bude zaměřena na představení konkrétní VPD (dále jen VPD) Evropské unie a České republiky v oblasti ochrany klimatu. Popsány budou konkrétní legislativní a strategické VPD, coby hlavní nosiči klimatických politik obou úrovní, jejich obsah, kontext jejich vzniku a policy debaty, které se s nimi pojily. Tato část je nezbytná, protože právě VPD budou analyzovány ve třetí části této práce pro určení procesů europeizace. Zaměřím se především na VPD

mezi obnovou samostatného českého státu roku 1992 a současností. Toto časové rozmezí mi umožní sledovat vývoj českého přístupu ke klimatické politice a jeho návaznost na přístup Evropské unie.

Poslední, třetí část práce bude věnována samotné analýze europeizace českého přístupu ke klimatické politice. Analýza europeizace bude sloužit k potvrzení či vyvrácení výzkumného předpokladu práce, který tvrdí, že: *„Europeizace politik České republiky v oblasti boje proti změně klimatu probíhá a to především ve formě top-down přímé europeizace.“* V případě, že se tento předpoklad potvrdí, dojde následně k zodpovězení vedlejších výzkumných otázek: *„Dochází k europeizace dobrovolné, či vynucené?“* a *„Jakým způsobem europeizace ovlivňuje oblast klimatické politiky na úrovni České republiky?“*.

Téma europeizace je v posledních letech kvůli sílící evropské integraci častým předmětem výzkumu vědeckých prací. To samé se ovšem nedá říct o europeizaci klimatických politik České republiky – proto doufám, že tato práce bude alespoň částečným přínosem ve studiu europeizace a, že alespoň částečně osvětlí komplikovaný vztah mezi přístupem ČR e EU k ochraně klimatu.

1. EUROPEIZACE

Tato práce se zabývá fenoménem europeizace. Europeizaci lze z vědeckého hlediska nahlížet dvěma pohledy – jako tzv. základní pojem, či coby tzv. systematizovaný koncept.

Europeizace coby základní pojem představuje encyklopedické heslo zachycující všechny, nebo alespoň většinu souvislostí, v nichž může být použito v různých vědních disciplínách i v běžném diskurzu (Radaelli 2004: 2–5). Z tohoto pohledu lze chápat europeizaci v širokém spektru problémů – od politických projektů s cílem vytvořit silnou a jednotnou Evropu přes upevňování určitého životního stylu, kulturních tradic, náboženství, politických a právních principů i identity na evropském kontinentu a jejich šíření do jiných částí světa až po posilování evropského křídla Severoatlantické aliance nebo pro označení role, kterou hraje Evropa jako mediátor či intervent v konfliktech přesahujících hranice regionu (Zemanová 2007: 32).

Druhý úhel pohledu – systematizovaný koncept – využívají především jednotlivé odborné disciplíny. Ty pro pojem europeizace využívají specifickou definici společnou a zřejmou určité komunitě specialistů a jejich vědní disciplíně (tamtéž). V rámci této práce budu pracovat s pojmem europeizace právě v rovině systematizovaného konceptu.

Jádrem systematizovaného konceptu v rámci teorie mezinárodních vztahů a politologie se staly dopady evropských integračních procesů na domácí úrovni, tedy změny vyvolané integračními procesy v různých sférách vnitřního prostředí státu. Takové chápání europeizace je ovšem v posledních letech vystaveno odborné kritice, která odmítá jednosměrný top-down přístup a zjednodušené vnímání europeizace jako adaptace domácí politiky na tlak pocházející z Evropské unie.

Jasná definice europeizace neexistuje a jednotliví autoři přicházejí se svými vlastními definicemi. Ladrech staví svou definici na vnitřních změnách – europeizaci definuje jako: „*Šířící se proces reorientace směru a podoby politiky*

do té míry, že se politická a ekonomická dynamika Evropských společenství stává součástí organizační logiky národního politického života a tvorby domácích politik“ (Ladrech 1994: 70). U definice Radaelliho jsou vnitřní změny pouze jedním ze dvou základních součástí: „Europeizace je tvořena procesy a) konstrukce, b) rozptylování a c) institucionalizace formálních a neformálních pravidel, procedur, politických paradigmat, stylů, „způsobů uspořádání různých záležitostí“ a sdíleného přesvědčení a norem, které se nejprve definují a konsolidují v politických procesech na úrovni EU a posléze dochází k jejich vtělení do logiky domácího (státního a substátního) diskurzu, politických struktur a veřejných politik“ (Radaelli 2004: 3). V definici T. Risse, M. G. Cowlesové a J. Caporase se pro změnu kritérium vnitřní změny vůbec neobjevuje – europeizaci definují, jako: „Vytváření a vývoj odlišných struktur vládnutí na evropské úrovni, tj. politických, právních a sociálních institucí, které jsou spojeny s politickým způsobem řešení problémů a které formalizují interakce mezi aktéry i vytváření a rozvoj politických (policy) sítí specializujících se na vytváření autoritativních pravidel“ (Cowles – Caporaso – Risse 2001: 3).

Mezi definicí Radelliho a definicí Risse, Cowlesové a Caporase existuje zásadní rozdíl – Radelliho definice zohledňuje pouze směr působení z EU na členské státy a nereflektuje možné dopady europeizace. Sám Radaelli sice explicitně odmítá zjednodušené vnímání europeizace (Havlík – Pšeja 2007: 10) – tedy vnímání procesu europeizace pouze optikou jednosměrného top-down přístupu – nicméně jeho definice tento postoj dostatečně nereflektuje. Radaelliho definice zároveň implicitně předpokládá jediný možný výstup europeizačních procesů působících na domácí politiku – adaptaci. Jedná ale spíše o autorovu nekonzistenci – v dalším ze svých textů Radaelli odmítá chápání adaptace coby jediného produktu europeizace a hovoří o jejích čtyřech možných dopadech – absorpci, transformaci, nečinnosti, redukci (Radaelli 2003: 37–38)

Z těchto důvodů pro účely této práce využívám definici T. Risse, M. G. Cowlesové a J. Caporase, která europeizace definuje širěji, a umožňuje tak ověření předpokladu práce: „Europeizace politik České republiky v oblasti boje

proti změně klimatu probíhá, a to především ve formě top-down přímé europeizace.“

Volnost definic, respektive možnost vymezit europeizaci podle vlastních potřeb, která z nejednotného pojetí vyplývá, i tendence mezinárodněpolitických a politologických výzkumů k interdisciplinaritě vedou k tomu, že mnozí autoři přidávají k pojmu europeizace další aspekty. Pozornost je pak často věnována i souvislostem mezi děním v EU a vývojem uvnitř jednotlivých států, které charakter vnitřních změn nemají (Vink – Graziano 2006: 5–8).

Proces europeizace je potřeba odlišit od dalších jevů probíhajících uvnitř struktur EU – především od integrace, konvergence a harmonizace. Pojmem *integrace* rozumíme specifickou formu spolupráce uvnitř integračního seskupení států. Integrace začíná na mezivládní úrovni a její základ tvoří konsensus mezi aktéry o cílech, metodách a oblastech, jimiž má být realizována. Integrace spolu nese vytváření nadnárodních prvků na základě konsensu a přesouvání části kompetencí z národní úrovně na nadnárodní úroveň těchto integračních celků. Je to právě přítomnost nadnárodních prvků, kterou se integrace liší od ostatních forem mezinárodní kooperace (Zemanová 2007: 34).

Jedním z důsledků europeizace může být *konvergence* – konvergence a europeizace ovšem nejsou stejné pojmy. Podpora politik EU na úrovni národních států může být zdrojem konvergence, ovšem častěji se setkáváme s tím, že se objevují rozdíly v národních úpravách a výsledcích, které nové předpisy přinášejí (Héritier 2001: 1–21). Podle Inkelese a Sirowy je potřeba *konvergenci* chápat spíše jako proces nežli jako vlastnost. Tvrdí, že: „*Konvergence znamená přechod z různých pozic k nějakému společnému bodu. Vědět, že země jsou si podobné, nám neříká nic o konvergenci. Časem musí dojít k pohybu směrem k určitému společnému bodu*“ (Inkeles – Sirowy 2019: 305).

Europeizaci je potřeba odlišit i od *harmonizace* – ta se týká postupného sladování způsobu, jakým jsou směrnice a nařízení z evropské úrovně uplatňována na vnitrostátní úrovni. Proces europeizace může vést k harmonizaci,

nechává ovšem zároveň prostor pro rozmanitost národních úprav (Radaelli 2004: 2–5).

1.1. Dimenze europeizace

V současném vědeckém diskurzu můžeme sledovat dvě základní dimenze europeizace – *vertikální* a *horizontální*. Vertikální europeizace – kterou můžeme dále dělit na *top-down* a *bottom-up* – jasně rozlišuje mezi úrovní EU a úrovní národních států. Oproti tomu europeizace horizontální pohlíží na proces europeizace jako na proces, při kterém není vyvíjen tlak na přizpůsobení se modelům politiky EU – mechanismy horizontální europeizace zahrnují různé formy přizpůsobení se EU na základě trhu nebo modelů socializace. Horizontální europeizace představuje např. proces změn vyvolaný trhem a volbou spotřebitele nebo šířením myšlenek a diskurzů (Radaelli 2002: 105–136).

1.1.1. Vertikální europeizace

V rámci vertikální europeizace můžeme rozlišovat europeizace *top-down* a *bottom-up*. *Top-down* europeizace představuje dopady, které s sebou nesou nástroje EU na úroveň národních států a samospráv. Europeizace představuje změny v politikách, praxích, preferencích nebo aktérech na vnitrostátní úrovni, vzešlé z implementace programů EU (Bache – Marshall 2004: 2–4).

V rámci konceptu *top-down* europeizace můžeme rozlišovat eruropeizaci *dobrovolnou*, *vynucenou*, *přímou* a *nepřímou*. Ty se navíc mohou kombinovat, což ilustruje dynamické vztah mezi EU a členskými státy. Dobrovolná přímá europeizace představuje přijetí rozhodnutí EU v dané oblasti, zatímco dobrovolná nepřímá europeizace odkazuje na přijetí preferencí, postupů, či politik EU v jiné oblasti. Obdobně označuje vynucená přímá europeizace vynucené přijímání evropských preferencí, postupů, či politik v dané oblasti, zatímco vynucená nepřímá europeizace představuje vedlejší účinky důsledků donucovací přímé europeizace jedné oblasti do druhé (Bache – Marshall 2004: 6).

Tabulka 1: Typy top-down europeizace (Bache – Marshall 2004: 6).

	<i>Dobrovolná</i>	<i>Vynucené</i>
<i>Přímá</i>	Zamýšlený dopad iniciativy EU je přijímán dominantními aktéry členských států bez námitek.	Zamýšlený dopad iniciativy EU, proti které se postavili dominantní aktéři .
<i>Nepřímá</i>	Nezamýšlený, či neúmyslný dopad iniciativy EU na členské státy, u nichž se dominantní aktéři nepostavili proti této iniciativě.	Přenesení důsledků přímé vynucené europeizace z jedné oblasti do druhé.

I přes to, že je schéma dobrovolné a vynucené top-down europeizace známé a většinou uznávané, je potřeba upozornit, že v současné době vznikající proud výzkumu europeizace toto rozdělení kritizuje. Schéma totiž předpokládá EU a její instituce a národní státy coby unitární aktéry. Mezi jednotlivými úrovněmi – úrovní Evropské unie a úrovní domácí – ovšem dochází k dynamické interakci a konkrétní hranice mezi nimi není zcela jasná (Wach 2016: 23–25).

V případě, že transfer inovativních domácích praxí a politik na národní úrovni vede k jejich začlenění na úrovni politik EU, mluvíme o tzv. *bottom-up europeizaci*. K tomuto transferu dochází prostřednictvím lobování na národní úrovni, či na úrovni EU. O tento transfer a s ním prosazení svých zájmů, ideí a principů se snaží jak státy, tak nestátní aktéři – např. zájmové skupiny (Marshall 2005: 668–686). Pro účely této práce se vzhledem k analýze VPD zaměřuji především na aktéry státní.

1.1.2. Horizontální europeizace

V případě, že europeizace nastává bez přímého zapojení evropských institucí, bavíme se o tzv. *horizontální europeizaci*. Ta nastává, pokud dochází k přímému transferu dobrých praxí mezi členskými státy, či mezi jejich samosprávnými celky (Kern – Bulkeley 2009: 309–332). Nejčastěji k horizontální europeizaci dochází při přenosu dobré praxe prostřednictvím partnerství a sítí vytvořených z iniciativy EU (Van Bever – Verhelst 2013: 4–5).

1.2. Národní změny pod vlivem europeizace

Pro plné pochopení procesu europeizace je potřeba zmínit, jaké vlivy europeizace může mít. V případě top-down europeizace se tyto změny projevují výhradně na národní úrovni členských států. Christoph Knill a Dirk Lehmkuhl definují tři základní způsoby, jakými EU ovlivňuje oblast politik na úrovni národních států:

- Požadavky institucionálního přizpůsobení,
- změnou struktury v oblasti domácích příležitostí,
- změnou očekávání na úrovni domácí politiky (Knill – Lehmkuhl 2002: 255–280).

Toto rozdělení má spíše analytickou než empirickou povahu. Řadu evropských politik můžeme charakterizovat kombinací různých mechanismů europeizace, protože rozlišovací mechanismy jsou samy navzájem propojeny.

První ze způsobů ovlivňování národních politik počítá s vyvoláním domácí změny stanovením konkrétních institucionálních požadavků, které musí členské státy splnit – EU vytváří institucionální modely, podle kterých musí být národní politiky upraveny. Z tohoto důvodu mají členské státy velice omezený institucionální rámec pro uvážení při rozhodování o konkrétních opatřeních pro soulad s evropskými požadavky (tamtéž). V případě europeizace institucionálním přizpůsobením lze reakce na národní úrovni chápat a vysvětlit na základě dvouступňového přístupu. V prvním kroku uvažujeme o institucionální slučitelnosti evropského modelu s domácími úpravami – tzv. vhodnost modelu („*goodness to fit*“). V druhém kroku lze podle úrvně vhodnosti modelu vyvinout *ex ante* hypotézu o konstelacích, ve kterých jsou úpravy na národní úrovni buďto vysoce nepravděpodobné, nebo potencialně možné. Fakt, že úpravy na národní úrovni jsou institucionálně slučitelné s úpravou na evropské úrovni, ovšem neznamená, že ke změnám na národní úrovni musí dojít (tamtéž).

Druhý způsob je méně direktivní – dochází při něm k uplatňování evropského vlivu na změnu struktur domácích příležitostí, a tedy na rozdělení moci a zdrojů mezi domácí aktéry. Takové změny ovšem mohou vést k výzvám institucionální

rovnováhy. Evropské politiky přispívají k těmto institucionálním výzvám, ovšem nepředepisují žádný konkrétní institucionální model pro výslednou novou institucionální rovnováhu. Evropské politiky tak směřují k dosažení cílů méně přímým způsobem, a to raději změnou struktur domácích příležitostí než předepisování insitucionální výsledků – tedy přerozdělováním moci a zdrojů mezi domácí aktéry (Kitschelt 1986: 57–85). Změnu přístupů na národní úrovni vlivem europeizace formou změny struktury domácích příležitostí lze rovněž vysvětlit na základě dvoustupňového modelu. První krok identifikuje konstelaci domácích zájmů a struktur příležitostí. Druhý krok zohledňuje směr domácí změny na základě dominantních národních aktérů a toho, zda-li tito aktéři posílí, či oslabí. Může tak dojít k přiblížení k evropské úpravě, či naopak k jejímu vzdalování (Knill – Lehmkuhl 2002: 255–280).

Ve své nejméně direktivní podobě evropské politiky nepředepisují konkrétní institucionální požadavky ani nemění institucionální kontext na národní úrovni – snaží se nepřímou vyvolat domácí úpravu podle cílů EU, a to změnou přesvědčení a očekávání domácích aktérů. Tyto změny mohou ovlivnit strategie a preference domácích aktérů a vést k odpovídajícím institucionálním adaptacím. Domácí dopad evropských politik je tedy primárně založen na kognitivní logice (tamtéž).

K tomu, aby došlo ke změnám na národní úrovni, ovšem musí politika představovat silnou výzvu pro domácí prostředí národního státu – pokud je tato výzva příliš malá či málo důrazná, je snadno opomenuta, a naopak pokud je výzva příliš důrazná a vyžaduje příliš radikální transformaci, naráží zpravidla na odpor národních států. Podle Knilla a Lehmukuhla je tak ideální variantou zvolit střední cestu, kdy jsou požadavky akceptovány a národní státy se jim přizpůsobí bez významných existenčních změn (Lenschow 2006: 56–69).

Adaptace politik není jediným možným výstupem europeizačních tlaků působících na politiku národních států – europeizace nepředstavuje pouhé přijímání požadavků definovaných na evropské úrovni domácím politickým systémem. Pokud by tomu tak bylo, byla by europeizace de facto shodná

s implementací, či harmonizací. To ovšem nevystihuje celou komplikovanost europeizačního procesu (Havlík – Pšeja 2007: 10). Radaelli takto omezený výklad europeizace odmítá a hovoří o čtyřech možných dopadech europeizace. Těmi jsou:

- *Absorpce* (Absorption) – domácí politický rámec je víceméně kompatibilní s požadavky EU. Pokud jsou nutné nějaké změny v rámci národní politiky, nemají zásadní dopad na podobu domácího politického systému.
- *Transformace* (Transformation) – v důsledku europeizačních tlaků je nutné realizovat fundamentální změny národní politiky.
- *Nečinnost* (Inertia) – lhostejno, zda je nutno změny realizovat, neexistuje na národní úrovni dostatek politické vůle k jejich provedení. Častým projevem takového přístupu je např. zdržení implementace evropského práva.
- *Redukce* (Retrenchment) – tlak Evropské unie na změnu způsobuje negativní vnímání evropské integrace. To vede k výslednému oslabení evropské dimenze národní politiky (Featherstone 2003: 37–38).

Europeizace probíhá i v oblasti veřejných politik (dále jen VP) – europeizace v této oblasti může ovlivnit všechny prvky VP, jako jsou jejich aktéři, zdroje, či politické nástroje. Europeizace může navíc ovlivnit styl politiky – např. tím, že bude více či méně konfliktní, korporativní, pluralitní nebo více či méně regulativní. Na základě změn v oblasti VP přišli Jordana a Liefferink s modelem, který popisuje vztah mezi dopady europeizace a změnami v konkrétních prvcích politiky (Jordan – Lieffering 2004: 3).

Tabulka 2: Vztah mezi dopady europeizace a změnami v prvcích politiky (Jordan – Lieffering 2004: 3).

	<i>Obsah politiky</i>	<i>Struktura politiky</i>	<i>Styl politiky</i>
<i>Absorpce</i>	Změna stávajících nástrojů	Změna stávajících koordinačních sítí	Menší změny v podtypu
<i>Transformace</i>	Paradigmatické změny	Změna vládní struktury, přidány nové kompetence	Významné změny v podtypu
<i>Nečinnost</i>	Žádné změny	Žádné změny	Žádné změny
<i>Redukce</i>	Změna stávajících nástrojů vzdálením se od obsahu EU	Změna stávajících koordinačních sítí vzdálením se od EU	Změny v podtypu vzdálením se od EU

V rámci analytické části bude zkoumán především obsah klimatických VPD a jeho jednotlivé prvky. Mezi ty Hall řadí nastavení politických nástrojů, nástroje a techniky a celkové cíle politik. (Hall 1993: 275–296).

2. OCHRANA KLIMATU JAKO VEŘEJNÁ POLITIKA

2.1. Vymezení pojmu policy

Europeizace může probíhat v řadě oblastí – pro účely této práce se ovšem zaměřím na europeizaci politik. Vzhledem ke komplexnosti a obecnosti termínu *politika* je ovšem potřeba určit, na jakou sféru politiky se tato práce zaměřuje. Český termín „*politika*“ je často chápán v jeho nejširším pojetí, a je proto potřeba ho dát do jasného kontextu. Anglický jazyk rozlišuje tři základní sféry politiky – *polity*, *politics* a *policy*.

Termín *polity* zdůrazňuje institucionální a normativní stránku politiky – tedy konkrétní (existující, či požadovaný) politický řád a celkové nastavení a orientaci společnosti. *Polity* tak tvoří rámec, ve kterém se odehrávají politické procesy a politické aktivity (Drhová – Veselý – Nekola 2007: 146–147).

Politics představuje dynamický proces vytváření politiky, v němž se střetávají zájmy, přístupy, hodnotové preference, které jsou prostřednictvím konfliktu nebo konsensu následně prosazovány, nebo neprosazovány (tamtéž).

Termín *policy* označuje samotný obsah politiky. *Policy* se dotýká konkrétních politických rozhodnutí, opatření a dalších výstupů (např. zákony, nařízení, či programy), které se týkají přímo občanů. *Policy* tak označuje obsahovou a materiální stránku politiky (tamtéž).

Samotný termín *policy* je používán ve více významech a existuje řada jeho definic. Autoři se nicméně shodují na několika základních znacích *policy*:

- *Policy* je více než rozhodnutí.
- *Policy* je tvořena s určitým záměrem, který ovšem může být patrný až při zpětném pohledu.
- *Policy* je tvorba záměrů a cílů i jejich implementace (deklarace záměru i proces) resp. i závěr nečinit nic.
- *Policy* znamená realizovanou činnost i nečinnost.
- *Policy* je tvořena především veřejnými organizacemi.

- Policy je záměr a proces jeho realizace, nikoli produkt či výsledek tohoto procesu (Hogwood – Gunn 1984: 13–19; Colebatch 2002: 72–73).

Policy nemůžeme chápat pouze jako konkrétní dílčí rozhodnutí, ale spíše jako sadu rozhodnutí, anebo „*rozhodnutí o tom, jak rozhodovat*“. Policy má větší dosah než jedno rozhodnutí, ale zároveň je na nižší úrovni než plány na významnou změnu společnosti (Drhová – Veselý – Nekola 2007: 146–147).

Policy je zároveň tvořena za určitým – implicitním, či explicitním – cílem a záměrem. Policy tak obsahuje určitý cíl, který vláda nebo jiná instituce sleduje a zároveň představuje i nástroje k dosažení tohoto cíle. Tyto záměry, cíle a účel policy se mohou během času měnit a vyvíjet a někdy může být tento cíl odhalen až zpětně. Policy ovšem nepředstavuje jen cíle explicitně definované, ale i implicitní praktiky a postoje vlády k veřejným otázkám.

Třetím ze znaků policy je to, že představuje záměr i realizaci tohoto záměru. Policy v tomto ohledu často představuje společný výsledek mnoha operativních rozhodnutí. Byť lze policy často identifikovat jako sadu rozhodnutí, často nabývá podoby pouze jakési „orientace“ nežli konkrétního směru jednání.

Policy představuje činnost i nečinnost – vědomé i nevědomé rozhodnutí něco nečinit je rovněž druhem policy. Lze se např. často setkat s tím, že některé problémy nejsou státem shledány za dostatečné k vytvoření samostatné politiky. Časté je také to, že instituce nevyvinou žádnou – nebo jen velmi omezenou – snahu na realizaci určitého záměru, který je např. definován ve formě strategie či koncepce. V takových případech představuje policy politiku nečinnosti.

Policy je tvořena, autorizována, či schvalována veřejnými institucemi. Je ovšem potřeba podotknout, že dělící čára mezi veřejnými a soukromými institucemi a organizacemi není jasně definovatelná a může se měnit v závislosti na místě a čase.

Poslední znakem je to, že policy není ani výstupem ani výsledkem. Došlo by totiž k tomu, že výsledkem policy by byla opět policy. Policy mají velmi často

zcela neočekávané a nezamýšlené důsledky, které nejsou v souladu s danými cíli a často vznikají až v průběhu implementace.

2.2. Klasifikace veřejných politik a veřejně politických dokumentů

Chápání politiky ve smyslu policy stále představuje příliš obecný termín – pro účely této práce je tedy potřeba jasně klasifikovat, jakým typem policy se budu zabývat. Tvorba policies představuje víceúrovňový a komplikovaný proces. I přes to lze v procesu tvorby policies najít určité momenty, kdy dochází k explicitní formulaci politiky – většinou ve formě písemných dokumentů, případně ústního prohlášení. Tento typ politiky budu pro účely této práce označovat jako *veřejné politiky*.

Pro plné pochopení pojmu VP je potřeba si uvědomit si, že tento pojem je velice obecný a zahrnující řadu typů politik – je proto potřeba si politiky klasifikovat. Lowi ve své publikaci *Four Systems of Policy, Politics, and Choice* představuje dělení VP na čtyři základní typy – *distributivní*, *redistributivní*, *regulatorní* a *konstitutivní*. Každý z uvedených typů politik je charakterizován odlišnými procesy a interakcemi mezi aktéry. Lowiho klasifikace dělí politiky podle jejich vlivu na členy společnosti (Lowi 1972: 298–310).

Distributivní politiky distribuují zboží a služby na členy organizace. Příkladem takových politik mohou být vládní politiky, které mají dopad na výdaje na sociální péči, veřejné vzdělávání, veřejnou infrastrukturu či veřejnou bezpečnost (tamtéž).

Redistribuční politiky podle Lowiho představují takové politiky, které redistribuují zdroje v rámci společnosti z jednoho aktéra, či skupiny aktérů, na aktéra, či skupinu aktérů, jiného. Jejich cílem je převádět příjem a bohatství z jedné skupiny do druhé tak, aby si každý užíval alespoň minimální životní úroveň. Stát může pomocí redistribučních politik např. pobízet ke konkrétnímu chování, či pomáhat minoritním skupinám (tamtéž).

Regulatorní politiky omezují jednání jednotlivců a společností, nebo nutí určité typy chování. Tyto politiky jsou zpravidla považovány za nejsnadněji uplatitelné. Příkladem regulatorní politiky může být např. omezení maximální možné rychlosti při jízdě automobilem (tamtéž).

Konstitutivní politiky vytvářejí výkonné mocenské subjekty a instituce. Tyto orgány následně mohou pomáhat s prováděním dalších politik (tamtéž).

Politiky ovšem můžeme dělit nejen dle jejich efektu, ale i dle souslednosti s problematikou, kterou se snaží řešit. Z tohoto pohledu můžeme dělit politiky na *reaktivní* a *proaktivní*.

Reaktivní politiky se objevují v reakci na problém, nebo krizi, kterou je třeba řešit – např. zdravotní, či environmentální krize. Reaktivní politiky představují takové politiky, které se nesnaží cokoli předvídat, ale pouze reagovat na to, co se už stalo (Torjman 2005: 3).

Proaktivní politiky jsou zaváděny ve snaze těmto problémům předcházet. Proaktivní politiky se snaží předvídat, co se stane, a předcházet nežádoucím událostem a včas převzít iniciativu (tamtéž).

Většina politik nemá explicitní začátek ani konec. Jedná se spíše o jakýsi dynamický proces probíhající paralelně na mnoha místech a úrovních, takže je analyticky velmi těžké jej zachytit. V tomto procesu však často dochází k explicitním formulacím politik, a to nejčastěji v podobě tzv. veřejně politických dokumentů.

VPD mají zpravidla jasného autora, datum a místo vzniku. V ostatních parametrech se však vzájemně zásadně odlišují – může jít např. o vize, strategie, plány, koncepce, programy, zákony či další právní normy. VPD ovšem mohou představovat i analytické materiály, které se zaměřují na detailní rozbor určitého veřejně politického problému.

Podle funkce a způsobu vzniku je možné dělit VPD do čtyř základních kategorií:

- *legislativní* – ústavní zákony, zákony, nařízení, vyhlášky, mezinárodní dohody, ...
- *strategické* – strategie, koncepce, dlouhodobé záměry, plány, akční plány, plány rozvoje, strategické plány, národní politiky, ...
- *výzkumné* – veřejně politické analýzy, výzkumné zprávy, ...
- *deklarativní a advokační* – programová prohlášení, dokumenty politických stran, (Veselý – Drhová – Nachtmannová 2005: 13)...

Pro tuto práci jsou důležité především VPD legislativní, strategické a deklarativní. Legislativní VPD jsou právně závazné a z tohoto důvodu jsou také zpravidla podrobně upraveny. Tyto VPD mají normativní povahu, jsou závazné, vymahatelné a jejich nedodržování či porušování je sankcionováno. Jsou tvořeny v pevně daném legislativním procesu, na kterém se může podílet státní správa, politická reprezentace a v některém pojetí i zájmové skupiny a veřejnost. S VPD se setkáváme i na úrovni EU – zde mohou nabývat podoby nařízení, směrnic, či rozhodnutí. Provedení úprav v právních řádech států je ponecháno na jednotlivých vnitrostátních orgánech a většinou je řešeno přijetím odpovídající národní legislativy. Rozhodnutí jsou závazná ve všech svých částech pro toho, komu jsou určena. Na dodržování evropské legislativy dohlíží EC, která může členské státy sankcionovat a případně vymáhat jejich dodržování prostřednictvím Evropského soudního dvora.

Strategické VPD nejsou bezprostředně právně závazné – jejich účelem je určit orientaci pro tvorbu a implementaci legislativních VPD, definovat strategické cíle (krátkodobé, střednědobé, dlouhodobé) a představit možné cesty k jejich dosažení. Jedná se o velmi heterogenní skupinu VPD, která často nemá jasně definovaný způsob tvorby a přijímání. Na úrovni EU se se strategickými VPD můžeme setkat především v podobě tzv. Zelených knih a Bílých knih, které jsou připravovány EC pro specifické oblasti politiky. Účel Zelených knih je zpravidla vyvolat diskusi ohledně určité problematiky a oslovit všechny zúčastněné strany. Bílé knihy mohou navazovat na Zelené knihy a ty již obsahují návrhy činností EU v konkrétní politické oblasti. Bílé knihy mají ovšem pro členské státy EU

pouze doporučující povahu a jsou právně nezávazná. Setkat se můžeme i s tzv. evropskými strategiemi, které formulují hlavní prioritní oblasti pro další směřování EU – jedná se např. o Strategii udržitelného rozvoje. Na evropské strategii dále navazují akční plán, který definují cíle, nástroje k jejich dosažení a proces hodnocení jejich naplňování (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 16–17).

Deklarativní a advokační VPD zpravidla vymezují určité závazky, pravidla, či priority – jejich autoři pomocí nich deklarují určitou vizi, kterou hodlají realizovat. Typickými autory deklarativní a advokačních VPD jsou národní vlády, kterým při tvorbě deklarativních VPD zpravidla asistují odborné skupiny, akademická obec, odborníci z oblasti veřejné správy, či neziskového sektoru. Do výsledné podoby deklarativních VPD se často propisují politické a ideologické aspekty a názory aktérů. Deklarativní a advokační VPD většinou nejsou realizovány přímo (a ani to není jejich účelem), ale zprostředkovaně tím, že jejich obsah proniká do dalších VPD. Některé deklarativní dokumenty by na sebe měly logicky navazovat a realizace jejich obsahu by měla být vyhodnocována (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 18).

Časté dělení VPD je také podle toho, na jaké politické úrovni tyto dokumenty vznikají. Podle tohoto kritéria můžeme VPD dělit na:

- *globální a mezinárodní politiky* – např. na úrovni OSN, OECD, ...
- *nadnárodní politiky* – např. na úrovni EU, ...
- *národní a federální politiky* – např. na úrovni ČR, USA, ...
- *regionální politiky* – např. na úrovni kraje v ČR, ...
- *lokální politiky* – např. na úrovni obce, (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 13–14) ...

VPD je zároveň možno dělit dle časového rozsahu jejich implementace na:

- *dlouhodobé politiky,*
- *střednědobé politiky,*

- *krátkodobé politiky* (tamtéž).

VPD lze dělit členit i podle jiných kritérií jako např. podle rozsahu problému či rozvojových příležitostí, které VPD sleduje, či podle cílové skupiny a počtu aktérů, kterých se VPD dotýká. Tyto dimenze ovšem nejsou pro tuto práci podstatné a je pro ní důležité především dělení dle funkce, dle politické úrovně a dle časového rozsahu implementace VPD. Práce zkoumá pomocí *ex post* analýzy v minulosti přijaté či aktuálně platné VPD ve snaze odhalit trendy v daných politikách a snaží se určit, zda v této oblasti dochází k europeizaci. V práci jsou analyzovány legislativní a strategické VPD – legislativní VPD jsou jasně formulované a bezprostředně závazné. Stragické VPD nejsou bezprostředně závazné, ale jejich účelem je určení orientace legislativních VPD. Z pohledu politické úrovně, na které jsou VPD přijímány, se tato práce zaměřuje na nadnárodní politiky přijímané na úrovni EU a národní politiky na úrovni ČR. Analýza VPD právě na těchto úrovních umožňuje výzkum europeizace v oblasti klimatické změny a umožňuje ověření výzkumného předpokladu. Dělení VPD dle časového rozsahu jejich implementace na dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé politiky umožňuje vytvoření hierarchie těchto dokumentů ke sledování jejich vzájemných vztahů jak na úrovni EU, tak na národní úrovni ČR.

2.3. Prvky politiky

Europeizaci a její vlivy lze posuzovat na základě tří odlišných, ale vzájemně souvisejících prvků politiky – *obsah* politiky, *struktura* politiky a *styl* politiky.

Podle Halla lze obsah politiky rozdělit do tří základních úrovní – první úroveň se týká přesného nastavení politických nástrojů (např. úroveň emisních norem, či daní). Druhá úroveň se týká nástrojů nebo technik, pomocí kterých je dosaženo politických cílů (např. přímá regulace, či fiskální nástroje). Třetí úroveň zahrnuje celkové cíle, kterými se politika řídí (Hall 1993: 275–296).

Koncept politické struktury je velmi široký – národní institucionální struktury sahají od formálních byrokratických organizací, až po socializované způsoby pohledu na svět, jako jsou kodexy, konvence, atd. Obecně můžeme rozlišit dva

základní typy politických struktur – formální (vnitrostátní a regionální právní systém a ujednání) a neformální (vztahy mezi státem a soukromým sektorem, diskurzy, identity a občanské normy) (Jordan – Lieffering 2004: 6–8). Pro účely této práce se zaměřím na formální politické struktury, které lze zkoumat díky národním VPD.

Styl politiky představuje „měkkou“ stránku politiky. Jeremy Richardson se pokusil stylem politiky popsat „*standardní operační postupy dané společnosti pro vytváření politik*“. Ve svém konceptu uvádí dva primární rysy systémů tvorby politiky: postup vládního řešení problémů (který dělí na aktivní a reaktivní) a na vztah vlády k dalším aktérům v procesu tvorby a provádění politiky (který dělí na konsensuální a samovolný) (Richardson – Gusraffson – Jordan 1982: 3–16).

2.4. Environmentální veřejné politiky

Tématem práce je politika v oblasti ochrany klimatu – tu lze v obecné rovině chápat jako součást politiky environmentální. Environmentální politika EU je jednak hluboce propojena s dalšími mezinárodními a vnitrostátními environmentálními politikami a zároveň má environmentální politika EU významné dopady na právní předpisy a politiky členských států.

Knill přichází s užitečnou kategorizací tří různých dimenzí environmentálních politik – tato kategorizace je užitečná především pro pochopení regulační rozmanitosti dimenze environmentálních politik EU. Podle Knilla zaprvé existují rozdíly v povaze politik: ty mohou být *reaktivní*, či *proaktivní*. Zadruhé existují rozdíly podle přístupu k životnímu prostředí – podle Knilla existují politiky, které se zaměřují na jeden ze segmentů životního prostředí (např. politika zaměřená na kvalitu ovzduší), a politiky, které s životním prostředím pracují jako celkem. Zatřetí lze environmentální politiky dělit podle regulačních nástrojů, které politiky využívají – ty mohou nabývat podobu číselných norem, které se týkají stavu životního prostředí, podoby procesních požadavků, které se

týkají povolení průmyslových procesů, či podoby dobrovolné dohody a průmyslové samoregulace (Knill 2001: 117–164).

Busch, Jorgensen a Tews mají za to, že existují dva typy environmentálních politik: *reformativní* a *symbolické* politiky. Reformativní environmentální politiky mají za cíl reformovat situaci v oblasti životního prostředí na jednom místě nebo v určitém čase a zpravidla mají důsledky pro ekonomickou konkurenceschopnost aktéra, kterého se dotýkají. Příkladem reformativní politiky může být energetická daň – tedy daň z výroby nebo spotřeby energie, jejíž záměrem je snížit spotřebu energie nebo podpořit energii z obnovitelných zdrojů za účelem zmírnění změny klimatu. Tuto politiku lze označit za reformní, protože ovlivňuje ekonomickou konkurenceschopnosti aktéra, který jí přijímá a protože má politika redistribuční charakter. Symbolické environmentální politiky jsou dle autorů Busche, Jorgense a Tewe méně rušivé a mají více periferní charakter. Příkladem symbolické politiky může být např. politika přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí (Busch – Jörgen – Tews 2005: 146–167).

Životní prostředí se objevuje jako problém v institucionální agendě jak na úrovni EU, tak na úrovni ČR. Environmentální politika nabývá na obou úrovních svých specifických podob. Environmentální a klimatická politika je rovněž otázkou globální – v multilaterálních vztazích je ochrana klimatu zakotvena v řadě mezinárodních dohod. Environmentální politika není odlišná jen v závislosti na úrovni vládnutí jednotlivých národních státech, ale i v závislosti na čase – jak na úrovni ČR, EU, tak na úrovni globální můžeme pozorovat silnější tendenci akcentace environmentálních a klimatických otázek.

3. POLITIKY EVROPSKÉ UNIE V OBLASTI OCHRANY KLIMATU

V rámci této části práce bude popsán přístup EU v oblasti klimatické politiky. Budou uvedeny základní specifikace a principy environmentální politiky EU a přiblížení stávajících strategických a legislativních VPD, které tvoří klimatickou politiku EU. Tyto informace následně poslouží jako základ pro analýzu europeizace v poslední části práce.

3.1. Principy environmentálních politik EU

Environmentální politika EU je založena na několika základních principech, mezi které řadíme princip předběžné ostražitosti, princip prevence, princip nápravy u zdroje znečištění, princip znečišťovatel platí, princip neškodit, princip environmentální integrace a princip udržitelného rozvoje (Kurrer 2020).

Princip předběžné ostražitosti je nástroj pro řízení rizik, který lze vyvolat v případě, že existuje vědecká nejistota týkající se podezření na riziko pro lidské zdraví a pro životní prostředí vycházející z určité akce či politiky. Pokud například vzniknou pochybnosti o potenciálně škodlivých účincích produktu a pokud – po objektivním vědeckém zhodnocení – přetrvává nejistota, mohou být vydány pokyny k zastavení distribuce produktu nebo k jeho stažení z trhu. Tato opatření musí být nediskriminační, proporcionální a musí být přezkoumána, jakmile budou k dispozici další vědecké informace (tamtéž). Tato vědecká nejistota je v případě ochrany klimatu velmi silná, jak přiznává i sama EC (EC 2017b). Nejistota panuje především v rizicích, které změna klimatu přináší, protože je předem nelze přesně kvantifikovat, což následně znesnadňuje jejich efektivní řešení. Pro řešení těchto rizik byla vypracována právní analýza, která naznačuje, že by měla aplikace principu předběžné ostražitosti v právních případech souvisejících se změnou klimatu napomoci úspěšnému překonání problémů týkajících se změny klimatu (Omuko 2016: 52–71).

Princip prevence má za cíl předejít environmentálním škodám – v kontextu ochrany klimatu především předejít škodám klimatu. Tento princip je ukotven

v rámci Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen TFEU) v jejím čl. 191 odst. 4 (EUR-Lex 2012: 132). Zásada prevence byla důležitým prvkem třetího akčního programu pro životní prostředí přijatém v roce 1983. V rámci právního systému EU je princip prevence zanesen v primárním právu EU v Čl. 191 Odst. 2 TFEU a v sekundárním právu – např. v rámci Směrnice o průmyslových emisích, Směrnice o posuzování vlivů na životní prostředí, Směrnice Seveso, atd.

Princip znečišťovatel platí je implementován pomocí Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí (Směrnice 2004/35/ES: čl. 1). Ta má za cíl zabránit nebo napravit poškození životního prostředí. Provozovatelé určitých pracovních činností, jako je přeprava nebezpečných látek, nebo činností, které zahrnují vypouštění látek do vod, musí na základě této směrnice přijmout preventivní opatření v případě bezprostředního ohrožení životního prostředí. Pokud již ke škodě došlo, jsou povinni přijmout příslušná opatření k jejímu odstranění a úhradě nákladů (Kurrer 2020). Mimo Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí je tento princip formulován i v rámci TFEU v jejím čl. 191 odst. 2: *„Politika Unie v oblasti životního prostředí je zaměřena na vysokou úroveň ochrany, přičemž přihlíží k rozdílné situaci v jednotlivých regionech Unie. Je založena na zásadách obezřetnosti a prevence, odvracení ohrožení životního prostředí především u zdroje a na zásadě „znečišťovatel platí““* (EUR-Lex 2012: 132). Princip znečišťovatel platí je úzce propojen s ochranou klimatu. V rámci EU je tento princip v oblasti ochrany klimatu vymáhán především skrze systém tzv. emisních povolenek.

Princip neškodit („no harm principle“) je princip široce uznávanou zásadou mezinárodního práva, podle níž je stát povinen předcházet, omezovat a kontrolovat riziko poškození životního prostředí pro jiné státy. Tento princip je zakotven především v rámci EGD, v rámci které je uvedeno: *„Cílem je zajistit, aby všechny iniciativy v rámci Zelené dohody dosáhly svých cílů co nejúčinnějším a nejméně zatěžujícím způsobem a aby veškeré další iniciativy EU dostály ekologickému mottu „neškodit““* (EC 2019b).

Princip environmentální integrace je dalším principem, který je zanesen ve Smlouvě o fungování EU. Ta ve svém Čl. 11 uvádí, že: „*Požadavky na ochranu životního prostředí musí být zahrnuty do vymezení a provádění politik a činností Unie, zejména s ohledem na podporu udržitelného rozvoje*“ (EUR-Lex 2012: 53). Tento princip je formulován i v 7. EAP, který ho považuje za jeden ze sedmi hlavních kroků, kterým dosáhnout jeho strategických cílů (EC 2014a). EU uznává i potřebu integrace klimatických otázek do plánů, programů a projektů prováděných v celé EU k účinnému boji proti změnám klimatu (EC 2013).

Princip udržitelného rozvoje představuje princip, podle kterého má dojít k uspokojení potřeb současných generací, aniž by byla ohrožena schopnost generací budoucích uspokojovat své vlastní potřeby. Tento princip spojuje ekonomické, sociální a environmentální aspekty politiky (EC 2016). Princip udržitelného rozvoje je opět zakotven ve TFEU v jejím čl. 11: „*Požadavky na ochranu životního prostředí musí být zahrnuty do vymezení a provádění politik a činností Unie, zejména s ohledem na podporu udržitelného rozvoje*“ (EUR-Lex 2012: 53). Pozice EU k principu udržitelného rozvoje vychází z Agendy 2030 OSN, která definuje 17 cílů udržitelného rozvoje – jedním z těchto cílů je „*Klimatická akce*“. Tento bod si mimo jiné klade za cíl urychlit dekarbonizaci všech aspektů ekonomiky, podporovat ekologická pracovní místa, posílit odolnost lidí a společnosti před změnou klimatu, omezení dotací na fosilní paliva, začlenění principu „*znečišťovatel platí*“ a skrze kooperaci se postavit všem klimatickým rizikům (United Nations 2019).

Environmentální politika EU má dlouho historii; v průběhu času došlo k obratu od reaktivní na proaktivní způsob řešení environmentálních otázek a k posílení společného postupu členských států při řešení těchto otázek. Pro integraci evropských politik ovšem není charakteristická konzistentní a jednotná míra integrace napříč členskými státy EU a napříč jednotlivými oblastmi politik. To je způsobené především trvalým napětím mezi požadavky harmonizace politiky na jedné straně a snahou o rozvíjení politik podle vnitrostátních preferencí (Leuffen – Rittberger – Schimmelfennig 2013). Tvorba evropských – nejen –

environmentálních politik je tedy charakterizována neustálým úsilím vypořádat se s tímto dilematem (Tews 2015: 267–291).

Toto dilema a disparita jednotlivých národních států EU má za následek to, že environmentální a klimatické politiky EU nabývají podoby spíše obecných strategií. Tento přístup, většinou založený na konkrétních cílech (např. snížení emisí CO₂), poskytuje členským státům flexibilitu, nediskriminativnost a technologickou neutralitu při dosahování vytyčených strategických cílů (tamtéž).

Na úrovni EU rovněž funguje konvergenční mechanismus tzv. *regulační soutěže*. Tento termín se týká dynamiky politické konkurence a inovací – decentralizovaný systém regulací a politik podle tohoto modelu přispívá k politickým experimentům a inovacím. Ty se – ať už v důsledku dynamiky konkurence mezi jurisdikcemi nebo jako výsledek politického učení – mohou později šířit ať už na horizontální, či na vertikální úrovni. Pokud tedy chce EU podporovat regulační soutěž a inovace, měla by umožnit větší regulační rozmanitost – tato rozmanitost je ovšem inherentně v rozporu s volným pohybem, coby základním principem EU. Tento fakt vytváří dilema řízení na úrovni EU, které se promítá do diskuzí, jaká míra diskrece by měla být členským státům ponechána, a např. i v tom, zdali by vytyčených cílů mělo být legislativně dosaženo spíše nařízenými, či směrnicemi EU.

Klimatická politika EU představuje specifickou oblast její environmentální politiky – i proto sdílí její principy a specifika. EU vynakládá značné úsilí na zlepšování jejích politik v oblasti ochrany klimatu prostřednictvím systematického hodnocení nákladů, přínosů a distribučních účinků. Pro EU jsou v této oblasti klíčové úvahy o efektivnosti nákladů, flexibilita při implementaci a zajištění spravedlnosti při rozlišování úsilí mezi jednotlivými členskými státy (Delbeke – Vis 2015: 61–63). K dosažení ekonomiky šetrné ke klimatu zakládá EU svůj přístup na zastřešujících cílech, celoevropských opatřeních a závazných vnitrostátních cílech v oblasti klimatu.

3.2. Aktéři klimatické politiky EU

V rámci klimatické politiky EU vystupuje řada aktérů, kteří se podílejí na tvorbě klimatických strategických a legislativních VPD. Definování základních aktérů klimatické politiky EU nejen umožní výběr VPD na které se v rámci této práce zaměřit, ale zároveň pomůže k ilustraci vztahu mezi těmito aktéry a VPD, které vydávají. Klimatickou politiku EU utváří řada aktérů, včetně všech hlavních institucí EU.

Členské státy formulují politiku EU v oblasti ochrany klimatu prostřednictvím *Rady ministrů*. Rada představuje ústředního aktéra rozhodování v EU. Svou rozhodovací pravomoc sdílí s Evropským parlamentem v rámci „*řádného legislativního postupu*“ (Lewis 2010: 138–155). V rámci Rady existuje řada formací složených z ministrů odpovědných za konkrétní oblasti politik – v oblasti klimatické politiky je nejdůležitější Rada pro životní prostředí. Rada hraje klíčovou roli při tvorbě právních předpisů EU v oblasti životního prostředí, protože je jedním ze dvou orgánů, které v rámci stávajícího řádného legislativního postupu přezkoumávají legislativní návrhy EC. Práce Rady, podporovaná samostatným sekretariátem, je rozdělena do devíti aktuálních oblastí. Rada pro životní prostředí se zabývá všemi otázkami životního prostředí včetně změny klimatu.

Členské státy mají rovněž zastoupení v *Evropské radě* ve formě hlav členských států. Evropská rada měla donedávna z hlediska environmentálních politik pouze omezenou roli – to se však změnilo a nyní hraje Evropská rada významnou roli zejména v evropské politice v oblasti změny klimatu (Rüdiger – Liefferink – Lullo 2019: 249–251). Tento orgán se nepodílí na přijímání konkrétní legislativy, ale je fórem, kde hlavy států formulují cíle a stanovují směr politiky EU. Každý členský stát střídavě předsedá Evropské radě po dobu šesti měsíců, což mu umožňuje ovlivňovat agendu a stanovovat priority během jejího funkčního období. Většina diskuzí na úrovni Evropské rady se netýká specificky životního prostředí, ale Evropská rada hraje důležitou roli např. při formulování kolektivních cílů pro snižování emisí skleníkových plynů, či při formulování

strategie rozšiřování obnovitelné energie (Selin 2015: 5). Evropská rada rovněž hraje důležitou roli při výběru předsedy EC.

Evropská EC má jak výlučné právo navrhnout novou politiku v oblasti životního prostředí, tak i odpovědnost zajistit dodržování pravidel v oblasti životního prostředí. EC má ovšem poměrně omezenou roli v tom, že se musí při provádění svých politik spoléhat na členské státy. Mimo navrhování legislativy má Evropská EC dále za cíl sledovat provádění právních předpisů EU v členských státech, iniciovat donucovací opatření vůči členským státům, které neplní své povinnosti podle práva EU, spravovat rozpočet EU poté, co jej stanovily členské státy, a zastupovat EU na vnějších fórech. Plnění těchto úkolů činí z EC ústředního aktéra v politických diskusích a legislativních procesech v otázkách životního prostředí a klimatické změny – EC zároveň často prosazuje větší autoritu EU a zvýšení mandátů a cílů v environmentální oblasti. Komise se skládá z 27 členů EC – tzv. komisařů. Každý členský stát je reprezentován jedním členem EC. Každý z komisařů má na starosti konkrétní záležitosti svého portfolia administrativně podporovanými odděleními zvanými generální ředitelství. Mezi aktuálně nejdůležitější komisaře v oblasti ochrany klimatu momentálně patří komisař pro EGD, komisař pro zemědělství, komisař pro energetiku a komisař pro životní prostředí, oceány a rybolov.

Role Evropského parlamentu v oblasti politiky ochrany klimatu spočívá především v tom, že poskytuje prostor pro politické strany a jejich vlastní implementaci environmentálních politik. Zároveň Parlament v poslední době těží ze změn Smlouvy, díky nimž se stal spolutvůrcem právních předpisů s Radou ministrů. Zdá se ovšem, že právě toto zmocnění snížilo ekologické aktivity Parlamentu, a ten je nyní méně ochotný přijímat ekologickou legislativu (Burns 2010: 123–142). Značná část práce Evropského parlamentu probíhá v rámci jeho parlamentních výborů, včetně Výboru pro životní prostředí, veřejného zdraví a bezpečnosti potravin, které často zaujímají proenvironmentální postoje (Selin 2015: 4–6).

V rámci správy životního prostředí EU rovněž funguje řada dalších výborů a agentur: např. výbor regionů, který se skládá z členů místních a regionálních orgánů členských států, poskytuje stanoviska k otázkám životního prostředí a dalším politickým otázkám. V rámci EU existuje více jak 40 specializovaných agentur působících v konkrétních oblastech – z pohledu ochrany klimatu je důležitá především Evropská agentura pro životní prostředí.

Do procesu tvorby environmentální legislativy v rámci EU promlouvá i veliký počet lobbistických skupin včetně nevládních organizací působících v oblasti životního prostředí. Již v roce 1974 vytvořily environmentální skupiny ze všech členských států ústřední zastoupení v Bruselu a založily Evropský úřad pro životní prostředí. Evropské instituce, zejména EC, poskytují relativně snadný přístup k těmto skupinám ve srovnání s některými národními vládami (Mazey – Richardson 2005: 106–125). EC dokonce aktivně podporovala jejich účast na tvorbě politik zřizováním poradních výborů a dalších orgánů a poskytováním finančních prostředků na zřízení a udržování určitých klíčových skupin (Eising – Lehringer 2010: 202–221). EC se tímto krokem snaží vyvážit vliv dobře financovaných a personálně zabezpečených lobbistických skupin soukromého sektoru – evropské podnikatelské skupiny se často staví proti snahám o zvýšení konkrétních klimatických cílů (Selin 2015: 7).

Do klimatické politiky EU vstupuje řada soukromých aktérů, kteří se liší svou funkcí, zájmy a rolí v systému vytváření politik. Soukromé výdělečné korporace podporující klimatickou akci zpravidla lobují za dlouhodobá a předvídatelná pravidla v rámci klimatického režimu – mezi takové korporace můžeme řadit společnosti zabývající se obnovitelnou energií, společnosti podporující nízkouhlíkovou dopravu nebo bydlení s nulovou energií. Dalším z typů soukromých aktérů jsou soukromé výdělečné korporace, které se ke klimatické akci stavějí negativně – ty se zpravidla zasazují za zachování současného *statusu quo* a za vyhnutí se, či odložení změn v oblasti klimatické politiky. Mezi tento typ korporací řadíme především společnosti obchodující s fosilními palivy a společnosti závislé na fosilních palivech. Soukromé neziskové společnosti se

zaměřují na zvyšování povědomí o otázkách klimatické politiky, stanovování agendy a lobování v oblasti klimatické politiky. Zároveň se snaží se prezentovat své aktivity a získávat podporu pro své cíle. Mezi takové aktéry patří především mezinárodní a národní ekologické skupiny. Soukromé neziskové vědecké instituce se v rámci klimatických politik snaží o prohloubení vědeckého přístupu při tvorbě klimatických politik a prezentaci vědeckých poznatků. Mezi tyto aktéry řadíme především univerzity a think-tanky (Streck 2015: 5–28).

Mezi nejdůležitější soukromé lobbistické skupiny v kontextu evropské klimatické politiky patří skupina Green 10. Green 10 je neformální koalicí nevládních organizací a zahrnuje deset největších evropských environmentální organizací. Koordinuje společné reakce a doporučení pro rozhodovací orgány EU. Organizace pro dosažení svých cílů kooperuje především s EC, Evropským parlamentem a Radou Evropské unie. Zároveň podporuje členské organizace jednotlivých členských států EU a pomáhá jim se vstupem do legislativních a rozhodovacích procesů EU. Mezi členy koalice patří mimo jiné Greenpeace Evropa, Evropská environmentální kancelář, Evropská federace dopravy a životního prostředí či evropská pobočka Světového fondu na ochranu přírody (Green 10 2020).

Dalším významným soukromým subjektem, který lobbuje na úrovni EU je Climate Action Network Europe (dále jen CAN Europe). CAN Europe je nevládní nezisková organizace, která koordinuje činnost environmentálních skupin v Evropě zaměřujících se na problematiku spojenou se změnou klimatu. V rámci této organizace vystupuje české Centrum pro dopravu a energetiku, nevládní nezisková organizace zaměřující se na dopravní politiku a legislativu (CAN Europe 2020).

3.3. Veřejně politické dokumenty EU v oblasti ochrany klimatu

3.3.1. Strategické VPD EU

V této části budou popsány nejdůležitější strategické VPD EU v oblasti ochrany klimatu. Jednotlivé strategické VPD na sebe často navazují a konkretizují cíle

vytyčené v jiných VPD – v rámci této kapitoly jsou VPD uvedeny od nejobecnějších po nejkonkrétnější.

Základní strategické VPD na úrovni EU představují *Bílé knihy Evropské komise*. Bílé knihy představují VPD obsahující návrhy a opatření, která má Evropská unie přijmout v konkrétní oblasti. Bílé knihy jsou vydávány s cílem zahájit diskusi s veřejností, zainteresovanými stranami a evropskými institucemi a dosáhnout politické shody v konkrétní oblasti. V některých případech bílá kniha následuje po vydání zelené knihy, jejímž cílem je zahájit proces konzultací na úrovni EU (European Union 2020).

Změny klimatu se zabývají především Bílá kniha – Přizpůsobení se změně klimatu: směřování k evropskému akčnímu rámci, Bílá kniha - Energie pro budoucnost - obnovitelné zdroje energie a Bílá kniha – Plán jednotného evropského dopravního prostoru (Euroskop nedatováno).

Bílá kniha – Energie pro budoucnost – obnovitelné zdroje energie je bílou knihou přijatou EC v roce 2007. Cílem této strategie je umožnit Evropské unii plnit dva cíle – zvýšení bezpečnosti dodávek energie a snížení emise skleníkových plynů. Bílá kniha stanovuje povinný cíl 20% podílu energie z obnovitelných zdrojů, který má figurovat v hrubé domácí spotřebě do roku 2020. Dalším stanoveným cílem je minimálně 10% podíl biopaliv do roku 2020. Bílá kniha zároveň předpokládá, že každý členský stát přijme závazné cíle a akční plány v souladu se svými možnostmi. Tento flexibilní přístup měl ponechat členským státům dostatek manévrovacího prostoru pro realizaci vytyčených cílů (EC 2007).

Bílá kniha – Přizpůsobení se změně klimatu: směřování k evropskému akčnímu rámci – přijata v roce 2009 – vychází z myšlenky, že boj proti změně klimatu musí disponovat dvěma na sobě závislými aktivitami. První z nich je požadavek na snížení emisí skleníkových plynů realizovaným v tzv. klimaticko-energetickém balíčku. Druhou je přizpůsobení se změně klimatu navzdory kroku proti ní. Tato bílá kniha se mimo jiné odkazuje i na zelenou knihu z roku 2007

„*Přizpůsobení se změně klimatu v Evropě*“. Cílem této strategie bylo rovněž zlepšení odolnosti EU vůči dopadům změny klimatu přijetím evropského akčního rámce při zachování zásady subsidiarity a podpoření cílů EU v oblasti udržitelného rozvoje (EC 2009).

Třetí bílou knihou, kterou zmíním, je *Bílá kniha – Plán jednotného evropského dopravního rámce z roku 2011*. Ta mimo jiné stanovuje cíl snížení emisí o 60 % v kontextu rostoucí dopravy a podpory mobility do roku 2050 v porovnání s rokem 1990. Tento cíl navazuje na cíl omezení změny klimatu pod 2 °C. Bílá kniha zároveň představuje obecný rámec pro to, jakým způsobem má k dosažení tohoto cíle dojít. Deklarovala, že dopravní systém EU musí odstranit závislost na ropě, aniž by bylo třeba obětovat jeho účinnost a ohrozit mobilitu. Ta nemá být dle strategie omezena. Bílá kniha uvádí: „*Úkolem je odstranit závislost dopravního systému na ropě, aniž by bylo třeba obětovat jeho účinnost a ohrozit mobilitu. V souladu se stěžejní iniciativou „Evropa méně náročná na zdroje“ zavedenou ve strategii Evropa 20205 a v souladu s novým plánem pro energetickou účinnost na rok 2016 je základním cílem evropské dopravní politiky napomoci vytvořit systém, který podporuje evropský hospodářský pokrok, zvyšuje konkurenceschopnost a nabízí vysoce kvalitní služby mobility a zároveň účinněji využívá zdroje*“ (EC 2009).

Dalším ze strategických VPD EU je *Všeobecný akční program Unie pro životní prostředí*. Za počátek environmentální politiky můžeme považovat Pařížský summit v roce 1972 – na základě jeho výsledků byl připraven 1. Všeobecný akční program pro životní prostředí (dále jen EAP). EAP představuje strategický rámec pro celkový rozvoj politiky EU v oblasti životního prostředí, který je pravidelně aktualizován. V současné době je v platnosti již sedmý EAP a osmý je v přípravě.

Z hlediska klimatické politiky byl podstatný 4. EAP, v rámci kterého byly uznány nedostatky dřívějších akčních programů v oblasti emisní politiky. Vůbec

poprvé byly také hodnoceny nové nástroje založené na pobídkách, jako jsou daně, subvence nebo obchodovatelná emisní povolení.

Na konci 80. let 20. století se debata o globálních environmentálních rizicích, zejména těch, která se týkají změny klimatu, dostala do oficiální agendy. Od roku 1985 řada mezinárodních konferencí požadovala dramatické politické změny (Hey 2007: 21–22). Tato strategická změna orientace environmentální politiky z konce 80. let byla výslovně formulována v 5. EAP. Ten mimo jiné deklaroval cíl v udržitelném rozvoji, důraz na nové nástroje, zejména tržní povahy, jako jsou např. daňové pobídky a stanovil střednědobé a dlouhodobé cíle pro snižování emisí.

Nový přístup EC ovšem narazil na značný odpor členských států – rok 1992–1995 lze považovat charakterizovat jako sestupný cyklus environmentálních politik. Krátce po konferenci UNCED prosazovalo několik členských států novou agendu, která se soustředila hlavně na konkurenceschopnost průmyslových odvětví a decentralizaci environmentálních politik. Tato nová agenda částečně odporovala ambiciózním myšlenkám 5. EAP. Tyto státy reagovaly na ambicióznější prvky 5. EAP požadavkem na opětovné znárodnění environmentálních politik v souladu se zásadou subsidiarity (Hey 2007: 23–25).

6. EAP nesdílel ambiciózní cíle 5. EAP. Jedním z výchozích bodů 6. EAP je mimo jiné změna klimatu, která dle dokumentu vyžaduje širší přístup nad rámec právních předpisů v oblasti životního prostředí. 6. EAP se strategicky vyhýbá potenciálně sporným a kontroverzním politickým rozhodnutím a spoléhá na kooperativní přístup ve tvorbě environmentální politiky (EC 2014b).

7. EAP byl schválen v roce 2013 – ta představuje společnou strategii EU v oblasti ochrany životního prostředí a klimatu do roku 2020. Jednou z priorit 7. Akčního programu je chránit občany Unie před environmentálními tlaky a riziky ovlivňujícími jejich zdraví a dobré životní podmínky a v rámci této priority se Unie zavázala do roku 2020 schválit a zavést strategii EU v oblasti přizpůsobení se změně klimatu, včetně začlenění otázek spojených s přizpůsobením se změně

klimatu a řízením rizik v případě katastrof do klíčových politických iniciativ a odvětví Unie (EC 2014a).

V roce 2019 byl navrhnout doposud nejnovější EAP. 8. EAP představuje dlouhodobé vize a prioritní cíle v oblasti životního prostředí do roku 2030. Tyto cíle se dotýkají především oblasti klimatické neutrality a adaptace na změnu klimatu ve snaze dosáhnout nulového znečištění a snížení produkce a spotřeby. Návrh akčního plánu rovněž navrhuje učinit z principu EGD neškodit právně závazný předpis a navrhuje stanovit nový rámec monitorování průběžného dosahování vytyčených cílů (EC 2020d).

Rámec politiky v oblasti klimatu a energetiky je dalším strategickým VPD EU. Rámec politiky v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030 je strategií EU, která byla přijata Evropskou radou v říjnu 2014 a jejíž cíle byly následně navýšeny v roce 2018. EU se strategií zavázala ke snížení emisí skleníkových plynů minimálně o 40 %, k dosažení podílu obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě ve výši 32 % a ke zvýšení energetické účinnosti o 32,5 % – vše oproti stavu v roce 1990. V rámci cíle snížení emisí skleníkových plynů strategie zároveň určuje cíl snížit emise o 43 % oproti roku 2005 v rámci Systému EU pro obchodování s emisemi (dále jen EU ETS) a snížení emisí v odvětvích mimo EU ETS o 30 % oproti roku 2005 (European Council – Council of the European Union 2017).

Cíle snížení emisí skleníkových plynů má být dosaženo pomocí implementace EU ETS, pomocí nařízení o sdílení úsilí (dále jen ESR) a pomocí nařízení o využívání půdy (EC 2020a). Tímto způsobem budou všechna průmyslová odvětví přispívat k dosažení cíle snižováním emisí o 40 % a zvyšováním pohlcování emisí. EC má v plánu v roce 2021 všechny tři právní předpisy aktualizovat s ambicióznějším cílem snížení emisí skleníkových plynů o nejméně 55 % namísto 40 % (EC 2020g).

Pro každý členský stát byl v Rámci politiky v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030 stanoven jiný cíl omezená emisí skleníkových plynů. Pro stanoveních

těchto hodnot se použily výsledky komplexního přezkumu údajů o emisích skleníkových plynů členských států za roky 2005 až 2016. K největšímu snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 oproti úrovni z roku 2005 má dojít u Lucemburska a Švédska, kteří mají své emise snížit o 40 %. K nejmenšímu snížení má dojít u Rumunska, které musí snížit své emise pouze o 2 % a u Bulharska, které nemusí dle strategie snížit své emise vůbec. Česká republika má dle stanovené strategie snížit své emise o 14 % (Nařízení (EU) 2018/842: čl. 17).

Závaznost cíle navýšení energetické účinnosti o 32,5 % oproti stavu v roce 1990 stanovuje revidovaná směrnice o energetické účinnosti (EU) 2018/2002. Směrnice ovšem stanovuje pouze obecný cíl pro EU a ponechává národním státům svobodu ve stanovení svých národních cílů. Směrnice uvádí: *„Na úrovni členských států se ve výhledu na rok 2030 závazané cíle nestanoví a svoboda členských států stanovovat své vnitrostátní příspěvky na základě spotřeby primární energie nebo konečné spotřeby energie, úspor primární energie nebo úspor v konečné spotřebě energie nebo energetické náročnosti by ani nadále neměla být omezena“* (Směrnice 2012/27/EU)

Závazný cíl dosáhnout podílu obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě ve výši 32 % do roku 2023 stanovuje revidovaná směrnice o obnovitelných zdrojích energie (EU) 2018/2001. Stanovení národních cílů je dle směrnice rovněž ponecháno na jednotlivých národních státech. Směrnice uvádí: *„Členské státy by měly stanovit svůj příspěvek k dosažení tohoto cíle ve svých integrovaných vnitrostátních plánech v oblasti energetiky a klimatu podle procesu správy stanoveného v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1999“* (Směrnice 2018/2001: čl. 3).

Zelená dohoda pro Evropu představuje další strategický VPD EU. EGD je plán EC představený 11. prosince 2019 obsahující opatření, která mají za cíl podpořit účinné využívání zdrojů prostřednictvím přechodu na čisté oběhové hospodaření a zabránit ztrátě biologické rozmanitosti a snížení znečištění (Tamma – Schaart – Gurzu 2019). EC popisuje EGD jako: *„Strategii růstu, jejímž cílem je*

transformovat EU na spravedlivou a prosperující společnost s moderní a konkurenceschopnou ekonomikou efektivně využívající zdroje, která v roce 2050 nebude produkovat žádné emise skleníkových plynů a ve které bude hospodářský růst oddělen od využívání zdrojů“ (EC 2019b). Dalším z jejích cílů je chránit, zachovávat a posilovat přírodní kapitál EU a chránit zdraví a blahobyt občanů před environmentálními riziky a dopady. Tato transformace musí být současně spravedlivá a inkluzivní (tamtéž).

EU se přijetím EGD zavázala dosáhnout do roku 2050 klimatické neutrality – k dosažení tohoto cíle má EU do roku 2030 snížit domácí emise skleníkových plynů alespoň o 55 % oproti roku 1990. Vedoucí představitelé EU vyzvali Radu a Evropský parlament, aby tento nový cíl zohlednily v návrhu evropského právního rámce pro klima a aby tento rámec urychleně přijaly. Prostřednictvím evropského právního rámce pro klima EC navrhuje, aby byl cíl EU dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050 začleněn do právních předpisů a aby byl vytvořen rámec potřebný k dosažení tohoto cíle. Návrh má za cíl zajistit, aby všechny oblasti hospodářství a společnosti přispívaly k nulovým čistým emisím do roku 2050, a nastiňuje rámec pro posouzení pokroku dosaženého při plnění tohoto cíle (European Council – Council of the European Union 2020).

Plán uvádí potřebné investice a dostupné finanční nástroje k dosažení těchto cílů a rovněž vysvětluje, jakým způsobem zajistit spravedlivou a inkluzivní transformaci. K dosažení těchto cílů bude zapotřebí přijmout náležitá opatření v odvětvích národních hospodářství jako např. zajištění dekarbonizace odvětví energetiky, zavádění čistší, levnější a zdravější formy soukromé a veřejné dopravy či podpora průmyslu ve vývoji inovací. V plánu je rovněž obsaženo přezkoumání stávající legislativy v oblasti ochrany klimatu a zavedení nové legislativy v oblasti oběhového hospodářství, renovace budov, biodiversity, zemědělství a inovací (Frédéric 2019a). K dosažení cílů EGD je v plánu využít všech možností politiky: regulací a standardizací, investic a inovací, vnitrostátních reforem, dialogu se sociálními partnery a mezinárodní spolupráce. EC má rovněž v plánu spolupracovat s členskými státy EU na zintenzivnění úsilí

o zajištění toho, aby stávající právní předpisy a politiky, jež jsou pro EGD relevantní, byly vynucovány a účinně prováděny (EC 2019b). EU se rovněž zavázala poskytnout finanční a technickou pomoc těm subjektům, které nejvíce zasáhne přechod na ekologičtější ekonomiku v důsledku opatření EGD. Jde o tzv. mechanismus pro spravedlivou transformaci. Ten má v období 2021–2027 přispět k mobilizaci nejméně 100 miliard EUR v nejvíce postižených regionech.

Jednotlivé kapitoly a podkapitoly EGD představují zásadní body, kterých chce EC do roku 2050 dosáhnout a zároveň oblasti politiky, kterých se mají opatření v souvislosti s EGD dotknout. Mezi ty patří: čistá energie, udržitelný průmysl, stavby a renovace, strategie „*od zemědělce ke spotřebiteli*“, eliminace znečištění, udržitelná mobilita a zachování biodiverzity.

Hlavním cílem oblasti „*čisté energie*“ je dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050 pomocí dekarbonizace energetického systému EU. Mezi klíčové principy v této oblasti patří: „*upřednostnění energetické účinnosti*“, „*rozvíjení energetického sektoru založeného převážně na obnovitelných zdrojích*“, „*zajištění dostupné dodávky energie do EU*“ a „*dosažení plně integrovaného a propojeného digitalizovaného trhu s energií v EU*“ (EC 2021a). Pro tento energetický přechod vytvořila EC v roce 2020 Strategii EU pro integraci energetických systémů, která zahrnuje opatření k provedení větší přímé elektrifikace a k vývoji čistých paliv, jako je např. vodík (EC nedatováno). Tato oblast je pro ochranu klimatu v rámci EGD nejklíčovější – návrh má za cíl zajistit, aby všechny oblasti hospodářství a společnosti přispívaly k nulovým čistým emisím do roku 2050. Ke snížení emisí má dopomoci navyšování energetické účinnosti a podpora obnovitelných zdrojů energie.

Další oblastí je „*udržitelný průmysl*“, jejíž hlavním cílem je zavedení oběhové ekonomie. K dosažení cílů v této oblasti má pomoci především podpora moderních aspektů průmyslových odvětví, podpora výzkumu a vytváření „*klimaticky neutrálních produktů*“, a pomocí dekarbonizace a modernizace energeticky náročných průmyslových odvětví. V návaznosti na tuto oblast rovněž

EU plánuje zastavení exportu svého odpadu mimo EU a navržení revize pravidel o vozidlech s ukončenou životností (EC 2019b). Tato oblast má pomoci boji proti změně klimatu zavedením oběhového hospodářství, které podporuje udržitelnou spotřebu a zaručuje méně odpadu, a tedy i menší produkci a emise skleníkových plynů.

Oblast „*stavby a renovace*“ se zaměřuje na proces výstavby a renovace staveb s ohledem na ekologickou udržitelnost použitých metod a využití obnovitelných zdrojů. EGD se v této oblasti zaměřuje na podporu využívání energeticky účinných stavebních metod, jako jsou budovy odolné proti změně klimatu, zvýšení digitalizace, prosazování pravidel týkajících se energetické náročnosti budov či rekonstrukce sociálního bydlení (EC 2019a). Cílem EC v této oblasti je ztrojnásobit rychlost renovace všech budov, aby došlo ke snížení znečištění emitovaného během procesů staveb a rekonstrukcí (Frédéric 2019b).

EGD se zabývá i otázkou udržitelnosti produkce potravin strategií „*od zemědělce ke spotřebiteli*“. EC si klade za cíl zvýšit udržitelnost a efektivnost potravinové produkce a dopravu potravin bez omezování cen a kvality těchto produktů. Mezi konkrétní cíle patří např. omezení používání pesticidů o 50 %, hnojiv o 20 % či snížení plýtvání potravinami o 50 % do roku 2030 (EC 2020f). EU považuje potravinářský sektor za jeden z hlavních hnacích sil změny klimatu – momentálně potravinářský sektor představuje přibližně 10 % emisí, přičemž 70 % z nich pochází z chovu zvířete (European Parliament 2020).

Další oblastí EGD je eliminace znečištění. Podle EGD musí být zajištěna kvalita životního prostředí – z tohoto důvodu má dojít k revizi politik vodního hospodářství a zemědělství, aby tyto segmenty více vyhovovaly politice *neškodit* („*no harm*“) (Schaible 2020). Zdroje znečištění, jako jsou mikroplasty a chemikálie, jako jsou léčiva, které ohrožují životní prostředí, mají být za účelem dosažení cíle nahrazeny (EC 2019b). K prosazování cílů v této oblasti má EC v plánu přijmout v roce 2021 Akční plán pro nulové znečištění (Schaible 2020). Ten má přispět k ochraně klimatu pomocí revize opatření k řešení znečišťování

velkých průmyslových zařízení, omezením průmyslových emisí a omezením produkce plastů (tamtéž).

Snížení emisí z dopravních metod je dalším cílem EGD v oblasti udržitelné mobility. V rámci této oblasti má dojít k podpoře udržitelných alternativních paliv v silniční, námořní i letecké dopravě a ke stanovení emisních norem pro vozidla se spalovacími motory (EC 2019d). Za účelem dosažení těchto cílů má být např. podpořen vývoj chytrých systémů a aplikací pro řízení provozu, podpora přepravy po zemi či po vodě, vyvinuta snaha o snížení dopravních zácp či podpora elektro-mobility (tamtéž). V oblasti udržitelné mobility si vytyčila EU cíl snížení emisí z dopravy až o 90 % do roku 2050, čímž by mělo dojít k významnému kroku k ochraně klimatu. Dosažení ambiciózních cílů v oblasti klimatu rovněž vyžaduje dle EU přechod k udržitelnějším způsobům dopravy, jako je železniční doprava, či vnitrozemská vodní doprava. Z tohoto důvodu by mělo dle strategie dojít k rozšíření kapacit obou režimů a k jejich lepší správě (EC 2020h).

Poslední z oblastí EGD je zachování biodiversity. Cílové aspekty této oblasti jsou péče o lesy a mořské oblasti, ochrana životního prostředí a řešení problému úbytku druhů a ekosystémů (GreenFacts 2020). Podle EGD má rovněž dojít k obnově již postižených ekosystémů zavedením metod ekologického zemědělství, podporou procesu opylování, obnovením volně tekoucích řek, snížením pesticidů a opětovným zalesňováním. K naplnění těchto cílů má pomoci přijetí Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, kterou má EC v plánu přijmout v roce 2021 (EC 2020e). Podle EU ztráta biologické rozmanitosti úzce souvisí s klimatickou krizí. Pokud se zhorší biologická rozmanitost, zhorší se stav klimatu a naopak. Podpora biologické rozmanitosti má v návaznosti na změnu klimatu pomoci především v posílení obranyschopnosti proti rizikům, které změna klimatu přinese. Obnova lesů, půdy a mokřadů a vytváření zelených ploch ve městech má zároveň zásadní význam k dosažení cíle zmírnění změny klimatu do roku 2030 (tamtéž).

Když byla EGD pro Evropu v roce 2019 představena, vyvolal návrh EC velikou politickou diskuzi. 19. 2. 2019 ministři členských států EU v rámci Rady pro životní prostředí debatovali o nastavení politiky životního prostředí, klimatu a EGD pro Evropu. V rámci této debaty český ministr životního prostředí Brabec uvedl: *„Česká republika vnímá Zelenou dohodu pro Evropu jako velmi ambiciózní strategii zeleného a udržitelného růstu. Vidíme v ní příležitost pro rozvoj inovací a investic do nových technologií, které zajistí přechod k ekologičtějšímu hospodářství. [...] Je nutné si současně uvědomit, že systémové změny budou finančně velmi náročné, a to pro některé členské státy výrazně více než pro jiné. Je nepřijatelné, aby vyšší náklady nepřiměřeně dopadly na nejchudší regiony či regiony, které budou touto změnou postiženy nejvíce. [...] Mezi prioritní oblasti, na které bychom se měli zaměřit, se řadí ozelenění Společné zemědělské politiky nebo iniciativy pro ochranu biodiverzity. Způsob, jakým chráníme půdu a krajinu, je klíčový nejen z hlediska funkčnosti ekosystémů, ale i z hlediska adaptace na probíhající změnu klimatu a dalšího snižování emisí skleníkových plynů“* (MŽP ČR 2019). I přes to, že premiér ČR Andrej Babiš zprvu EGD podpořil, postupem času se k ní začal stavět více a více skepticky.

V dubnu 2020 se Andrej Babiš podepsal pod závěr evropského summitu, ve kterém bylo uvedeno: *"Měli bychom začít připravovat nezbytná opatření, která umožní návrat k normálnímu fungování našich společností a ekonomik a k udržitelnému růstu, přičemž by měly být zohledněny mimo jiné aspekty ekologické a digitální transformace"* (Honzejek 2020). a *de facto* tak EGD podpořil. O čtrnáct dní později ovšem uvedl: *"Očekávám, že Brusel konečně zapomene na ty své green deals, které ničily náš automobilový průmysl nebo ničily ekonomiku, ty emisní povolenky"* (tamtéž). O měsíc později se ovšem opět vyjádřil pro EGD: *"Green deal ano, u nás je to o vodě, o suchu a o kůrovci"* (tamtéž). Ochlazení postoje ČR k EGD pro Evropu přinesla na jaře 2020 koronavirová pandemie COVID-19. V březnu 2020 uvedl ministr průmyslu a obchodu Karel Havlíček: *„Vraťme se všichni zpátky na zem a opusťme představy,*

kteře stejně nebyly naplnitelné, mám na mysli snížení emisí skleníkových plynů v roce 2030 na 55 % oproti hodnotám z roku 1990. Obrovské částky, jež na to měly být vyčleněny z evropských strukturálních fondů, vezměme a alokujme je na posílení ekonomiky, která je napadena koronavirem“ (Švehla 2020). V květnu 2020 vláda ČR i přes skeptické postoje některých jejích členů schválila Prohlášení ČR k EGD pro Evropu, kde mimo jiné uvádí: „Realizace některých cílů Zelené dohody pro Evropu může být příležitostí k efektivnímu procesu obnovy hospodářství, nicméně je důležité směřovat ke společným environmentálním závazkům globálně, nejen ze strany EU. ČR i nadále podporuje dlouhodobý cíl EU dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050, tak jak je formulován v Závěrech Evropské rady z 12. prosince 2019. Ovšem, vzhledem ke značným ekonomickým a sociálním dopadům aktuální krize na členské státy, které navíc stále ještě nelze v plném rozsahu dohlédnout a které se budou lišit vzhledem k rozdílům ve struktuře ekonomik těchto států, požaduje ČR oddělit diskusi o přípravě podpůrných opatření na oživení ekonomiky od diskuse o navyšování klimaticko-energetických cílů k roku 2030“ (MŽP ČR 2020c).

Důležitým motivem skeptiků EGD byla závislost ČR na jaderné energii. 15. 1. 2020 byly při hlasování o EGD v Evropském Parlamentu předloženy dva pozměňovací návrhy, které uznávaly roli jaderné energetiky při dosažení klimatických cílů – oba dva byly ovšem europoslanci odmítnuty (ČTK 2020). Jaderná energetika tak v rámci EGD podléhá kontrole, zda „nezpůsobuje významné poškození“ environmentálních cílů. Jedná se o tzv. *do no significant harm* (dále jen DNSH) princip, který má zajistit, že EU nebude investovat peníze do aktivit, které značně poškozují životní prostředí (Zachová 2019). Právě kategorizace jaderné energie je problematická – proti rozhodnutí hlasitě vystupoval i český premiér Andrej Babiš, který na summitu lídrů EU 13. 12. 2019 požadoval, aby bylo jádro uznáno jako čistý, bezemisní zdroj energie, který bude pro ČR klíčový pro dosažení uhlíkové neutrality do roku 2050. Obdobný názor zastává i ministr Havlíček. Ten na Radě EU pro konkurenceschopnost uvedl: „Je také třeba zdůraznit, že každý členský stát musí mít právo zvolit si

vlastní cestu ke klimatické neutralitě. Což mimo jiné znamená samostatné rozhodnutí o tom, jaké nízkoemisní zdroje energie země využije. Pro ČR je to rozhodně i jádro“ (MPO ČR 2020).

3.3.2. Legislativní VPD EU

Legislativní VPD představují druhý z typů VPD, na kterých je postavena klimatická politika EU. V této části jsou představeny ty nejdůležitější legislativní VPD na úrovni EU v oblasti ochrany klimatu. Stejně jako v případě strategických VPD jsou v této části práce legislativní VPD uvedeny od nejobecnějších k nejkonkrétnějším – prvně je tedy zmíněna TFEU, coby primární pramen práva EU, dále Evropský právní rámec a jednotlivé směrnice a nařízení, coby sekundární prameny práva.

Smlouva o fungování Evropské unie představuje jeden ze základních legislativních VPD EU. TFEU je jednou ze dvou smluv, které tvoří ústavní základ EU – druhou z nich je Smlouva o Evropské unii. TFEU byla dříve známá jako Smlouva o založení Evropského společenství.

Zásadním milníkem pro environmentální politiku EU byl rok 1987 – ochrana životního prostředí získala svou vlastní kapitolu v TFEU. Smlouva kodifikovala mnoho zásad, které již bylo možno nalézt v dřívějších politických dokumentech na úrovni EU (Hey 2007: 20–23).

TFEU vytváří právní základ environmentální politiky EU, a to konkrétně ve článku 11, 191 a 193. EU je kompetentní jednat ve všech oblastech politiky životního prostředí, jako je znečištění ovzduší a vody, nakládání s odpady a změna klimatu. Její působnost je omezena zásadou subsidiarity a požadavkem jednomyslnosti v Radě v oblasti fiskálních záležitostí, územního plánování, využívání půdy, kvantitativního řízení vodních zdrojů, výběru zdrojů energie a struktury dodávek energie (EUR-Lex 2012: 53–134).

TFEU dále implicitně i explicitně formuluje základní principy evropské environmentální politiky – princip udržitelného rozvoje, prevence a obezřetnosti, nápravy u zdroje, či princip environmentální integrace (tamtéž).

Evropský právní rámec pro klima představuje další legislativní VPD EU. Evropský právní rámec pro klima je legislativní návrh předložený EC, který si klade za cíl zapsat do evropské legislativy cíl stanovený v EGD, aby se evropská ekonomika a společnost stala klimaticky neutrální do roku 2050. Mimo to je cílem Evropského právního rámce pro klima vytvořit systém pro monitorování pokroku, zajištění předvídatelnosti evropské klimatické politiky pro investory a další ekonomické subjekty a zajištění toho, aby byl přechod na klimatickou neutralitu nevratný. Evropský právní rámec se rovněž zabývá nezbytnými kroky k dosažení vytyčeného cíle – do června 2021 musí EC přezkoumat a v případě potřeby navrhnout revizi všech příslušných politických nástrojů k dosažení snížení emisí do roku 2030, na úrovni národních států musí dojít k vypracování a provedení adaptačních strategií k posílení odolnosti a snížení zranitelnosti vůči dopadům změny klimatu, do září 2023 a poté každých pět let EC posoudí soulad opatření EU a národních států s cílem neutrality klimatu, EC musí být zmocněna vydávat doporučení členským státům, jejichž opatření jsou v rozporu s cílem klimatické neutrality s tím, že členské státy musí mít povinnost tato doporučení náležitě zohlednit nebo odůvodnit, pokud tak neučiní (EUR-Lex 2018).

Tento návrh ovšem doposud neprošel legislativním procesem EU a vyžaduje schválení Evropského parlamentu. Ten chce ovšem v Právním rámci nastavit ambicióznější cíle – společný cíl dosažení uhlíkové neutrality do roku 2050 by podle Parlamentu neměl být cílem společným, ale cíl by měl být závazný pro každý členský stát. Země EU se rovněž dohodly, že do roku 2030 sníží své emise o 55 % oproti hodnotě z roku 1990 – Parlament chce tento cíl navýšit na 60 % (Abnett 2021). Momentálně tak o Evropském právním rámci pro klima probíhá vyjednávání v rámci trialogu (European parliament 2021).

Systém EU pro obchodování s emisemi je další důležitou VP EU v oblasti ochrany klimatu. EU ETS je systém pro obchodování s emisemi a jeden z hlavních součástí politiky EU v boji proti změně klimatu a klíčovým nástrojem pro nákladově efektivní snižování emisí skleníkových plynů (EC 2021b).

Obchodování s emisemi představuje nástroj motivující ke snižování emisí skleníkových plynů – subjekty, které mají možnost emise redukovat s nižšími náklady navíc mají možnost, uspořené emisní povolenky prodat těm subjektům, které takové redukce nejsou schopné, nebo u kterých je taková redukce nákladnější (MŽP ČR 2020g).

V EU ETS je zahrnuto přes 11 000 subjektů z oblasti energetiky, výroby oceli a železa, cementu a vápna, celulózy a papíru, sklo-keramického průmyslu, chemického průmyslu, rafinérií a letecké přepravy ve 31 státech – 27 státech EU a na Islandu, v Norsku, Lichtenštejnsku a Spojeném království.

V rámci tohoto systému je stanoven strop pro celkové množství emisí konkrétních skleníkových plynů, které mohou emitovat zařízení na která se systém vztahuje. Limit se postupem času snižuje, čímž má docházet k celkovému poklesu emisí. V rámci limitu společnosti dostávají či nakupují tzv. povolenky na emise. S těmi mohou dle potřeby navzájem obchodovat, mohou také nakupovat omezené množství mezinárodních kreditů z projektů na snižování emisí z celého světa. EU omezuje celkové množství těchto povolenek, čímž zajišťuje jejich ekonomickou hodnotu. Každý rok musí společnost odevzdat dostatek povolenek pro pokrytí všech svých emisí, jinak je jim uložena vysoká pokuta. Pokud společnost sníží své emise, může si ponechat rezervní povolenky k pokrytí svých budoucích potřeb nebo je prodat jiné společnosti (European Commission 2021b).

V rámci systému rovněž funguje institut tzv. kompenzace nepřímých nákladů EU ETS. Za účelem předcházení úniku uhlíku umožňuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES ze dne 13. října 2003 o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů ve Společenství a o změně směrnice Rady 96/61/ES členskými státy zavést schémata státní

podpory, která mají za cíl kompenzovat zvýšené náklady na elektřinu způsobené EU ETS (MŽP ČR 2020b). EC zároveň v roce 2020 schválila podle pravidel EU pro státní podporu české plány na částečnou kompenzaci energeticky náročných společností za vyšší ceny elektřiny v důsledku nepřímých nákladů na emise v rámci systému EU ETS. Režim bude pokrývá náklady na nepřímé emise vzniklé v roce 2020 a má předběžný rozpočet ve výši přibližně 88 milionů EUR. Z opatření mají přínos společnosti působící v Česku v odvětvích, která čelí značným nákladům na elektřinu a která jsou zvláště vystavena mezinárodní konkurenci (EC 2020i).

Mezi lety 2021 a 2030 má systém přejít do své čtvrté fáze – v této fázi má dojít k dosažení cílů EU v oblasti snižování emisí do roku 2030, kvůli čemuž byl legislativní rámec EU ETS revidován počátkem roku 2018. Tato revize se zaměřuje na posílení systému EU ETS, zvýšení ročního snižování povolenek na 2,2 %, posílení rezervy tržní stability. Revize zároveň pomáhá průmyslu a energetickému sektoru splnit inovační a investiční výzvy spojené s přechodem na nízkouhlíkové hospodářství pomocí několika dotačních programů.

Studie z roku 2020 odhaduje, že EU ETS snížil mezi lety 2008 a 2016 emise CO₂ o více než 1 miliardu tun, což je 3,8% celkových emisí v celé EU (Bayer – Aklin 2020: 8804–8814). I přes to je ovšem systém EU ETS častým terčem kritiky – např. kvůli způsobení údajného zdražení elektřiny, zastánci EU ETS ovšem tvrdí, že výkyvy nekorelují s cenou povolenek a k největšímu zvýšení cen energií v roce 2007 došlo, když byly ceny povolenek zanedbatelné. Dále je EU ETS kritizován kvůli malé motivaci subjektů dodržovat stanovené předpisy o obchodování s emisními povolenkami a v minulost také kvůli nízké ceně emisních povolenek, které tak neměly žádoucí motivační charakter (Teeter 2016: 649–665).

Aby bylo možné dosáhnout klimaticky neutrální EU do roku 2050 a střednědobého cíle čistého snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030

alespoň o 55 %, navrhla EC revidovat a rozšířit oblast působnosti EU ETS (European Commission 2021b).

Směrnice o energetické účinnosti (dále jen EED) je jednou z důležitých směrnic EU v oblasti ochrany klimatu. EED stanovuje cíl energetické účinnosti pro EU do roku 2030 na 32,5 %. Rovněž rozšiřuje roční povinnost úspor energie po roce 2020. Směrnice vstoupila v platnost v prosinci 2018 a členské státy ji měly implementovat do národních legislativ do července 2020. EED přispívá k uplatňování zásady „energetická účinnost v první řadě“ (EC 2020c). Na základě této směrnice jsou národní státy EU povinny ve tříletých intervalech předkládat vnitrostátní akční plány energetické účinnosti – v rámci ČR byl dle požadavků EED vypracován Národní akční plán energetické účinnosti ČR (MPO ČR 2017).

Směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů je další z důležitých směrnic EU. Směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů usiluje o to, aby do roku 2030 představovala obnovitelná energie – solární, větrná, vodní energie a energie z biomasy – nejméně 32 % celkové spotřeby energie v EU. Směrnice se odvolává na Smlouvu o fungování EU, která definuje cíl EU v podpoře obnovitelných zdrojů energie a zároveň napomáhá ke snížení emisí skleníkových plynů a ke splnění závazků Unie podle Pařížské dohody (dále jen PA). Na základě této směrnice každý členský stát přijímá svůj vlastní národní akční plán pro energii z obnovitelných zdrojů včetně cílů v jednotlivých průmyslových odvětvích. Za účelem začlenění využívání obnovitelné energie v dopravě musí členské státy stanovit dodavatelům paliv povinnost zajistit, aby podíl obnovitelné energie na konečné spotřebě energie v odvětví dopravy byl do roku 2030 alespoň 14 % (Amanatidis 2020).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady o integrované prevenci a omezování znečištění (dále jen IPPC) představuje další podstatnou směrnici EU v oblasti ochrany klimatu. Cílem přístupu IPPC je ochrana životního prostředí jako celku před poškozením. Je založen na principu prevence a využití tzv. nejlepších dostupných technik („*best available techniques*“, dále jen BAT), které jsou

stanovuje EC ve spolupráci s členskými státy a soukromým sektorem v tzv. referenčních dokumentech.

Tato směrnice představuje regulační opatření – vyžaduje povolení pro průmyslové a zemědělské činnosti se silným potenciálem znečištění. Toto povolení je udělováno pouze v případě, že jsou splněny stanovené environmentální podmínky, tak aby podniky samy zajistily prevenci a omezení znečištění, které mohou způsobit. Aby byly tyto provozy povoleny, musí dodržovat základní podmínky, zejména: přijetí všech užitečných opatření vedoucích k boji proti znečištění, zejména využití nejlepších dostupných technik, prevenci veškerých významných znečištění, prevenci a recyklaci, účinné využívání energie, či prevenci nehod a jejich dopadů. Kromě splnění těchto podmínek musí dojít ke splnění několika konkrétních požadavků, např. limitních hodnot vypouštěných znečišťujících látek – ovšem s výjimkou skleníkových plynů, pokud je na ně aplikován systém EU ETS (Směrnice 2008/1/ES: čl. 1–19).

Narřízení o sdílení úsilí představuje nejdůležitější nařízení v oblasti ochrany klimatu. ESR je nařízením EU přijatým v roce 2018. ESR je legislativní VPD určenou k zavedení právně závazných cílů stanovených ve strategickém VPD Rámce politiky v oblasti klimatu a energetiky 2030. Stanovuje závazné národní cíle v oblasti emise skleníkových plynů pro každý z 28 členských států EU, které společně představují 30% snížení emisí do roku 2030 oproti hodnotě z roku 2005.

Politika se zaměřuje na oblasti dopravy, infrastruktury, zemědělství a odpadu – v tomto smyslu doplňuje EU ETS. Nařízení uznává odlišné postavení členských států a nastavuje cíle jednotlivých členských států podle hodnoty jejich hrubého domácího produktu v přepočtu na obyvatele ve všech členských státech EU. Tímto chce EU dosáhnout spravedlivosti nařízení, protože členské státy s vyššími příjmy přijímají ambicióznější cíle než členské státy s nižšími příjmy. Cíle členských států s nadprůměrným HDP na obyvatele jsou ovšem navíc upraveny tak, aby odrážely nákladovou efektivitu (EC 2017a).

ESR vytváří povinnost pro členské státy EU závazné roční cíle v oblasti emisí skleníkových plynů na období 2021–2030 pro odvětví hospodářství, které nespádají do oblasti působení systémů EU ETS. ESR stanovují celkový cíl snížení emisí v daných odvětvích o 30 % do roku 2030 oproti hodnotě v roce 2005. Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2020/2126 ze dne 16. prosince 2020 stanovuje pětistupňovou metodiku pro výpočet ročního emisního přidělu pro každý členský stát na rok 2030 ve vztahu k hodnotám v roce 2005. V roce 2005 představovala hodnota emisí skleníkových plynů pro Českou republiku 64 965 295 tun ekvivalentu CO₂. V roce 2030 má být podle nařízení tato hodnota 55 870 153 tun což představuje pokles o cca 14 % (Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2020/2126: příloha II). Tyto vnitrostátní cíle jsou stanoveny s ohledem na národní bohatství a nákladovou efektivnost. Nařízení o „sdílení úsilí“ umožňuje flexibilitu jako například převody mezi členskými státy. Zahrnuje také určitou míru flexibility při používání kreditů generovaných podle nařízení o LULUCF a určitou flexibilitu, pokud jde o EU ETS, kterou lze využít ke splnění celkových cílů v oblasti snižování emisí.

3.3.3. Mezinárodní klimatické VPD jichž je EU signatářem

Nejdůležitější mezinárodní smlouvou v oblasti ochrany klimatu, již je EU signatářem, je *Rámcová úmluva OSN o změně klimatu* (dále jen UNFCCC). UNFCCC je mezinárodní dohodou přijatou na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru v roce 1992. V platnost vstoupila 21. 3. 1994. V současné době má Úmluva 197 smluvních stran včetně Evropské unie a České republiky.

Úmluva je založena na čtyřech základních principech:

- principu mezigenerační spravedlnosti, t.j. chránit klimatický systém ve prospěch nejen současné, ale i příštích generací;
- principu společné, ale diferencované odpovědnosti, který říká, že ekonomicky vyspělé země nesou hlavní odpovědnost za rostoucí

koncentrace skleníkových plynů v atmosféře, přičemž jejich povinností je i poskytovat pomoc rozvojovým zemím;

- principu potřeby chránit zejména ty části planety, které jsou více náchylné na negativní dopady změn klimatického systému, tj. především těch zemí, které jsou v rámci svého hospodářského vývoje a geografického umístění zranitelnější;
- principu tzv. předběžné opatrnosti, tj. nutnosti neodkládat řešení problému, a to ani v tom případě, že doposud nelze některé důsledky změny klimatu přesně kvantifikovat (MŽP ČR 2018).

Čl. 4 UNFCCC obecně formuluje závazky všech smluvních stran. V úvahu jsou brány „národní a regionální podmínky“ konkrétních států. Strany se zavazují k:

- inventarizovat své emise skleníkových plynů;
- sestavit a realizovat národní programy zaměřené na redukci emisí a posílení „propadů“ skleníkových plynů;
- podporovat rozvoj relevantních technologií;
- podporovat vědecký výzkum, veřejnou osvětu, výměnu informací;
- vzájemně komunikovat a spolupracovat (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2005).

EU je dále signatářem *Kjótského protokolu* k UNFCCC (dále jen KP). KP je mezinárodní dohoda přijatá v roce 1997, která nabyla účinnosti v roce 2005. Aktuálně má 192 smluvních stran, včetně Evropské unie a České republiky.

Signatáři se v KP zavázali do konce prvního kontrolního období (2008 – 2012) snížit emise skleníkových plynů nejméně o 5,2 % ve srovnání se stavem v roce 1990. V roce 2012 byl schválen dodatek, který potvrzoval pokračování KP a jeho druhé kontrolní období – to bylo stanoveno na období 2013 – 2020. EU a jejich 28 členských států se zavázalo snížit do roku 2020 emise skleníkových plynů o 20 % v porovnání s rokem 1990. Toto snížení odpovídá cíli formulovanému v příslušných předpisech EU přijatých v rámci tzv. klimaticko-energetického balíčku z roku 2009 (MŽP ČR 2021c).

Aby mohla Evropská unie splnit svůj závazek snížení emisí skleníkových plynů vyplývající z KP, vytvořila nástroj emisních povolenek a obchodování s nimi EU ETS.

Ochranou klimatu se zabývá i *Pařížská dohoda*, která byla přijata v prosinci 2015 smluvními stranami UNFCCC. PA má za cíl omezit emise skleníkových plynů po roce 2020 a navázat na KP. Byla dojednána během Klimatické konference v Paříži 2015. Při jejím vzniku byla podepsána 177 členskými státy UNFCCC a k listopadu 2020 PA podepsalo 194 států a Evropská unie (United Nations 2021).

Čl. 2 Pařížské dohody definuje její základní cíle:

- Udržení nárůstu globální průměrné teploty výrazně pod hranicí 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí a úsilí o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí, a uznání, že by to výrazně snížilo rizika a dopady změny klimatu;
- Zvyšování schopnosti přizpůsobit se nepříznivým dopadům změny klimatu a posilování odolnosti vůči změně klimatu a nízkoemisního rozvoje způsobem, který neohrozí produkci potravin;
- sladění finančních toků s nízkoemisním rozvojem odolným vůči změně klimatu (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2015).

Smluvní strany měly za úkol do roku 2020 prezentovat své emisní závazky, plány do roku 2050 a nízkoemisní strategie. Každá smluvní strana musí zveřejňovat status plnění svých závazků a provádět analýzu dopadů změny klimatu a účinnosti adaptačních opatření. Smluvní strany zároveň musejí zvyšovat podporu, plánování a implementaci adaptačních opatření a národní odolnost vůči změně klimatu (tamtéž).

EU a její členské státy se v rámci PA rovněž přihlásily společně snížit do roku 2030 emise skleníkových plynů o nejméně 40 % v porovnání s rokem 1990. Přistoupením k PA a k tomuto závazku bude naplňovat společný cíl EU a jejich členských států, který byl přijat Evropskou radou jako součást závěrů Evropské

radu k Rámci politiky v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030 schválených dne 24. října 2014 (MŽP ČR 2021e).

4. POLITIKY ČESKÉ REPUBLIKY V OBLASTI OCHRANY KLIMATU

V této kapitole bude popsán přístup ČR ke klimatické politice – stejně jako v případě předchozí kapitoly zabývající se klimatickou politikou na úrovni EU budou nejdříve nastíněny základní principy klimatické politiky a následně popsány konkrétní strategické a legislativní klimatické politiky na úrovni ČR. Tato kapitola spolu s kapitolou předchozí poslouží jako základ pro analýzu europeizace klimatické politiky ČR.

4.1. Principy environmentálních politik ČR

Environmentální i klimatická politika ČR je stejně jako politika EU postavena na několika základních principech, které jsou uvedeny buďto explicitně, či implicitně v jejích VPD.

Princip nejvyšší hodnoty je zaveden v české právním prostředí v LZPS ČR ve čl. 35 a čl. 11 odst. 3 LZPS ČR. Tento princip vychází z toho, že životní prostředí je základním předpokladem člověka pro život. Z tohoto principu vyplývá povinnost společnosti zajistit existenci podmínek pro život a realizovat tak právo jednotlivce na příznivé životní prostředí. Toto právo však na úrovni EU není explicitně vyjádřeno. Jak potvrdila judikatura Evropského soudu pro lidská práva, není tento princip součástí ani významného dokumentu EÚLP. Evropský soud pro lidská práva nicméně konstatoval, že článek 8 EÚLP může zahrnovat právo být chráněn před závažnými zásahy do životního prostředí, neboť takové zásahy mohou narušovat život člověka, bránit mu v pokojném užívání jeho obydlí a poškodit jeho soukromý život. Tím ESLP *de facto* zajistil možnost nepřímé ochrany práva na příznivé životní prostředí (Repík 2005: 21).

Dalším z principů ČR je *princip udržitelného rozvoje*. Ten je v ČR zakotven v § 6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve kterém je uvedeno: „rozvoj, který současným i budoucím generacím zachová možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystému“ (Zákon č. 17/1992 Sb.: § 6). Princip udržitelného

rozvoje tak koordinuje nezbytnost ochrany životního prostředí s požadavky ekonomického a sociálního rozvoje. Formulace tohoto principu je téměř totožná s formulací, se kterou operuje EU – na obou úrovních je akcentována nutnost zachování životního prostředí v kombinaci s udržitelným ekonomickým a sociálním rozvojem.

Princip odpovědnosti státu je ustanoven v čl. 7 Ústavy. Princip odpovědnosti státu zavazuje stát, aby dbal šetrného využívání přírodních zdrojů a ochrany přírodního bohatství, které patří v podobě životního prostředí k nejvyšší hodnotě společnosti (Ústavní zákon č. 1/1993: čl. 7). Tento princip tvrdí, že roli státu nelze nikým jiným nahradit a že stát je jediný aktér, který může vytvořit a zajistit právní ochranu životního prostředí. Tento princip ve VPD EU explicitně nezaznívá, nicméně EU uznává nezastupitelnou roli národních států při ochraně životního prostředí ve formě implementace evropské legislativy a strategií a při následném monitorování a reportování (EC 2021c). Zároveň je ovšem potřeba zmínit fakt, že na úrovni EU dochází k trendu prohlubování tzv. inkluзивity klimatických politik – tedy ke snaze zahrnout do ní co nejvíce aktérů (EC 2019d).

Princip znečišťovatel platí je v ČR naplněn soustavou daní a poplatků, které jsou placeny podle jednotlivých zákonů k ochraně životního prostředí a které postihují využívání přírodních zdrojů, znečišťování životního prostředí a ohrožování zdraví lidí, zvířat i rostlin. Touto cestou přispívají ke snižování množství škodlivin uvolňovaných do životního prostředí a omezování využívání přírodních zdrojů. V oblasti ochrany klimatu se jedná např. o daň ze zemního plynu a některých dalších plynů, daň z pevných paliv, daň z elektřiny, poplatek za užívání dálnic, silniční daň či mýto (MŽP ČR 2021f). Tento princip existuje i na úrovni EU a byť je na obou úrovních aplikován odlišným způsobem, jeho aplikace má na obou úrovních povahu převážně ekonomickou.

Princip prevence je obecným principem práva, který má ovšem v rámci ochrany životního prostředí speciální význam – důsledky poškození životního prostředí

jsou totiž často nevratné. Státní politika životního prostředí (dále jen SPŽP) 2012 – 2020 dokonce uvádí, že „*prevence je na úseku ochrany životního prostředí principem nejdůležitějším, neboť nejefektivnější environmentální politika je založena na předcházení škodám (potažmo újmám) na životním prostředí*“ (MŽP ČR 2021h). Na *princip prevence* rovněž navazuje *princip předběžné opatrnosti* (Hrib 2017). Ten je v prostředí ČR definován v § 13 zákona o životním prostředí, kde se uvádí, že „*lze-li se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že hrozí nebezpečí nevratného nebo závažného poškození životního prostředí, nesmí být pochybnost o tom, že k takovému poškození skutečně dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození zabránit*“ (Zákon č. 17/1992 Sb.: § 13). Tyto principy nalezneme jak na úrovni ČR, tak na úrovni EU – oba dva aktéři předpokládají, že je efektivnější a žádoucí škodám na přírodním prostředí a klimatu proaktivně předcházet, než tyto škody řešit reaktivně.

Další z hlavních zásad politiky životního prostředí ČR je *princip informovanosti*. Ten předpokládá, že je ochrana životního prostředí veřejným zájmem a, že musí být právními normami zajištěna možnost se na této ochraně podílet. Účast veřejnosti je zajišťována prostřednictvím přístupu k informacím o životním prostředí, účastí v řízeních, v nichž se rozhoduje o využívání přírodních zdrojů, a o činnostech, které by mohly vést k ohrožování a poškozování životního prostředí, přístupem k prostředkům právní ochrany životního prostředí a účastí na přípravě právních předpisů (Hrib 2017). V českém právním kontextu je tento princip zakotven v Čl. 35 LZPS, kde je uvedeno: „*Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů*“ (Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.: čl. 35). Princip informovanost a účasti veřejnosti sdílí EU s ČR – oba dva aktéři ratifikovali tzv. Aarhuskou úmluvu (Úmluvu Evropské hospodářské komise OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí), která tyto principy právně závazně ukotvila.

Princip ekonomické stimulace vychází z požadavku, aby ekologické chování bylo i ekonomicky výhodné, a naopak. Jeho uplatnění je spojeno s vytvářením

soustavy nástrojů pozitivní i negativní ekonomické stimulace. Ty mohou působit na chování příznivé pro životní prostředí i tehdy, když určitá činnost ještě nepřekračuje hranici protiprávního jednání (Damohorský et. al. 2007: 48). Tímto principem se řídí i klimatická politika EU, která zakotvuje významné distribuční a regulační nástroje pro ekonomickou motivaci ochrany klimatu.

Principy environmentální politiky ČR obecně výrazně odrážejí ty na úrovni EU. *Princip předběžné opatrnosti* lze např. nalézt v § 13 zákona o životním prostředí, kde je uvedeno, že: „*lze-li se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že hrozí nebezpečí nevratného nebo závažného poškození životního prostředí, nesmí být pochybnost o tom, že k takovému poškození skutečně dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození zabránit*“ (Zákon č. 17/1992 Sb.: § 13). Princip prevence je v ČR zakotven rovněž v Zákoně o životním prostředí. Obecně lze říci, že princip prevence představuje tzv. defenzivní složku ochrany životního prostředí. Tuto složku zmiňuje právě Zákon o životním prostředí v § 9: „*Ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje.*“ (Zákon č. 17/1992 Sb.: § 9). Stejně tak Zákon o životním prostředí upravuje v českém prostředí *princip nápravy škody u zdroje* – konkrétně v § 17 odst. 1: „*každý je povinen především opatřeními přímo u zdroje předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na životní prostředí*“ (Zákon č. 17/1992 Sb.: § 17).

Princip znečišťovatel platí je v českém právním systému upraven v rámci zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě (Psutka 2011: 419), který implementuje Směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2004/35 ES o ekologickoprávní odpovědnosti s ohledem na prevenci a náhradu škod na životním prostředí. Principy ochrany životního prostředí, které ČR sdílí s EU nejsou ukotvené pouze v rámci legislativních VPD, ale i v rámci VPD strategických. Např. SPŽP mimo jiné zakotvuje princip udržitelného rozvoje, prevence, předběžné opatrnost či princip participace veřejnosti (MŽP ČR 2020d).

Principy české environmentální politiky jsou principiálně velmi podobné těm na úrovni EU. Environmentální politiky na obou úrovních obecně stojí především na principech prevence, udržitelného rozvoje, nápravy znečištění u zdroje a principu znečišťovatel platí.

4.2. Aktéři klimatické politiky ČR

Stejně jak na úrovni EU, i na úrovni ČR do klimatické politiky promlouvá řada aktérů. Jejich přiblížení pomůže k uvědomění vztahu mezi těmito aktéry a VPD, které vydávají. Aktéry na úrovni ČR můžeme dělit do dvou skupin – státní a nestátní. Státní aktéři jsou v této kapitole uvedeny hierarchicky, od nejvýše postaveného aktéra – vlády ČR, až po aktéry na regionální úrovni. Dělení hierarchické ovšem není jediné dělení, které by bylo možné využít – dalším je např. dělení z hlediska dělby státní moci. Např. SPŽP předpokládá zapojení všech tří mocenských složek státu do politického procesu ochrany životního prostředí – SPŽP konkrétně uvádí: *„Všechny tři úseky státní moci (moc zákonodárná, výkonná i soudní) jsou v otázkách ochrany životního prostředí více či méně angažovány a i za ně do jisté míry odpovídají“* (tamtéž).

Vláda ČR je v oblasti environmentální politiky nejdůležitějším aktérem moci výkonné – vláda má roli především v oblasti navrhování, schvalování a realizace jak strategických, tak legislativních VPD. Z hlediska legislativních VPD navrhuje zákony a vydává nařízení. Důležitou roli má rovněž v přijímání strategických VPD, kterými udává směřování klimatických politik ČR.

Vrcholným orgánem v oblasti environmentální politiky je Ministerstvo pro životní prostředí ČR. MŽP je ústředním orgánem státní správy v jednotlivých složkách ochrany životního prostředí a zároveň je orgánem státního dozoru v oblasti životního prostředí dle kompetenčního zákona ČR (Zákon č. 2/1969 Sb.: § 19). Vytváří legislativu v této oblasti a monitoruje tvorbu v legislativě na unijní úrovni. Z hlediska legislativních VPD vydává vyhlášky v oblasti environmentální politiky. Provádí i VPD strategické ve formě koncepcí a strategií.

Dalším státním aktérem v oblasti environmentální a klimatické politiky ČR je Parlament ČR coby součást moci zákonodárné. V rámci Parlamentu ČR působí horní komora Senát a dolní komora Poslanecká sněmovna. Z hlediska VPD se podílí především na tvorbě legislativních VPD. Součástí Parlamentu ČR je rovněž řada výborů – pro klimatickou politiku ČR je podstatný především výbor pro životní prostředí, který se zabývá projednáváním zákonů a dalších VPD v oblasti životního prostředí. V rámci své organizace zřizuje čtyři podvýbory a to: Podvýbor pro financování péče o životní prostředí, Podvýbor pro ochranu přírody a krajiny, Podvýbor pro technickou ochranu životního prostředí a Podvýbor pro udržitelný rozvoj (Poslanecká sněmovna ČR 2021). V rámci Senátu působí Výbor pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí (Senát ČR 2021).

Do environmentální a klimatické politiky promlouvají i územní samosprávné celky – v rámci ČR se jedná o kraje a obce. Ty v rámci legislativních VPD vydávají především vyhlášky krajů a obcí v samostatné působnosti a nařízení v přenesené působnosti. Samosprávné celky vydávají ale i strategické, koncepční VPD – v rámci environmentální politiky vytvářejí strategie, plány a zároveň např. podporují vzdělávání v této oblasti, zejména tvorbou koncepcí vzdělávání (Průchová 2016: 212–213). Územní samosprávy disponují řadou nástrojů klimatické politiky – řadíme mezi ně nástroje legislativní, plánovací (např. územní plány, energetické koncepce), statistické, analytické (např. energetické audity), technické (např. systémy měření a regulace) a informační (např. systémy energetického řízení) (MŽP ČR 2017c).

Na úrovni ČR ovšem vystupují v oblasti politiky životního prostředí i nestátní aktéři, jejichž typologizace zrcadlí tu na úrovni EU. Hovoříme tedy o soukromých výdělečných společnostech, soukromých neziskové společnostech a soukromé neziskové vědecké společnosti. Z hlediska nestátních aktérů na úrovni ČR hraje významnou roli historická orientace české ekonomiky na průmysl – Ondřej Ditrych upozorňuje, že v důsledku toho hraje při vytváření environmentálních a klimatických politik zásadní roli průmyslová lobby –

zejména pak skupina ČEZ a Svaz průmyslu a dopravy (Ditrych 2010: 198–217). Z hlediska neziskových organizací má významné postavení v ČR uskupení Greenpeace a skupina DUHA. Činnost těchto organizací je nejen informační, ale dávají také možnost veřejnosti vyjádřit své postoje k environmentální politice prostřednictvím petic, podpisových akcí či protestů. Hnutí Greenpeace mimo to spolupracuje na tvorbě klimatické politiky svou účastí v tzv. Uhelné komisi, která je poradním orgánem vlády ČR pro odklon od spalování hnědého uhlí. Nejdůležitějším aktérem posledních let v oblasti ochrany klimatu je tzv. Klimatická koalice. Ta představuje platformu českých nestátních neziskových organizací, které se zabývají především problematikou ochrany klimatu a životního prostředí. Součástí platformy je hnutí Greenpeace, hnutí DUHA, Amnesty International, Extinction Rebellion Česká republika, Centrum pro dopravu a energetiku a řada dalších organizací. Mezi přidružené organizace patří např. Člověk v tísni, Charita ČR, Fridays For Future Česká republika a další (Klimatická koalice 2021).

Do politiky životního prostředí na úrovni ČR významně promlouvají i politické strany. Ty se mezi sebou ve svých postojích k politice životního prostředí liší. Můžeme mezi nimi nalézt zastánce striktní ekologické politiky, umírněné ochránce, či strany, které např. globální oteplování a problematiku změny klimatu popírají či bagatelizují. Tyto své postoje se pak zpravidla snaží reflektovat v legislativním procesu.

4.3. Veřejně politické dokumenty ČR v oblasti ochrany klimatu

4.3.1. Strategické VPD ČR

Strategické VPD hrají v rámci klimatické politiky ČR nezastupitelnou úlohu. Strategické VPD nejsou bezprostředně právně závazné – určují pouze orientaci pro tvorbu a implementaci legislativních VPD, definují strategické cíle a představují možné cesty k jejich dosažení. Strategické dokumenty ČR často navazují na mezinárodní závazky ČR, které plynou především z jejího členství v EU – je tomu tak např. Vnitrostátního plánu ČR v oblasti energetiky a klimatu (dále jen NEKP ČR).

Strategické dokumenty mají svou hierarchii a svou působnost dle kompetenčního zákona. Mezi pět nejdůležitějších strategií ČR v oblasti ochrany životního prostředí patří sestupně: Strategický rámec ČR 2030 (dále jen SR ČR 2030), Implementační plán Strategického rámce ČR 2030, PSŽP 2030 s výhledem do 2050, Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR a NAP AZK ČR.

Strategický rámec Česká republika 2030 (dále jen SR ČR 2030) představuje základní strategický VPD ČR v oblasti ochrany klimatu. SR ČR 2030 je základní strategický dokument státní správy pro udržitelný rozvoj a zvyšování kvality života obyvatelstva ČR. Představuje zastřešující strategický rámec pro národní, krajskou i místní úroveň veřejné správy. Členěn je do šesti klíčových oblastí, ve kterých je shrnuto, v jakém stádiu je rozvoj České republiky, jakým čelí rizikům a jaké příležitosti je v těchto oblastech možno využít. Pro každou z těchto oblastí jsou navíc formulovány specifické i strategické cíle (MŽP ČR 2021a). Dokument se zabývá aktuálními výzvami současného světa, jako jsou demografické změny, ztráta úrodné půdy či klimatická změna.

SR ČR 2030 nahrazuje Strategický rámec udržitelného rozvoje z roku 2010 a další koncepční dokumenty z této oblasti. Její přípravu významně ovlivnilo přijetí Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj a v ní obsažených sedmnácti Cílů udržitelného rozvoje Organizace spojených národů v září 2015 a přijetí Pařížské klimatické dohody (MŽP ČR 2021i).

V roce 2018 na SR ČR 2030 navazuje Implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030, který si klade za cíl zajistit provázanost SR ČR 2030 s dalšími dokumenty a upřesnit konkrétní kroky k jejímu naplnění. Součástí této implementace je sledování souladu všech národních strategických dokumentů, strategií rozvoje krajů, programů, koncepcí a opatření, které mají strukturální dopad na dlouhodobý rozvoj České republiky.

Specifická opatření k naplňování cílů vytyčených ve SR ČR 2030 jsou v gesci příslušných resortů či Úřadu vlády. Odbor pro udržitelný rozvoj Vlády ČR a

Rada vlády pro udržitelný rozvoj stojí za tvorbou Implementačního plánu ČR 2030, jsou odpovědné za průběžné zpracovávání hodnotících zpráv a vykonávají roli „*koordinátora a podpůrné expertní sítě*“ při naplňování cílů SR ČR 2030 (tamtéž).

Problematika změny klimatu se promítá do SR ČR 2030 a jeho implementačním plánu v mnoha ohledech – nutnost ochrany klimatu a adaptace na změnu klimatu je akcentována ve všech kapitolách strategie. Především však v kapitole Odolné ekosystémy a Obce a regiony. V těchto kapitolách jsou stanoveny obecné strategické cíle. Z hlediska klimatické politiky jde především o cíle „*Krajina je adaptována na změnu klimatu a její struktura napomáhá zadržování vody*“, „*Navzdory negativním dopadům změny klimatu stát udržuje vysoký standard vodohospodářských služeb a zároveň zvyšuje jejich dostupnost*“, „*Města a obce omezila emise skleníkových plynů a adaptovala se na negativní dopady změny klimatu*“ (tamtéž).

Ve SR ČR 2030 ani jeho implementačním plánu ovšem nejsou uvedeny konkrétní klimatická opatření a dokumenty se pouze odvolávají na opatření uvedená v NAPAŽK ČR či na SPŽP ČR 2030 s výhledem do 2050 (tamtéž).

Dalším ze zásadních strategických VPD ČR je *Státní politika životního prostředí ČR*. Změna politického režimu v ČR v roce 1989 měla zásadní význam pro podobu novodobé klimatické a proenvironmentální politiky. V roce 1995 byla přijata první SPŽP ČR, která navazovala na tzv. Duhový program.

V roce 1990 byla vydána tzv. Modrá kniha, jejímž cílem bylo analyzovat stav životního prostředí ČR. Modrá kniha posloužila jako podklad pro publikaci Programu ozdravení životního prostředí České republiky, který vstoupil do všeobecného povědomí pod označením „*Duhový program*“. Program ozdravení životního prostředí ČR vycházel z tehdejších zásad ochrany životního prostředí, na základě kterých byly formulovány priority a cíle programu. Zároveň shrnoval informace o potřebě státní podpory při utváření nového životního stylu, výchovy, vzdělávání občanů a samospráv, o významu nevládních organizací a hnutí, o

důležitosti poznání a informací a následně věcně zaměřené kapitoly, ale např. i informace k ekonomickým nástrojům, mezinárodní spolupráce, životnímu prostředí v lidských sídlech, ke změření negativních vlivů průmyslu atd.. Cílem programu bylo připravení legislativního prostředí, které mělo vést k odstranění závažných ekologických problémů (MŽP ČR 2021b).

Program ozdravení životního prostředí České republiky se vyjadřuje i ke změně klimatu: „*V současné době je připravována pod záštitou OSN mezinárodní konvence o globálních klimatických změnách. Cílem konvence bude vedle dalších opatření snížit emise oxidu uhličitého. Tento celosvětový úkol na ČSFR dolehne zvláště tíživě, protože spotřeba energie v ČSFR je kryta především výrobou na bázi spalování fosilních paliv. Cesty k omezení emise CO₂ proto v československých podmínkách spočívají v radikálním omezení spotřeby energie v energeticky náročných výrobcích, dosaženém změnou struktury československého průmyslu a celého hospodářství, v uplatnění moderních systémů a technologií s vysokou energetickou účinností. Náhrada fosilních paliv jadernou energií, v minulosti v Československu považovaná za základní strategický směr, je z ekologických a bezpečnostních důvodů rozporuplná*“ (Moldan 1991: 35). V rámci tohoto dokumentu se tak ČR přihlásila k jejímu mezinárodnímu závazku – zároveň ovšem upozorňuje na závislost ČR na jaderné energetice a na vysoké náklady, které by s přechodem k zelenější energetice na ČR dopadly. Tato rovina je v ČR dlouhodobá a je akcentována i v současnosti.

V srpnu roku 1995 došlo ke schválení první SPŽP. Ta ukládala pro krátkodobý horizont 1995–1998 28 termínových konkrétních opatření. V rámci SPŽP z roku 1995 došlo ke zdrženlivému přijetí závěrů z konference OSN o životním prostředí z roku 1992. SPŽP rovněž nedokázala provázat politiku životního prostředí s ostatními politikami a nedošlo ani k akcentaci principu udržitelného rozvoje (Fárková 2017: 18). Od roku 1995 se projevují změny přístupů k politice životního prostředí a projednávaly se podmínky přístupu ČR do Evropských společenství, v rámci, nichž patřila problematika ŽP k nejsložitějším. Důvodem

byla finanční náročnost opatření, které musela Česká republika splnit (Šimčíková 2010: 20–65).

Období mezi roky 2000 a 2004 je z hlediska environmentálních politik významné především tím, že dochází k nebyvalému rozvoji českých environmentálních politik. Ten byl způsoben především snahou o rychlou harmonizaci tohoto úseku politiky s environmentálními politikami na úrovni EU (Király 2009: 145). V roce 2001 byla přijata aktualizovaná Politika životního prostředí ČR a v roce 2004 Politika ochrany klimatu ČR.

SPŽP ČR byla aktualizována a nahrazena novým dokumentem v roce 2001 usnesením vlády České republiky č.38 ze dne 10. ledna 2001. Toto usnesení mimo jiné ukládá MŽP znovu SPŽC ČR aktualizovat a předložit tuto aktualizaci vládě spolu se zprávou o jejím plnění do 31. prosince 2002; jednotlivým ministrům uplatňovat priority, úkoly a cíle, které vyplývají z aktualizace SPŽP v dotčených sektorových politikách; členům vlády a vedoucím ústředním orgánům státní správy napomáhat při realizaci myšlenek, priorit a cílů SPŽP v rámci nově vznikající samosprávy. Tato aktualizace prohlubuje především environmentální politiku v oblasti tzv. udržitelného rozvoje (Šimčíková 2010: 20–65). V rámci aktualizované SPŽC ČR byla představena strategie, která vymezovala opatření, jako např.: harmonizaci a implementaci environmentálního práva Evropských společenství v ČR; naplňování Národního programu přípravy ČR na přijetí do EU; zlepšení mnoha parametrů kvality ŽP nejméně na úroveň průměru členských zemí EU, či efektivní spolupráce s Evropskou agenturou životního prostředí (předávání informací a dat) (MŽP ČR 2020d).

V roce 2004 byla např. opět aktualizována SPŽP. SPŽP 2004–2010 byla členěna do prioritních oblastí. Jednou z těchto prioritních oblastí byla Ochrana klimatického systému Země a omezení dálkového přenosu znečištění a ovzduší. Mezi cíle této prioritní oblasti patřilo snižování emisí skleníkových plynů. Snižování přeshraničních přenosů znečištění ovzduší a ochrana ozonové vrstvy Země (tamtéž). SPŽP 2004–2010 rovněž zohledňovala nové závazky ČR

plynoucí ze členství v mezinárodních organizacích, z přijatých mezinárodních environmentálních úmluv a protokolů, tak i z potřeby zajistit plný soulad environmentální legislativy ČR s tehdejší environmentální legislativou EU (Šimčíková 2010: 20–65.).

V roce 2012 došlo k opětovné aktualizaci SPŽP pro období let 2012 – 2020. Hlavním cílem SPŽP 2012–2020 bylo zajistit ochranu životního prostředí ČR, přispět k efektivnímu využívání veškerých zdrojů a minimalizovat negativní dopady lidské činnosti na životní prostředí včetně dopadů přesahující hranice ČR. V souvislosti s SPŽP 2012 – 2020 bylo publikováno střednědobé a závěrečné vyhodnocení. Po střednědobém vyhodnocení došlo v roce 2016 k aktualizaci dokumentu. Na konci platnosti tohoto dokumentu bylo na jaře roku 2020 zpracováno Vyhodnocení SPŽP 2012 – 2020 spolu s indikátory (MŽP ČR 2021b).

SPŽP 2012–2020 byla zaměřena na čtyři tematické oblasti – jednou z nich je Ochrana klimatu a kvality ovzduší. V rámci této oblasti je uvedeno: *„Ochrana a udržitelné využívání zdrojů včetně ochrany přírodních zdrojů, zajištění ochrany vod a zlepšování jejich stavu, předcházení vzniku odpadů, zajištění jejich maximálního využití a omezování jejich negativního vlivu na životní prostředí, ochranu a udržitelné využívání půdního a horninového prostředí“* (MŽP ČR 2020d). Vláda ČR v rámci SPŽP 2012–2020 deklarovala cíl plnění závazků plynoucích ze schválené environmentální legislativy EU a důležitost, být aktivním a důvěryhodným partnerem při projednávání nových politik na úrovni EU. Cílem ČR bylo aktivně rozvíjet zahraniční environmentální spolupráci.

V prosinci roku 2020 byla vydána doposud nejnovější aktualizace SPŽP – Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050. Již samotný název SPŽP 2030 se odkazuje na veřejné politiky EU a jejich nastavení strategického období 2030–2050. SPŽP ČR 2030 – stejně jako její předchůdci – formuluje cíle v oblasti ochrany životního prostředí v ČR, zastřešuje problematiku životního prostředí v celém jejím rozsahu a stanovuje strategické

směřování v této oblasti. Zásadní změnou, kterou tato aktualizace přinesla, je to, že klimatická politika je v ní řešena v samostatné kapitole Přejít ke klimatické neutralitě. Skutečnost, že SPŽC 2030 akcentuje problematiku změny klimatu více než její předchůdci, dokládá i Vize pro rok 2050. Ta jako svůj druhý cíl definuje následovně: *„Společnost i hospodářství se přizpůsobily změně klimatu, využívají co nejméně neobnovitelných přírodních zdrojů a nebezpečných látek, naopak široce využívají druhotné suroviny a bezemisní energii. Udržitelné využívání krajiny a biologická rozmanitost jsou vnímány jako jeden ze základů kvalitního života a přispívají ke zmírnění projevů změny klimatu. Česká republika dodržuje mezinárodní dohody a svým působením přispívá k celosvětové ochraně životního prostředí a udržitelnému rozvoji“* (tamtéž).

SPŽP 2030 formuluje základní cíle ČR v oblasti životního prostředí a stanovuje její strategické směřování v oblasti ochrany životního prostředí do roku 2030 s výhledem do roku 2050. Zohledňuje při tom strategické dokumenty na úrovni národní, evropské i mezinárodní legislativní dokumenty a principy udržitelného rozvoje (tamtéž).

SPŽP 2030 předkládá cíle ve třech sektorech:

- životní prostředí – voda, ovzduší, rizikové látky, hluk a světelné znečištění, mimořádné události, sídla;
- přechod ke klimatické neutralitě a oběhovému hospodářství – přechod ke klimatické neutralitě, přechod na oběhové hospodářství;
- příroda a krajina – ekologicky funkční krajina, zachování biodiverzity a přírodních a krajinných hodnot (tamtéž).

Dle těchto základních sektorů byla pro celý dokument SPŽP 2030 k roku 2050 formulována komplexní vize a dílčí vize k roku 2050 dle tří hlavních oblastí. Strategické a specifické cíle SPŽP jsou nastaveny do roku 2030.

K dosažení jednotlivých specifických cílů jsou v dokumentu uvedeny návrhy typových opatření. Příklady těchto typových opatření jsou uvedeny u

jednotlivých strategických cílů SPŽP 2030. Konkrétní výběr a podoba typových opatření bude předmětem platných složkových a sektorových strategických dokumentů, které musí při své tvorbě cíle SPŽP zohledňovat a dále je rozpracovávat.

Plnění cílů stanovených v rámci SPŽP 2030 budou následně pravidelně monitorovány a vyhodnocovány, a to skrze Platformu pro monitoring plnění SPŽP 2030, jejíž členy budou gestoři a spolugestoři jednotlivých specifických cílů, zástupci Parlamentu ČR, akademická obec a nestátních organizací a sdružení.

V rámci SPŽP 2030 se ČR přihlašuje k závazku stanoveném na úrovni EU k dosažení snížení emisí skleníkových plynů o 14 % do roku 2030. V návaznosti na cíl EU na zvýšení energetické účinnosti do roku 2030 o 32,5 % a následné dosahování každoročních úspor ve výši 0,8 % roční konečné spotřeby energie si ČR v SPŽP 2030 stanovila vnitrostátní cíl konečné spotřeby energie, která by neměla přesáhnout 990 PJ, resp. 1 735 PJ spotřeby primární energie. Cílem ČR je do roku 2030 uspořit 84 PJ v konečné spotřebě energie, tj. 8,4 PJ ročně v období 2021–2030 a celkem dosáhnout 462 PJ kumulovaných úspor energie. SPŽP rovněž stanovuje cíl dosažení klimatické neutrality a zavedení oběhového hospodářství, které jsou formulovány na úrovni EU, mimo jiné i v EGD (tamtéž).

SPŽP zároveň stanovuje strategie implementující tyto cíle na úrovni ČR – jedná se především o Vnitrostátní plán ČR v oblasti energetiky a klimatu, Politiku ochrany klimatu v ČR či Vnitrostátní plán ČR v oblasti energetiky a klimatu.

Vnitrostátní plán České republiky v oblasti energetiky a klimatu představuje další z podstatných strategických VPD ČR týkající se ochrany klimatu. Vnitrostátní plán České republiky v oblasti energetiky a klimatu je VP ČR, která byla zpracována na základě požadavku nařízení Evropského parlamentu a Rady 2018/1999 o správě energetické unie a opatření v oblasti klimatu. Obsahuje cíle a politiky ve všech pěti sektorech energetické unie na období 2021–2030 s výhledem do roku 2050. Mezi tyto sektory patří:

- dekarbonizace,
- energetická účinnost,
- energetická bezpečnost,
- vnitřní trh s energií,
- výzkum, inovace a konkurenceschopnost (MPO ČR 2019a).

V oblasti snižování emisí skleníkových plynů je stanoven celoevropský cíl na úrovni 43% snížení emisí skleníkových plynů v porovnání s rokem 2005 v sektorech spadajících do EU ETS a o 30 % v sektorech mimo EU ETS. Cílem ČR je snížit celkové emise skleníkových plynů do roku 2030 o 30 % v porovnání s rokem 2005.

V oblasti navyšování podílu energie z obnovitelných zdrojů NEKP ČR stanovuje několik cílů. ČR má v dosáhnout podílu obnovitelných zdrojů energie na hrubé konečné spotřebě do roku 2030 na úroveň 22 % – to představuje nárůst o 9 % v porovnání s vnitrostátním cílem na úrovni 13 % pro rok 2020. Vnitrostátní cíl 22 % odpovídá požadavku na vyjádření vnitrostátního příspěvku k dosažení závazného cíle EU ve výši 32,0 % do roku 2030 dle článku 3 revidovaného znění směrnice 2009/28/ES o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů (směrnice 2018/2001) (tamtéž).

NEKP ČR byl zpracován na základě požadavku nařízení 2018/1999 o správě energetické unie a opatření v oblasti klimatu a dle směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů 2018/2001.

Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR (dále jen Adaptační strategie ČR) je strategií schválenou v říjnu 2015 vládou ČR. Adaptační strategie ČR je připravena na roky 2015-2020 s výhledem do r. 2030 a byla implementována NAP AZK (MŽP ČR 2015a).

Cílem Adaptační strategie ČR je: „*zmírnit dopady změny klimatu přizpůsobením se této změně v co největší míře, zachovat dobré životní podmínky a uchovat a případně vylepšit hospodářský potenciál pro příští generace*“ (MŽP ČR 2015b).

Adaptační strategie ČR má za cíl šest konkrétních cílů:

- uceleně prezentovat pozorovanou změnu klimatu, projektovat další vývoje a předpokládané dopady,
- identifikovat prioritní oblasti hospodářství, veřejné správy a životního prostředí ve vztahu k předpokládaným dopadům změny klimatu a určit prioritní oblasti realizace,
- definovat vhodná adaptační opatření v návaznosti na předpokládané projevy změny klimatu,
- identifikovat překážky bránící realizaci adaptačních opatření v potřebné míře a s požadovaným efektem a navrhnout způsoby jejich odstranění,
- definovat cílený výzkum a analytické potřeby,
- identifikovat možné zdroje finančních prostředků (tamtéž).

Adaptační strategie ČR rovněž definuje základní úkoly, na kterých je nezbytné, aby se s podporou vlády podílely všechny vládní resorty:

- zajistit cílený výzkum a dostatečné sdílení informací a výsledky výzkumu aplikovat,
- analyzovat účinnost opatření souvisejících s adaptací na změnu klimatu,
- přesněji kvantifikovat potřebu finančních prostředků pro realizaci adaptačních opatření,
- přesněji kvantifikovat objemy finančních prostředků potřebných pro nápravu škod způsobených dopady změny klimatu v případě nedostatečné realizace adaptačních opatření nebo nečinnosti (tamtéž).

Prioritními oblastmi, na které se strategie zaměřuje, jsou zemědělství, lesní hospodářství, vodní režim v krajině a vodní hospodářství, biodiverzita a ekosystémové služby, urbanizovaná krajina, průmysl a energetika, doprava, cestovní ruch, lidské zdraví, hygiena a mimořádné události, ochrana obyvatelstva a životního prostředí. V oblasti cestovního ruchu materiál navrhuje například pobízet návštěvníky turistických destinací k upřednostňování aktivit a zařízení, které jsou šetrné k životnímu prostředí. U projektování staveb a dopravních

konstrukcí doporučuje mimo jiné zohlednit důsledky změny klimatu, extrémní výkyvy teplot a odvod přívalových vod. Strategie počítá i se zastíněním komunikací dřevinami a křovinami nebo s optimalizací teplot v dopravních prostředcích s ohledem na spotřebu energie (MŽP ČR 2015a).

Národní akční plán adaptace na změnu klimatu (dále jen NAP AZK) je další z podstatných strategických VPD ČR v oblasti ochrany klimatu. NAP AZK představuje implementační dokument Adaptační strategie ČR. Byl předložen Ministerstvem životního prostředí ČR a schválen v lednu 2017 vládou ČR.

Hlavní cíl NAP AZK je definován jako: *„zvýšit připravenost ČR na změnu klimatu - tedy zmírnit dopady změny klimatu přizpůsobením se této změně v co největší míře, zachovat dobré životní podmínky a uchovat a případně vylepšit hospodářský potenciál pro příští generace“* (Ministerstvo životního prostředí ČR 2017a).

NAP AZK je z důvodu významných mezisektorových přesahů jednotlivých projevů změny klimatu a potřeby mezíresortní spolupráce strukturován do následujících kapitol:

- dlouhodobé sucho,
- povodně a přívalové povodně,
- zvyšování teplot,
- extrémní meteorologické jevy,
- přírodní požáry (tamtéž).

V jednotlivých kapitolách jsou popsány příslušné klíčové sektory postižené projevy změny klimatu a popsány hlavní dopady, zranitelnost a rizika daných sektorů. NAP AZK rozpracovává opatření uvedená v Adaptační strategii ČR do konkrétních úkolů, kterým přiřazuje gesci, termíny plnění, relevanci opatření k jednotlivým projevům změny klimatu a zdroje financování (MŽP ČR 2021d).

NAP AZK byl vypracován na základě požadavků EED – na základě EED jsou členské státy EU povinny ve tříletých intervalech předkládat vnitrostátní akční

plány ke dosahování stanovených cílů na národní úrovni (Směrnice 2012/27/EU: čl. 24).

Národní akční plán čisté mobility (dále jen NAP CM) vznikl v roce 2015 na základě směrnice 2014/94/EU, která uložila členským státům EU vytvořit vlastní národní rámec politiky na podporu rozvoje alternativních paliv v dopravě, a vytvořit tak dostatečně příznivé prostředí pro širší rozvoj a uplatnění alternativních paliv v sektoru dopravy.

NAP CM byl v dubnu 2020 vládou aktualizován – nová aktualizace reaguje na nové unijní a mezinárodní dokumenty schválené v období mezi lety 2015–2020. Aktualizaci NAP CM je tak třeba vnímat v souvislosti s naplňováním mezinárodních dohod jako např. PA, evropských politik jako např. GDFE, ale i v souvislosti s naplňováním českých politik, jako je např. NEKP ČR. S těmito novými dohodami a politikami souvisejí i nově nastavené cíle, jako jsou např.:

- nové emisní cíle CO₂ pro osobní a lehká užitková a nákladní vozidla,
- povinný 14% podíl obnovitelných zdrojů energie v dopravě,
- povinný podíl nízko a bezemisních vozidel v rámci nadlimitních veřejných zakázek,
- nové programovací období (MPO ČR 2019b).

NAP CM zároveň navazuje svými cíli na již vzniklé strategické dokumenty ČR – snižování spotřeby energie ve vazbě na NEKP ČR, snižování emisí oxidu uhličitého ve vazbě na NEKP ČR a snižování emisí zdraví škodlivých látek ve vazbě na Národní plán snižování emisí. Mezi tyto cíle patří snižovat v období let 2021 až 2030 konečnou spotřebu energie, a to zaváděním nových úspor tempem 0,8 % rok. V oblasti snižování produkce oxidu uhličitého existuje cíl snížit mezi roky 2020 a 2030 emise CO₂ produkované spalováním fosilních paliv zhruba o 10 %. Cíle uvedené v aktualizované verzi NAP CM naplňují cíle uvedené ve NEKP ČR v rozsahu 10 až 20 % a to jak v oblasti snižování spotřeby energie, tak i v oblasti snižování emisí oxidu uhličitého. Zbývajících 80 až 90 % cílů v oblasti snižování spotřeby energie i cílů v oblasti snižování emisí oxidu uhličitého

v dopravě bude zajištěno extramodálními úsporami, tedy převodem části přeprav z energeticky a emisně velmi náročné automobilové dopravy na energeticky méně náročnou dopravu kolejovou (tamtéž).

Z těchto cílů vyplývá i to, že jednou z motivací *NAP CM* je boj se změnou klimatu v ČR. V dokumentu je akcentována i potřeba dosáhnout dekarbonizace ve všech druzích dopravy ČR – to především zaváděním alternativních paliv – a dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050. Skutečností je, že sektor dopravy je v ČR druhým největším zdrojem emisí skleníkových plynů (tamtéž).

NAP CM pojímá čistou mobilitu v pěti základních oblastech, které následně rozpracovává, a určuje základní strategické cíle a klíčová opatření v těchto oblastech. Mezi tyto oblasti patří elektromobilita v silniční dopravě, vodíková elektromobilita v silniční dopravě, zemní plyn v silniční dopravě, ostatní alternativní paliva v silniční dopravě, alternativní paliva v nesilničních druzích dopravy. Mezi jednotící prvek těchto opatření patří implementace směrnice EU o čistých a energeticky účinných vozidlech a implementace směrnic EU o energetické náročnosti budov, dále pak zohlednění potřeb infrastruktury alternativních paliv v rámci dalších strategických dokumentů ČR (tamtéž).

Dalším z národních akčních plánů týkajících se ochrany klimatu je *Národní akční plán rozvoje Jaderné energetiky v ČR*. Ten vznikl na základě usnesení vlády ČR v dubnu 2014 a publikován byl v listopadu 2015. Plán navazuje na Státní energetickou koncepci, k jejímž cílům tvoří konkrétní realizační kroky. Tyto kroky jsou popsány v oblastech, jako jsou regulace v oblasti jaderné bezpečnosti; zajištění dlouhodobě udržitelné infrastruktury potřebné pro výstavbu; dlouhodobý bezpečný provoz jaderných zařízení a jejich vyřazování z provozu; ukládání jaderného odpadu všech kategorií, a to jak z jaderné energetiky, tak i jaderného výzkumu, medicíny a průmyslu; výzkum v oblasti jaderné energetiky nebo školství a vzdělávání (MPO ČR 2015a).

Jaderná energetika představuje dle Ministerstva průmyslu a obchodu stěžejní nástroj v boji proti změnám klimatu ČR. V samotném Národním akčním plánu

rozvoje jaderné energetiky v České republice se píše: „*Jaderná energetika je z pohledu ČR klíčovým nástrojem, jak zajistit postupnou dekarbonizaci českého energetického sektoru a tím přispět k naplnění našich evropských i mezinárodních závazků v oblasti ochrany klimatu. Další rozvoj jaderných elektráren i všech fází palivového cyklu musí nicméně naplňovat přísné legislativní závazky pro ochranu životního prostředí*“ (tamtéž). Hlavními argumenty MPO pro tento přístup je především ochrana zdraví, ochrana ovzduší, zamezení zvukového znečištění, hospodaření s vodou a vodními systémy, ochrana zemědělského půdního fondu a lesního hospodářství a ochrana přírod a krajiny (tamtéž). MPO rovněž považuje jadernou energetiku za nejstabilnější a oproti ostatním variantám za nejlevnější energetický zdroj, jak je patrné z vyjádření tehdejší ministrině průmyslu a obchodu Novákové: „*...při zvážení všech okolností představuje pro Českou republiku využití jaderné energie nejlepší možné řešení. A to jak z pohledu energetické bezpečnosti a soběstačnosti, tak i z pohledu dlouhodobé energetické stability. Vláda v této věci postupuje zcela v souladu s aktualizovanou energetickou koncepcí*“ (MPO ČR 2018). Tento přístup je ovšem v přímém rozporu s klimatickou politikou EU, která např. v rámci politického vyjednávání o EGD odmítla zařadit jádro mezi zelené zdroje energie. Jaderná energetika tak v rámci EGD podléhá kontrole, zda „*nezpůsobuje významné poškození*“ environmentálních cílů. Jedná se o tzv. princip DNSH, který má zajistit, že EU nebude investovat peníze do aktivit, které značně poškozují životní prostředí.

Státní energetická koncepce České republiky (dále jen SEK) je dokument přijatý v květnu 2015 vládou ČR. Hlavním cílem SEK je zajištění spolehlivé, bezpečné a k životnímu prostředí šetrné energie pro potřeby obyvatelstva a ekonomiky ČR za přijatelné ceny a standardních podmínek (MPO ČR 2015b).

SEK definuje pět strategických priorit, které mají přispět k plnění cílů. Mezi tyto priority patří:

- vyvážený energetický mix,

- úspory a energetická účinnost,
- infrastruktura a mezinárodní spolupráce,
- výzkum, vývoj a inovace,
- energetická bezpečnost (tamtéž).

SEK se při stanovování svých cílů v oblasti ochrany klimatu a životního prostředí odvolává na další tématické politiky – např. na SPŽP ČR – a respektuje již přijaté závazky ČR vůči mezinárodním organizacím a EU v této oblasti. V této oblasti sama SEK uvádí: *„Jednou z nejvýznamnějších charakteristik současného vývoje energetiky v globálním měřítku je vysoká míra nejistot dalšího vývoje z hlediska politického a ekonomického, rozvoje technologií a požadavků na ochranu životního prostředí a klimatu. Strategickou odpovědí na výzvy v sektoru energetiky je efektivní využití domácích energetických zdrojů a surovin, nutnost komplexního pohledu na dodávky všech forem energie a celý řetězec od výroby/produkce až ke spotřebě a zajištění dostatečné diverzifikace zdrojů, surovin a přepravních tras“* (tamtéž).

Vrcholným strategickým cílem koncepce energetiky je udržitelnost. Struktura české energetiky má dosáhnout dlouhodobé udržitelnosti z pohledu finančně-ekonomického, lidských zdrojů, sociálních dopadů, primárních zdrojů a životního prostředí. Právě princip udržitelného rozvoje je sdílen mezi politikou ČR a EU. Rozdílné je však jeho koncepte z pohledu životního prostředí a zhoršování jeho kvality v návaznosti na jadernou energetiku. SEK uznává jádro coby čistý zdroj energie a strategický zdroj, jehož rozvoj má pomoci s nahrazováním uhelných zdrojů energie a bojem proti změně klimatu. SEK přímo uvádí: *„Jaderná energie by dlouhodobě mohla přesáhnout 50% podíl na výrobě elektřiny a nahradit tak významnou část uhelných zdrojů“* (tamtéž). Na rozdíl od české koncepce energetiky politika EU ovšem jadernou energii neuznává za čistý zdroj energie.

Politika ochrany klimatu v ČR představuje hlavní strategickou politiku ČR týkající se změny klimatu. Politika ochrany klimatu v ČR v březnu roku 2017

nahradila předešlý Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR. Definiuje hlavní cíle v oblasti ochrany klimatu na národní úrovni ČR k zajištění plnění cílů snižování emisí skleníkových plynů za účelem plnění mezinárodních závazků České republiky.

Politika ochrany klimatu v ČR stanovuje primární a orientační cíle snížení emisí, kterých by mělo být dosaženo nákladově efektivním způsobem. Opatření se týkají těchto klíčových oblastí: energetika, konečná spotřeba energie, průmysl, doprava, zemědělství, lesnictví, doprava, odpad, věda, vývoj výzkumu a dobrovolné nástroje. Politika pokrývá období mezi lety 2017 a 2030 s výhledem do roku 2050 (MŽP ČR 2017b).

Hlavním cílem Politiky je stanovit vhodný mix nákladově efektivních opatření a nástrojů v klíčových sektorech, které povedou k dosažení cílů ČR v oblasti snižování emisí skleníkových plynů dle následující tabulky.

Tabulka 3: Hlavní cíle a dlouhodobé indikativní cíle Politiky ochrany klimatu ČR (MŽP ČR 2017b).

<i>Horizont cíle</i>	<i>Popis cíle</i>
Hlavní cíl do roku 2020	Snížit emise ČR do roku 2020 alespoň o 32 Mt CO ₂ ekv. v porovnání s rokem 2005 (odpovídá snížení emisí o 20 % oproti roku 2005).
Hlavní cíl do roku 2030	Snížit emise ČR do roku 2030 alespoň o 44 Mt CO ₂ ekv. v porovnání s rokem 2005 (odpovídá snížení emisí o 30 % oproti roku 2005).
Indikativní cíl do roku 2040	Směřovat k indikativní úrovni 70 Mt CO ₂ ekv. vypouštěných emisí v roce 2040.
Indikativní cíl do roku 2050	Směřovat k indikativní úrovni 39 Mt CO ₂ ekv. vypouštěných emisí v roce 2050 (odpovídá snížení o 80 % oproti roku 1990).

Politika ochrany klimatu předkládá cíle v oblasti snižování emisí v několika časových horizontech. Politika ochrany klimatu v ČR uvádí, že je třeba na úrovni

ČR zohlednit existující závazky Evropské unie, které určují, že se mají snížit emise skleníkových plynů o 20 % do roku 2020 a alespoň o 40 % do roku 2030 oproti základnímu roku 1990. Naplňování cílů snižování emisí pro roky 2020 a 2030 je implementováno prostřednictvím evropské legislativy pro emise zahrnuté do systému EU ETS a pro sektory mimo systém EU ETS (tamtéž).

Cíl redukce emisí pro rok 2020 předpokládá snížit emise v absolutním vyjádření o přibližně 32 Mt CO₂ v porovnání se 146 Mt CO₂ekv. v roce 2005. Požadovaný alespoň 40% redukční cíl pro rok 2030 předpokládá na úrovni EU snížení emisí o 43 % v sektorech systému EU ETS, respektive o 30 % v sektorech mimo systém EU ETS oproti roku 2005. Do roku 2030 se cíl snížení emisí alespoň o 40 % oproti roku 1990 na úrovni EU dále rozpadá na cíl snížení emisí o 43 % v sektorech v systému EU ETS, respektive o 30 % v sektorech mimo systém EU ETS oproti roku 2005. Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2020/2126, ze dne 16. prosince 2020 stanovuje pětistupňovou metodiku pro výpočet ročního emisního přidělu pro každý členský stát na rok 2030 ve vztahu k hodnotám v roce 2005. Podlé této metodiky má dojít na úrovni ČR k snížení o cca 14 % emisí skleníkových plynů do roku 2030 oproti hodnotě v roce 2005 (tamtéž).

Politika ochrany klimatu představuje nástroje a opatření, kterými má být dosaženo těchto strategických cílů. Mezi tyto opatření jsou řazeny především EU ETS a směrnice o IPPC, jejichž fungování je upraveno evropskou legislativou, která je do právního prostředí ČR transponována zákonem č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci.

Strategické VPD jsou ze své podstaty politickými dokumenty – jejich obsah nemusí být následně převeden do prováděcích politik. Strategie v oblasti klimatických politik jsou ovlivňovány strategiemi a cíly na úrovni EU – dochází k transpozici strategických veřejných politik z úrovně EU na úroveň ČR. Tato transpozice ovšem probíhá především ve formě formálního přizpůsobování politik. Méně ovšem dochází k přejímání širších strategických cílů. V rámci strategických dokumentů na obou úrovních jsou rovněž ukotveny základní

principy klimatických politik. V rovině strategických veřejných politik představuje hlavní nesoulad mezi politikami EU a ČR přístup k jaderné energetice, kterou ČR považuje za zelený zdroj energie, zatímco EU nikoliv.

Programová prohlášení vlád stojí na pomezí strategických a advokačních VPD. Programové prohlášení vlády je základním politickým dokumentem obsahujícím politickou vizi a úkoly vlády. Na základě programového prohlášení vlády jsou sestavovány podrobnější plány legislativních a nelegislativních prací vlády. Programová prohlášení vlády tedy představuje jeden ze základních strategických VPD. Odlišné vlády ve svých programových prohlášeních akcentovali environmentální otázku a otázku změny klimatu odlišným způsobem – i z tohoto mohou programová prohlášení vlád ČR pomoci při určení dlouhodobých trendů v oblasti klimatické politiky ČR.

V roce 1992 do úřadu nastoupila první vláda Václava Klause. Ta se ve svém programovém prohlášení k otázce ochrany klimatu nijak nevyjadřovala a deklarovala pouze obecný cíl ochrany životního prostředí a jeho revitalizace po předchozím režimu (Vláda České republiky 1992).

Po roce 1996 opět usedl na premiérské křeslo Václav Klaus – ani jeho druhá vláda nezanesla do svého programového prohlášení zmínku o klimatické politice. Oproti vládě předchozí je ovšem problematika životního prostředí více akcentovaná a je jí věnovaná samostatná kapitola (Vláda České republiky 1996). Za druhé vlády Václava Klause ovšem environmentální politika nezaznamenala významnějšího posunu a po necelých dvou letech vlády je nahrazena tzv. úřednickou vládou Josefa Tošovského.

Vláda Josefa Tošovského poprvé ve svém programovém prohlášení zmiňuje politiku ochrany klimatu, a to v návaznosti na tzv. KP. Programové prohlášení deklaruje cíl vlády ke KP přistoupit: „*Na základě výsledků světové konference o změně klimatu je vláda připravena přistoupit k Protokolu o snížení emisí skleníkových plynů*“ (Vláda České republiky 1998). Vláda ovšem kvůli svému krátkému trvání Protokol nepřijala.

Vláda Miloše Zemana se ve svém programovém prohlášení ke klimatické politice nevyjadřuje. Hovoří pouze o životním prostředí jako celku a poprvé v této oblasti zmiňuje EU: *„V ochraně životního prostředí bude vláda prosazovat princip trvale udržitelného rozvoje při současném respektování souvislosti ekonomických, sociálních a mezinárodních. Na základě jednoho z principů zemí Evropské unie - principu integrity ochrany životního prostředí s ekonomickými aktivitami - zahrne aspekty ochrany životního prostředí v připravovaných hospodářských koncepcích“* (Vláda České republiky 1998).

Vláda Stanislava Grosse nevěnuje klimatické politice ve svém programovém prohlášení samostatnou část. Ta je zahrnuta do kapitoly Ochrana životního prostředí – zde je např. uvedeno: *„Vláda věnuje prvořadou pozornost plnění Státní politiky životního prostředí schválené do roku 2010.“*, *„[...] vláda prosadí návrh zákona o podpoře výroby elektřiny a tepelné energie z obnovitelných zdrojů energie, [...]“*, *„Vláda přijme Národní alokační plán ČR k obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů připravený v souladu s cíli Státní energetické koncepce ČR a prosadí zákon o obchodování s povolenkami a od roku 2005 obchodování zahájí“* (Vláda České republiky 2004). I přes to ovšem došlo za vlády Stanislava Grosse k významné evoluci environmentálních i klimatických politik ČR.

V roce 2005 se premiérského úřadu ujal Jiří Paroubek. Jeho vláda nepřímo věnovala ochraně klimatu část kapitoly o životním prostředí. Uvádí: *„Vláda věnuje prvořadou pozornost plnění Státní politiky životního prostředí schválené do roku 2010. [...] Vláda připraví program podpory využívání energie z obnovitelných zdrojů v součinnosti se zainteresovanými resorty“* (Vláda České republiky 2005).

V roce 2006 vystřídal na premiérském křesle Jiřího Paroubka Mirek Topolánek. Jeho první vláda ve svém programovém prohlášení vyjádřila ke klimatické politice pouze v návaznosti na KP a EU ETS: *„V oblasti klimatických změn budeme respektovat závazky vyplývající z Kjótského protokolu a využívat*

principy evropského obchodování s emisemi“ (Vláda České republiky 2006). Vládě ovšem nebyla vyslovena důvěra a vystřídala jí druhá vláda Mirka Topolánka, na níž se podílela i Strana zelených. Tato vláda byla první vládou ČR, která ve svém programovém prohlášení věnovala ochraně klimatu samostatnou kapitolu. Vláda v ní mimo jiné uvádí, že: „Bude vypracován konkrétní plán opatření, která budou snižovat emise skleníkových plynů v České republice. I v Evropské unii bude vláda aktivně prosazovat opatření k účinné ochraně klimatu. Z výnosů prodeje emisních kreditů v mezinárodním emisním obchodování bude financován program nárokových grantů na úspory energií v bytových a rodinných domech, administrativních a veřejných budovách“ (Vláda České republiky 2007).

V druhé polovině roku 2009 byla druhá vláda Mirka Topolánka nahrazena vládou Jana Fischera. Ta ve svém programovém prohlášení zmiňuje klimatickou politiku v několika kapitolách – Zemědělství, Životní prostředí, Doprava a regiony a v kapitole Zahraniční politika a Evropská unie. V programovém prohlášení uvádí: „V oblasti životního prostředí bude vláda podporovat mezinárodní vyjednávání o nové dohodě o ochraně klimatu tak, aby mohla být přijata v prosinci 2009 v Kodani.“ a „Zahraniční politiku vláda zaměří na pěstování dobrých sousedských vztahů, posilování transatlantické vazby, podporu dobrého a efektivního fungování mezinárodních organizací, na spolupráci s rozvojovými zeměmi, boj proti změně klimatu, [...]“ (Vláda České republiky 2009).

Ochrana klimatu je v programovém prohlášení vlády Petra Nečase z roku 2010 věnována doposud největší pozornost v porovnání s předchozími vládami – je zde např. uvedeno: „K dosažení cílů v ochraně životního prostředí a klimatu, efektivní výroby a využití energie a nerostných surovin vláda připraví základní strategické dokumenty. Navzájem provázány budou nová politika ochrany životního prostředí, politika ochrany klimatu, státní energetická koncepce a nová surovinová politika, včetně státní lesnické koncepce a ochrany zemědělského půdního fondu.“, či „V Evropské unii bude ČR aktivně prosazovat své národní

zájmy ve všech evropských institucích. Z věcných problematik na evropské úrovni bude ČR aktivně vystupovat zejména v souvislosti s implementací Strategie Evropa 2020 s důrazem na dosažení klimatickoenergetických cílů a snižování materiálové a energetické náročnosti ekonomiky.“, „ČR jako členský stát EU a OECD má zájem na úspěšném sjednání nového realistického a účinného mezinárodně právního nástroje pro snižování emisí skleníkových plynů a boj proti změně klimatu po r. 2012 na základě důkladné socio-ekonomické analýzy, při podmínce srovnatelných závazků i dalších významných partnerů EU“ (Vláda České republiky 2010).

Tzv. úřednická vláda Jiřího Rusnoka se ve svém programovém prohlášení z roku 2013 konkrétně klimatickým politikám nevěnuje. V kapitole Zemědělství, životní prostředí, doprava a regiony uvádí obecné cíle v oblasti environmentální politiky: *„V oblasti životního prostředí bude vláda usilovat o racionální ochranu přírody a krajiny a o její rozvoj. Soustředíme se zejména na soustavné zlepšování kvality ovzduší, především v nejvíce zatížených regionech České republiky“* (Vláda České republiky 2013).

Určitou změnu přinesla Sobotkova vláda, která ve svém programovém prohlášení problematiku klimatu uvedla jako prioritu Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zahraničních věcí. Deklarovala, že: *„Vláda připraví do poloviny roku 2016 Strategii pro přizpůsobení se změně klimatu v České republice včetně konkrétních projektů zadržování vody v krajině, revitalizací vodních toků a údolních niv, důsledné ochrany spodních vod atd.“* a *„Vláda se bude aktivně podílet na formulování energeticko-klimatické politiky Evropské unie tak, aby byla udržena konkurenceschopnost ekonomiky“* (Vláda České republiky 2014).

V programovém prohlášení druhé vlády Andreje Babiše je problematika klimatu zohledňována především v návaznosti na zemědělství. Píše se v ní: *„Podpoříme výzkum, vývoj a inovace v oblasti Zemědělství 4.0 (smart farming), potravinářství a lesnictví, zahrnující udržitelné hospodaření s přírodními zdroji formou precizních postupů, udržitelnou zemědělskou produkci při snižujících se*

dopadech na životní prostředí a klima a produkci kvalitních a bezpečných potravin.“ a „Praktickými opatřeními posílíme ochranu lesů, především jehličnatých, které jsou v současné době vážně ohroženy dopady klimatických změn“ (Vláda České republiky 2018).

Programová prohlášení vlád ČR byly představeny pro lepší ilustraci vývoje přístupu ke klimatické politice ČR. V rámci programových prohlášení vlád můžeme sledovat od roku 1998 postupně rostoucí zájem českých vlád o environmentální problematiku a ochranu klimatu a větší akcentaci evropských principů klimatické politiky. V rámci programových prohlášení rovněž dochází k deklaraci nutnosti přistupovat k ochraně klimatu na úrovni mezinárodní – a to především na úrovni EU. Stávající vláda ve svém programovém prohlášení neuvádí ochranu klimatu jako samostatnou prioritu, ale zmiňuje jí spíše v návaznosti na téma zemědělství.

4.3.2. Legislativní VPD ČR

Klimatická politika je na úrovni České republiky zanesena v řadě VPD. Významnou část z nich tvoří legislativní VPD, mezi kterou můžeme řadit jak Ústavu a ústavní zákony, zákony, nařízení vlády, tak vyhlášky a nařízení ministerstev a krajů a obcí.

Základním legislativním VPD ČR je *Ústava ČR* a *Listina základních práv a svobod*. Ochrana životního prostředí je obecně zakotvena v rámci ústavního práva jak v Ústavě ČR, tak v Listině základních práv a svobod. Účelem této úpravy je zamezit nezodpovědnému ničení živé a neživé přírody lidskou společností. Ústava ČR mimo jiné uvádí např.: „*My, občané ČR, [...] odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní [...] bohatství.*“ (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.: Preambule), či „*Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství*“ (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.: čl. 7). Preambule Listina připomíná „*svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého života na Zemi*“ (tamtéž). V rámci Listiny je právo životního prostředí zakotveno především v hlavě čtvrté: Hospodářská, sociální a kulturní

práva, kde je definováno právo na příznivé životní prostředí a jeho ochrana podle čl. 35:

- *„Každý má právo na příznivé životní prostředí.,,*
- *„Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.“*
- *„Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovanou zákonem.,, (Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.: čl. 35)*

V obecné rovině se této oblasti dotýká i základní lidské právo na život, právo na ochranu zdraví, či právo vlastnit majetek, omezené vykonáváním tohoto práva tak, aby nebylo poškozováno lidské zdraví, příroda a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

Z hlediska zákonů je základním zákonem zabývajícím se ochranou klimatu Zákon o životním prostředí. Ten vymezuje základní pojmy jako *„životní prostředí“*, *„ochrana“*, *„znečišťování a poškozování životního prostředí“*, *„trvale udržitelný rozvoj“* či *„ekologická újma“*. Zároveň stanovuje základní zásady ochrany životního prostředí a povinnosti právnických a fyzických osob při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí a při využívání přírodních zdrojů. Jsou zde výslovně uvedeny principy trvale udržitelného rozvoje jako *„předcházet znečištění u zdroje“*, *„poskytovat informace“* a *„povinnost napravit nebo nahradit ekologickou újmu“*.

Zákon o životním prostředí dále rozvíjí obecné principy českého environmentálního práva. § 14 Zákona o životním prostředí rozvádí princip informovanosti a právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. § 16 se odkazuje na princip udržitelného rozvoje: *„Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje [...]“* (Zákon č. 17/1992 Sb.: § 16). § 17 se zabývá principem prevence a principem nápravy u zdroje znečištění:

„Každý je povinen, především opatřeními přímo u zdroje, předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na životní prostředí“ (Zákon č. 17/1992 Sb.: § 17). Kromě prevenční povinnosti zavádí Zákon o životním prostředí řadu dalších povinností – např. povinnost hodnocení vlivů činností na životní prostředí, povinnost sledování působení na životní prostředí a povinnost informovat, povinnost zasáhnout anebo ohlásit každému, kdo zjistí, že hrozí poškození životního prostředí, nebo že k němu již došlo. Zákon o životním prostředí rovněž zavádí ekonomické nástroje jako např. zavedení ekonomického zvýhodnění ochrany životního prostředí – právnické nebo fyzické osoby, které chrání životní prostředí nebo využívají přírodní zdroje v souladu s principy udržitelného rozvoje.

Zákon o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, a o flurovoaných skleníkových plynech představuje další ze zákonů v oblasti ochrany klimatu. Zákon č. 73/2012 sb. ukládá subjektivní povinnost ohledně zneškodnění a znovuzískávání regulovaných skleníkových plynů označování výrobků nebo zařízení, které je obsahují, a podmínek provozu takových zařízení. Zároveň za emitaci regulovaných látek ukládá poplatky a nařizuje označování výrobků a zařízení obsahující fluorované skleníkové plyny. Tyto regulované látky mají mnohonásobně vyšší potenciál globálního otepování i dobu setrvání v atmosféře než např. oxid uhličitý (Němeček 2017: 52). MŽP ČR k provedení tohoto zákona vydalo vyhlášku č. 257/2012 Sb., o předcházení emisím látek, které poškozují ozonovou vrstvu, a fluorovaných skleníkových plynů.

Tento zákon navazuje na přímo použitelné předpisy Evropské unie – především na Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1005/2009 ze dne 16. září 2010 o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, v platném znění.

Zákon o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů je základní právní předpis na úrovni ČR, který upravuje práva a povinnosti týkající se obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů EU ETS. Zákon definuje základní pojmy v této oblasti – jako např. povolenka, emise, skleníkový

plyn, či ekvivalent tuny CO₂. Zákon rovněž stanovuje represivní ustanovení o správních deliktech – na této části je s ohledem na vymahatelnost práva EU důležitá skutečnost, že nepostihuje porušení svých ustanovení, ale ukládá sankce za správní delikty spočívající v porušení určitých nařízení EC (Zákon č. 383/2012 Sb.: passim).

V roce 2020 došlo k novelizaci tohoto zákona, která reagovala na revizi evropské směrnice o EU ETS. Obchodování s povolenkami je hlavním nástrojem Evropské unie pro snižování emisí skleníkových plynů v průmyslu a energetice. Cílem revize směrnice, a tedy i domácího zákona je ekonomicky efektivní snižování emisí v období 2021-2030 (MŽP ČR 2020d).

Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí implementuje do českého právního rámce Evropský rámec posuzování vlivů na životní prostředí. Jeho proces je založen na zkoumání a posuzování různých vlivů a jejich možného působení na životní prostředí. Účelem je zjistit, popsat a vyhodnotit očekávané vlivy připravovaných legislativ a strategií na životní prostředí a veřejné zdraví a zmírnit jejich nepříznivé vlivy (MŽP ČR 2021g). ČR se v rámci mezinárodních dohod zavázalo naplňovat princip participace veřejnosti na ochraně životního prostředí. Český právní řád tento tento princip zakotvuje mimo jiné i Zákonem o posuzování vlivů na životní prostředí (Bělohradová 2013: 99).

Institut posuzování vlivů na životní prostředí byl do českého právního systému zanesen kvůli nutnosti implementace mezinárodních právních závazků a transpozice evropské právní úpravy (Pekárek 2009: 171). Institut posuzování vlivů na životní prostředí byl v české legislativě poprvé zakotven v roce 1992 v zákoně č. 17/1992 Sb. a v zákoně č. 244/1992 Sb.. Úpravu zákona č. 17/1992 Sb. byla nahrazena zákonem č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

Již úprava z roku 1992 byla připravena s ohledem na požadavky komunitárního práva EU. Právní úpravy se v následujících letech snažily o prohloubení harmonizace české a evropské právní úpravy. Zákon č. 100/2001 Sb. byl

koncipován coby kompletní a konečná právní úprava problematiky posuzování vlivů na životní prostředí (Jančářová 2006: 42–43).

4.3.3. Mezinárodní klimatické VPD jichž je ČR signatářem

ČR se účastní řady globálních, regionální i subregionálních environmentálních dohod a dohod o boji proti změně klimatu. Smlouvy, sjednávané velmi často v rámci mezinárodních organizací s environmentálním segmentem, jsou konkrétním projevem odpovědnosti států za stav a vývoj životního prostředí na globální, regionální a subregionální úrovni. Česká republika se ratifikací smluv závazně přihlašuje k plnění jejich cílů. V oblasti ochrany klimatu se jedná především o UNFCCC, PA a KP.

ČR je, coby člen EU, signatářem všech tří nejvýznamnějších mezinárodních klimatických dohod – Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, Kjótského protokolu i Pařížské dohody. Tyto dohody jsou ratifikovány jak EU, tak jednotlivými členskými státy. EU je zároveň, coby signatář UNFCCC, zodpovědná za dohled nad některými částmi jejich závazků podle PA. Za některé prvky jsou odpovědné samy členské státy. EU a její členské státy při vyjednávání těchto mezinárodních dohod vystupovaly jednotně – zároveň EU i členské státy slíbily, že budou při plnění nastavených cílů postupovat společně. Za tímto účelem EU zavedla řadu politik včetně systému EU ETS (Yeo 2016).

UNFCCC ČR podepsala a ratifikovala v roce 1993, tedy ještě před vstupem ČR do EU. UNFCCC je opatřena Dodatkem I., který se dotýká států s rozvinutým průmyslem a států s transformující se ekonomikou – mezi tyto státy patří i Česká republika. Státy Dodatku I se zavazují:

- Přijmout národní strategii a z ní vyplývající opatření, která omezí antropogenní emise skleníkových plynů a povedou k ochraně propadů a přirozených rezervoárů těchto plynů. Při tom by měl vzít v úvahu, že návrat k dřívějším hladinám antropogenních emisí dosažený koncem tohoto století přispěje k dosažení cíle Úmluvy.

- Šest měsíců po vstupu Úmluvy v platnost připravit Národní sdělení, které bude obsahovat zejména inventuru skleníkových plynů, předpokládané trendy a přijatá opatření (strategii) (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2005).

5. ANALÝZA EUROPEIZACE ČESKÉ KLIMATICKÉ POLITIKY

Tato část práce je zaměřená na analýzu europeizace českého přístupu k ochraně klimatu. Analyzovány budou obsahy VPD ČR a EU v oblasti klimatické politiky, postoj aktérů a obsah politické komunikace a policy debat v této oblasti. Tyto informace a data byly představeny v předchozí části práce. Následně bude provedena syntéza argumentů za účelem ověření hlavního výzkumného předpokladu práce: *„Europeizace politik České republiky v oblasti boje proti změně klimatu probíhá, a to především ve formě top-down přímé europeizace.“*

Pokud se výzkumný předpoklad potvrdí, bude možné zodpovědět vedlejší výzkumné otázky – ty poslouží k detailnějšímu popsání a pomohou k hlubšímu pochopení případných procesů europeizace českých klimatických politik. Europeizace bude tedy nejdříve analyzována z perspektivy vertikální a horizontální europeizace, následně z pohledu bottom-up a top-down europeizace. Pro zodpovězení vedlejších výzkumných otázek dojde zároveň k analýze dopadů europeizace na národní úrovni, k analýze národních změn pod vlivem europeizace.

Pro účely této práce je využita definice europeizace, se kterou přišli T. Risse, M. G. Cowlesová a J. Capors. Ti pojem europeizace definují, jako: *„...vytváření a vývoj odlišných struktur vládnutí na evropské úrovni, tj. politických, právních a sociálních institucí, které jsou spojeny s politickým způsobem řešení problémů a které formalizují interakce mezi aktéry i vytváření a rozvoj politických (policy) sítí specializujících se na vytváření autoritativních pravidel“* (Cowles – Caporaso – Risse 2001: 3).

V současném vědeckém diskurzu existují tři základní dimenze europeizace – top-down, bottom-up a horizontální europeizaci. Vertikální europeizaci – tedy top-down a bottom-up europeizaci – lze navíc dělit na dobrovolnou a vynucenou europeizaci.

Europeizace zároveň nepředstavuje pouhé přijímání požadavků definovaných na evropské úrovni domácím politickým systémem – dopady europeizace na národní úrovni nemusí tedy být pouze adaptační. Na základě Hérítiera, Knilla, Börzela, Cowlese a kol. lze rozeznat čtyři možné dopady europeizace – absorpce, transformace, nečinnost a redukce. Nečinnost je situace, kdy dojde k nedostatku změn. Může nabývat řady podob a je zpravidla politicky, či ekonomicky neudržitelná – dlouhá období nečinnosti zpravidla vedou ke krizím, či politickým otřesům (Olsen 1995: 921–952).

5.1. Bottom-up europeizace

Bottom-up europeizace představuje transfer domácích praxí a politik z národní úrovně na úroveň EU. K tomuto transferu dochází prostřednictvím lobování na národní úrovni, či na úrovni EU (Bache – Marshall 2004: 2–4). Ze strany ČR dochází k pokusům o bottom-up europeizaci – tedy o uploading českého přístupu ke klimatické politice – pouze sporadicky.

Ve sledovaném období došlo pouze ke dvěma významným snahám o ovlivnění klimatické politiky na úrovni EU ze strany ČR – v případě českého předsednictví v Radě EU a v případě vyjednávání o EGD. V obou případech byly ovšem tyto snahy neúspěšné a český přístup k ochraně klimatu se tak nepropsal do podoby VP EU.

Během českého předsednictví – na rozdíl od předchozích plánů – nedošlo k akcentaci klimatických otázek a tyto priority nebyly fakticky během předsednictví plněny. Mohla za to jak vnitřní, tak vnější politická situace, která vyžadovala zaměření priorit především do oblasti energetických a ekonomických otázek. V případě EGD došlo k neúspěšné snaze o uznání role jaderné energie při plnění cílů EGD.

V obecné rovině můžeme konstatovat, že Česká republika byla a je zapojena do regulační soutěže ve snaze spolupodílet se na tvorbě politik na úrovni EU – tedy tzv. uploading národních přístupů ochrany klimatu. ČR se pokoušelo o uploading obecných principů spíše než konkrétních přístupů a řešení. Tato snaha probíhá

především v oblasti jaderné energetiky – viditelná byla především při jednáních o EGD. ČR – především osobou premiéra Andreje Babiše a ministra průmyslu a obchodu Karla Havlíčka – prosazovala uznání jaderné energie za čistý, bezemisní zdroj, díky čemuž by měla nárok na klimatické investice. Za určitý úspěch je možné považovat zanesení pasáže *„Evropská rada uznává, že je třeba zajistit energetickou bezpečnost a respektovat právo členských států rozhodovat o vlastní skladbě zdrojů energie a zvolit si nejvhodnější technologie. Některé členské státy uvedly, že součástí jejich vnitrostátní skladby zdrojů energie je energie jaderná“* (European Council 2019) do závěru summitu Evropské rady z 12. prosince 2019.

Role jaderné energetiky nebyla ovšem uznána 15. 1. 2020 při hlasování o EGD – zamítnuty byly dva pozměňovací návrhy, které uznávaly roli jaderné energetiky při plnění cílů EGD. I přes značně negativní rétoriku Andreje Babiše, který EGD kritizoval např. slovy: *„Nenecháme si od Evropy vnucovat věci, které by měly ohrožovat naše hospodářství. Určitě se nenecháme strhnout k fanatickým zeleným opatřením, která by ohrožovala náš průmysl. To se radši budeme soudit a budeme se v nejhorším dohadovat o sankcích“* (Rovenský 2020), přijalo MŽP ČR v květnu 2020 oficiální prohlášení ČR k postupu obnovy hospodářství v návaznosti na pandemii COVID-19 a EGD pro Evropu, kde mimo jiné uvádí: *„Realizace některých cílů Zelené dohody pro Evropu může být příležitostí k efektivnímu procesu obnovy hospodářství, nicméně je důležité směřovat ke společným environmentálním závazkům globálně, nejen ze strany EU. ČR i nadále podporuje dlouhodobý cíl EU dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050, tak jak je formulován v Závěrech Evropské rady z 12. prosince 2019“* (MŽP ČR 2020c). Dodnes tak nedošlo i přes snahy České republiky k bottom-up europeizaci českých principů v oblasti jaderné energetiky do VPD EU. Jedinou výjimku tvoří závěr summitu Evropské rady v roce 2019.

Můžeme tedy konstatovat, že k procesu bottom-up europeizace dochází – míra bottom-up europeizace je ovšem v kontextu jiných členských států EU velice omezená. ČR se snaží politicky ovlivňovat klimatickou politiku na úrovni EU, a

to především v oblasti jaderné energetiky a mobility – výrazným motivem je snaha české reprezentace o uznání jádra za čistý zdroj energie. Za touto snahou stojí především závislost českého energetického mixu na jaderné energetice a dotační systém, který je v rámci EGD navázán na čisté zdroje energie. S využitím jaderné energie k dosažení dekarbonizace energetiky počítají i VPD ČR – jmenovitě především Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky. Tyto snahy se ovšem fakticky nepropisují do obsahu VP EU. Europeizační tlaky ČR tedy existují, ovšem mají za následek nečinnost na úrovni EU. Tyto tlaky rovněž většinou nesměřují k prosazování národních cílů, ale spíše k omezování a snižování cílů evropských.

5.2. Top-down europeizace

Top-down europeizace představuje dopady, které s sebou nesou nástroje EU na úroveň národních států a samospráv. Top-down europeizace tedy např. představuje změny v politikách, praxích, preferencích nebo aktérech na vnitrostátní úrovni, vzešlé z implementace programů EU (Marshall 2005: 668-686). Na základě analýzy VPD, postojů aktérů a obsahu politické komunikace jsem došel k závěru, že k top-down europeizaci českých klimatických politik dochází.

Fakticky dochází k transpozici předpisů a VP z úrovně EU na úroveň ČR – tato transpozice je viditelná především ve formální přizpůsobování obsahu politik a přejímá obecných principů environmentální a klimatické politiky. Méně však dochází k přejímání širších cílů strategických VPD na národní úrovni. Důležité je rovněž zmínit, že pokud by k top-down europeizaci a transpozici evropských přístupů ke klimatickým politikám nedocházelo, došlo by ze strany EK a SDEU k vynucení této transpozice.

Z hlediska dalšího dělení můžeme v rámci europeizace rozlišovat europeizaci přímou a nepřímou a europeizace dobrovolnou a vynucenou a jejich vzájemné kombinace. Dobrovolná přímá europeizace tedy představuje přímé přijetí politiky EU v dané oblasti na úrovni ČR, zatímco dobrovolná nepřímá europeizace

představuje přizpůsobení politikám EU, které je ovšem nezamýšlené, či neúmyslné. Obdobně představuje vynucená přímá europeizace nedobrovolné přijetí evropských politik v dané oblasti, zatímco vynucená nepřímá europeizace představuje přenesení důsledků přímé vynucené europeizace z jedné oblasti do druhé. Pro účely této práce využívám toto dělení, protože umožňuje bližší popsání procesů europeizace klimatických politik ČR. Je potřeba ovšem zmínit, že v současném vědeckém diskurzu je pojem vynucené europeizace některými autory zpochybňován – předpokládá totiž EU i členské státy coby unitární aktéry i přes to, že je struktura EU fakticky tvořena politickou reprezentací států na národní úrovni, kteří se zároveň podílí na rozhodovacích procesech EU.

ČR doposud přijala veškeré závazky, které jí plynou ze členství EU v oblasti klimatických politik. I přes poměrně častou kritickou politickou komunikaci se ČR vždy oficiálně přihlásila ke svým klimatickým závazkům plynoucím z jejího členství v EU a ke zpochybnění těchto závazků nepodnikla žádné oficiální a právní kroky. V rámci vyjednávání o EGD se např. nechal český premiér Andrej Babiš slyšet: *„Nenecháme si od Evropy vnucovat věci, které by měly ohrožovat naše hospodářství. Určitě se nenecháme strhnout k fanatickým zeleným opatřením, která by ohrožovala náš průmysl. To se radši budeme soudit a budeme se v nejhorším dohadovat o sankcích“* (Rovenský 2020) – na ČR ovšem nikdy nebyly z důvodu neplnění závazků uvaleny ze strany EU sankce, ani nebyla žalována. V případě EGD je potřeba zmínit, že doposud nebyly její strategické cíle přeneseny do legislativních VPD.

Z formálního hlediska doposud k donucené transpozici klimatických politik např. v rámci SDEU nedošlo. Česká republika doposud vždy naplnila formální požadavky, které jí plynou ze členství v EU – EU tedy doposud nevyužila žádné donucovací nástroje, které má k dispozici. Europeizaci českého přístupu ke klimatické politice i přes to nemůžeme považovat za dobrovolnou. K transpozici evropských klimatických politik do prostředí ČR dochází totiž přes značný politický odpor české politické reprezentace. Tento odpor je viditelný jak na úrovni politické komunikace, tak při vyjednávání o obsahu konkrétních

veřejných politik na úrovni EU. Z pohledu politické reprezentace ČR tak představují klimatické závazky plynoucí z jejího členství v EU určité „*nutné zlo*“.

V rámci kategorie přímé/nepřímé europeizace lze označit europeizaci klimatické politiky ČR za přímou. V rámci ČR totiž dochází především k formálnímu přejímání politik a politických nástrojů a cílů z úrovně EU na úroveň ČR – ve velmi omezené míře ovšem dochází k přejímání širších strategických cílů a myšlenek mezi oběma úrovněmi. Na základě představeného modelu a analýzy příslušných politik a politické komunikace zapojených aktérů lze tedy označit top-down europeizace klimatické politiky ČR za europeizaci *přímou vynucenou*.

Na národní úrovni může vlivem europeizace docházet k řadě změn – Knill a Lehmkuhl definují tři základní způsoby, jakými EU ovlivňuje oblast politik na úrovni národních států.

- požadavkem institucionálního přizpůsobení,
- změnou struktury v oblasti domácích příležitostí,
- změnou očekávání na úrovni domácí politiky (Knill – Lehmkuhl 2002: 255–280).

Požadavky institucionálního přizpůsobení představují změny na institucionálních modelech, které jsou přejímány národními státy z úrovně EU. Při změně struktury v oblasti domácích příležitostí dochází k rozdělení moci a zdrojů mezi domácími aktéry národního státu – EU v tomto případě nepředepisuje výsledné institucionální uspořádání po takové změně. Při změně očekávání na úrovni domácích politik dochází k úpravě domácích politik podle cílů EU skrze změnu přesvědčení a očekávání domácích aktérů.

Europeizace klimatických politik se standardně vyznačuje změnou požadavků institucionálního přizpůsobení (tamtéž). Nejinak tomu je i v případě ČR a klimatických politik EU. Jelikož mezi obsahem evropských politik a nezbytnými opatřeními na úrovni národních států existuje obecně úzká vazba, představují evropské politiky v této oblasti podrobné institucionální předpisy pro úpravu vnitrostátních regulačních stylů a struktur. Požadavek institucionálního

přizpůsobení můžeme ve zkoumané oblasti pozorovat v několika rovinách. První z nich je stanovení právně závazných cílů, kterých musí ČR v oblasti klimatických politik dosáhnout. ČR se mimo jiné zavázala předkládat EU své vnitrostátní plány, které stanovují konkrétní opatření, která mají zaručit plnění emisních cílů do roku 2030. Dosažení těchto cílů je mimo jiné stanoveno i ve Státní politice životního prostředí pro období 2020 až 2030, NEKP ČR v oblasti energetiky a klimatu či v Politice ochrany klimatu v ČR. Za požadavek institucionálního přizpůsobení rovněž můžeme označit nutnost stanovení indikátorů a jejich vyhodnocování, které jsou na úrovni ČR zaneseny např. v rámci monitoringu plnění SPŽP.

K europeizaci klimatických politik České republiky ovšem nedochází pouze ve formě institucionálního přizpůsobení, ale i změnou struktury domácích příležitostí. Tato forma podle Knilla představuje případy, kdy evropské politiky mění rozdělování moci a zdrojů mezi aktéry národních států, v důsledku čehož dochází k institucionálním změnám. Tato změna je nejlépe viditelná na tzv. emisních povolenkách, kvůli kterým EU v roce 2005 vytvořila systém EU ETS. Obchodování s emisními povolenkami je tržní mechanismus pro snižování emisí skleníkových plynů. Systém EU ETS tvoří celosvětově největším systémem obchodování s emisními povolenkami (MŽP ČR 2020a). V důsledku zavedení EU ETS na národní úrovni ČR dochází právě ke změnám struktury domácích příležitostí – EU ETS totiž stanovuje konkrétní strop pro celkové množství emitovaných skleníkových plynů aktérů, kteří jsou v systému zahrnuti. V rámci limitu společnosti dostávají nebo nakupují povolenky na emise, s nimiž mohou podle potřeby navzájem obchodovat. Mohou také nakupovat omezené množství mezinárodních kreditů z projektů na snižování emisí z celého světa. Dochází tak k regulaci volného trhu na úrovni národního státu a k faktickému přerozdělování moci a zdrojů mezi národními aktéry. Podobný efekt mají i dotační programy EU v oblasti ochrany klimatu – v této oblasti jsou důležité Operační program Životního prostředí, unijní program LIFE a další dílčí segmenty operačních programů. O dotace z těchto programů mohou žádat právnické osoby se sídlem

v EU za účelem přechodu k nízkoemisnímu hospodářství. Operační program Životního prostředí je spravován na úrovni národních států, zatímco program LIFE spravuje EC (MMR ČR 2020). I přes to, že jak EU ETS, tak dotační programy vyžadovaly částečné institucionální přizpůsobení, na národní úrovni se promítají především ve formě změny struktury domácích příležitostí.

Ke změně očekávání na domácí úrovni dochází jen v omezené míře. Europeizace změnou očekávání na domácí úrovni představuje vliv úrovně EU, kterým nejsou předepisovány konkrétní institucionální požadavky ani se nemění institucionální kontext na národní úrovni, ale kterým je nepřímou vyvolána úprava politik podle cílů EU skrze změnu přesvědčení a očekávání domácích aktérů. V ČR můžeme od 90. let vidět postupný trend větší akcentace klimatické a obecně environmentální politiky – ten byl patrný především v politické komunikaci a strategických dokumentech českých vlád a v rámci legislativních VPD. Tento trend je způsoben převážně dědictvím ČR po předchozím politickém režimu a nutností vypořádat se s environmentálními a klimatickými výzvami, které tento režim zanechal. O tom, že v rámci ČR dochází vlivem europeizace spíše k formálnímu institucionálnímu přizpůsobení, svědčí i fakt, že se ČR v rámci mezinárodních závazků a závazků plynoucích ze členství v EU sice hlásí k ambiciózním cílům procentuálního snižování emisí skleníkových plynů, i přes to ovšem dlouhodobě zůstává v přepočtu na obyvatele jedním z největších emiterů skleníkových plynů v rámci Evropy i celého světa (The World Bank 2021).

O tom, že ke změně očekávání na úrovni domácí politiky v důsledku europeizace v českém politickém prostředí nedochází, svědčí i kritická politická komunikace vládních představitelů v oblasti klimatických politik EU – v posledních letech především v návaznosti na EGD, jadernou energetiku a mobilitu. Tento kritický postoje odlišný od postoje EU zastává nejen premiér Andrej Babiš, ale i další členové jeho vlády. Výroky bývalé ministrině průmyslu a obchodu Novákové: *„Světové energetice vládne trend dekarbonizace a rozvoj nových technologií. K tomuto závazku se hlásí i Česká republika. Pro nás je velmi zásadním faktorem i*

končící životnost jaderné elektrárny Dukovany“ (MPO ČR 2018) a stávajícího ministra průmyslu a obchodu Hlavíčka: „Oceňujeme navržený evropský mechanismus pro spravedlivou transformaci a usilujeme o to, aby se při naplňování Zelené dohody myslelo na nutnost specifického financování regionů, kterých se transformace nejvíc dotkne, tedy zejména regionů uhelných. [...] Je také třeba zdůraznit, že každý členský stát musí mít právo zvolit si vlastní cestu ke klimatické neutralitě. [...] Pro ČR je to rozhodně i jádro“ (MPO ČR 2020).

Europeizace dopadá i na obsah politik. Ten Hall rozděluje do tří úrovní – konkrétní nastavení politických nástrojů, druh politických nástrojů nebo technika a celkové cíle politik. V rámci europeizace českých klimatických politik můžeme pozorovat dopad na všechny tři úrovně obsahu politik. Europeizační tlaky v rámci ČR dopadají na konkrétní nastavení politických nástrojů – v tomto kontextu je potřeba zmínit především převzetí nástroje EU ETS a IPPC, coby nástroje ke snižování emisí skleníkových plynů v členských státech EU. Jejich fungování je upraveno evropskou legislativou, která je transponována příslušnou zákonnou úpravou do českého právního řádu. V rámci EU ETS např. EU konkrétně nastavuje, které spalovací zařízení do systému spadají či konkrétní nastavení přidělených povolenek. V rámci směrnice o IPPC jde především o konkrétní nastavení technik BAT, které jsou v rámci směrnice o IPPC aplikovány.

Europeizace klimatických politik ČR se projevuje i v rámci druhu politických nástrojů nebo technik. V současné době politické nástroje v oblasti ochrany klimatu kombinují několik přístupů, resp. druhů nástrojů: tradiční regulační přístupy (ukládající povinnost a kontrolující jejich plnění), tržní nástroje, nástroje zvyšující povědomí a nástroje strategického řízení. Europeizační tlaky měly v ČR za následek prohloubení politických nástrojů ve všech třech oblastech. V oblasti tradičních regulačních přístupů můžeme v důsledku europeizace pozorovat přijímání nových regulací – a to především v oblasti regulací emisí skleníkových plynů. V oblasti tržních nástrojů se jedná především o zavádění systému emisních povolenek a ekologických daní, které v ČR upravuje zákon č. 383/2012

Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů. Prohlubovány byly i nástroje zvyšující povědomí – ty jsou úzce napojeny na princip informovanosti, který v oblasti klimatické politiky uznává jak ČR, tak EU.

I přes to, že v oblasti konkrétního nastavení politických nástrojů a druhu politických nástrojů můžeme pozorovat určité dopady europeizace, největší vliv má europeizace klimatických politik na oblast celkových cílů politik. Za tento fakt může především snaha členských států EU rozvíjet své politiky na základě svých vnitrostátních preferencí a zájmů. EU si je tohoto vědoma a v kombinaci se snahou o prohloubení regulační soutěže nabývá většina klimatických politik EU spíše obecných strategií, které vytyčují jednotlivé klimatické cíle. Takový přístup poskytuje jednotlivým členským státům flexibilitu, nediskriminativnost a technologickou neutralitu při dosahování vytyčených strategických cílů. Tento přístup se promítá i v případě europeizace celkových cílů klimatických politik. V rámci EU můžeme rozlišit dva přístupy ke stanovení cílů – EU buďto stanoví celkové cíle pro EU jako celek a následně nechává členským státům volnost ve stanovení vlastních klimatických cílů, nebo EU stanovuje konkrétní právně závazné cíle pro jednotlivé členské státy. V oblasti snižování emisí skleníkových plynů je např. stanoven celoevropský cíl na úrovni 43% snížení emisí skleníkových plynů v porovnání s rokem 2005 v sektorech spadajících do EU ETS a o 30 % v sektorech mimo EU ETS. Cílem ČR stanoveným v rámci NEKP ČR je snížit celkové emise skleníkových plynů do roku 2030 o 30 % v porovnání s rokem 2005. Příkladem VP EU, kterou je stanoven ČR konkrétní právně závazný cíl je např. systém ESR, který vytváří pro ČR závazný cíl snížení emisí skleníkových plynů na období 2021-2030 stanovený na základě pětistupňové metodiky. Z hlediska cílů klimatických politik vidíme jasný vliv europeizace v přihlášení se ČR ke klimatické neutralitě do roku 2050, který je zanesen ve strategickém VPD SPŽP 2030, či v NAP CM ČR. Můžeme tedy konstatovat, že europeizace v rámci obsahu českých klimatických politik probíhá a probíhá ve

všech jejích základních oblastech, nejvíce ovšem v rámci stanovování základních cílů politik.

Vysoké míru europeizace můžeme pozorovat i v rámci obecných principů klimatické politiky ČR. Ty jsou dnes téměř totožné na úrovni EU i ČR. Některé z nich byly součástí klimatických politik ČR již od devadesátých let, některé z nich byly ovšem transponovány z evropské úrovně během členství ČR v EU. Konkrétně se jedná např. o princip udržitelného rozvoje či posílení principu informovanosti a participace veřejnosti. V rámci klimatických principů ovšem existuje významná výjimka – tzv. princip DNSH. V rámci něj Evropská unie neuznává jádro za zelený zdroj energie. Jaderná energetika tak podléhá kontrole, zda „nezpůsobuje významné poškození“ environmentálních cílů. Na rozdíl od EU ovšem ČR jadernou energii považuje za zelený zdroj energie a s jadernou energetikou počítá např. Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice. Jaderná energetika tak představuje dle českého přístupu stěžejní nástroj v boji proti změnám klimatu ČR. Právě aplikace tohoto principu na způsobila v rámci vyjednávání o podobě EGD značný odpor ČR. Za uznání jaderné energie za čistý, bezemisní zdroj energie výrazně vystupoval český premiér Andrej Babiš i ministr průmyslu a obchodu Karel Havlíček. Snahy české strany při vyjednávání o EGD byly ovšem v této oblasti neúspěšné.

Vlivem europeizace může na národní úrovni docházet ke čtyřem základním reakcím – k absorpci, transformaci, nečinnosti, či redukci. K nečinnosti ani redukci v oblasti klimatických politik v důsledku europeizace nedochází. Europeizace má totiž za následek přijímání nových politik a politických nástrojů na úrovni ČR. Tyto politiky přibližují model české klimatické politiky blíže k modelu EU – přijímáním závazných emisních cílů, implementací legislativy EU atd. Zároveň bych neoznačil reakci české politiky na europeizaci za transformaci – na úrovni ČR dochází vlivem europeizace k přejímání jednotlivých politik, cílů i politických nástrojů – nedochází ovšem k celkové transformaci českého právního ani politického rámce. K určité evoluci českých klimatických politik dochází již od devadesátých let dvacátého století –

Europeizační tlaky k této evoluci přispívají a částečně udávají její směr. Nedochozí tak k realizaci fundamentálních změn národní klimatické politiky, ale spíše ke změnám klimatických politických nástrojů a jejich nastavení. Dopady europeizace v této oblasti lze tedy označit za *absorpci*. O tomto svědčí i politická komunikace stran české politické reprezentace a deklarace českých vlád v rámci jejich programových prohlášení. V nich můžeme sledovat postupně sílící akcentaci klimatických a environmentálních témat s odkazem na závazky, které ČR plynou z jejího členství v EU. I přes tento trend ovšem nedochází k europeizaci a harmonizaci některých českých postojů ke klimatické politice. Jmenovitě jde především o postoj k jaderné energetice, kterou ČR považuje – narozdíl od EU – za čistý bezpemisní zdroj energie.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývala klimatickou politikou České republiky a Evropské unie z pohledu europeizace. Klimatická politika je ve veřejném i politickém prostoru v posledních letech vysoce diskutovaným tématem – za to může jak snaha environmentálních aktivistů, obecně rostoucí důraz států na ochranu klimatu, tak i postupně viditelnější dopady změn klimatu. Tyto diskuze se nevyhnuli ani České republice – právě proto jsem považoval za vhodné se tématem české klimatické politiky zabývat. V českém akademickém prostředí existuje řada publikací zabývajících se klimatickou politikou, doposud ovšem neexistuje práce zabývající se českou klimatickou politikou prizmatem procesů europeizace.

Evropská unie na globální úrovni zastává jedinečnou pozici – patří jak mezi významné světové emitenty skleníkových plynů, tak mezi nejdůležitější podporovatele globálních akcí, jež mají problematiku změny klimatu řešit. Unie dlouhodobě vystupuje na mezinárodním poli ve snaze ovlivnit vyjednávání mezinárodních dohod, jakou je např. Pařížská dohoda. Unie rovněž přijímá řadu opatření zaměřených na snížení emisí skleníkových plynů a na boj proti změně klimatu. V současné době považuje oblast ochrany klimatu za svou prioritu. Tento přístup byl ještě umocněn přijetím ambiciózní Zelené dohody pro Evropu a nástupem Ursuly von der Leyenové na post předsedkyně EC. Ursula von der Leyenová se v návaznosti na Zelenou dohodu pro Evropu nechala slyšet: *„Jsme odhodláni bojovat proti změně klimatu a proměnit ji v příležitost pro Evropskou unii. [...] Pokud chceme přesvědčit ostatní, jako Indii nebo Čínu, aby se připojili, musíme být vzorem. [...] Musíme být jednotní a odvážní, postupovat vpřed a dokázat, že změna je možná a že je přínosem pro lidi i pro ekonomiku“* (EC 2019c). Von der Leyenové považuje klimatickou politiku za prioritu svého funkčního období. Za stávající EC došlo k doposud největšímu navýšení klimatických závazků EU a ke stanovení ambiciózního cíle dosáhnout do roku 2050 uhlíkové neutrality. Stávající klimatická politika EU se rovněž řídí tzv. principem environmentální integrace – klimatická politika je průřezovým tématem, který by se měl zrcadlit v politické činnosti EU a ne pouze v politikách

primárně spojených s klimatickou politikou. EU si je rovněž při implementaci její klimatické politiky vědoma určité disparity jejích členských států. Ty mají často velice odlišné podmínky a politiky v oblasti energetiky, mobility, zemědělství, průmyslu, ekonomiky atd.. Tohoto faktu si je vědomá i stávající EC, jejíž Zelená dohoda předpokládá tzv. mechanismus spravedlivého přechodu, který Von den Leyenová komentovala slovy: „*Jsmo si vědomi, že ne každý region má stejný výchozí bod. Jsmo si vědomi skutečnosti, že pro některé regiony a odvětví bude obtížnější se přizpůsobit [...]*“ (EC 2019c). Z tohoto důvodu a z důvodu snahy EU o motivaci regulační soutěže nabývají klimatické politiky EU podoby spíše obecných strategií, které vytyčují základní cíle, spíše než politik nastavujících konkrétní politické nástroje a regulace. Tento přístup umožňuje členským státům nastavení vlastních nástrojů a plánů, jak zamýšlených celoevropských cílů dosáhnout. V rámci EU tak vzniká poměrně různorodé politické prostředí s odlišnými přístupy k ochraně klimatu a evropským klimatickým politikám.

V tomto prostředí zastává Česká republika poměrně jedinečné postavení, které je způsobeno jak její historií, tak přírodními i geopolitickými podmínkami a řadou dalších faktorů. Ještě před vstupem do Evropské unie musela ČR jako nový členský stát přizpůsobit svůj právní řád právnímu řádu Evropské unie. I po vstupu do EU dochází každoročně k přijetí až stovek sekundárněprávních norem, které ČR implementuje do svého právního řádu – v rámci klimatické legislativy jde spíše o jednotky, či menší desítky. K dnešnímu dni většina vnitrostátních legislativních předpisů pochází ze směrnic a nařízení EU – stejně tak je tomu i v případě legislativních předpisů v oblasti klimatické politiky (MŽP ČR 2021j).

Při prvotním nastavování klimatických politik v devadesátých letech byla ČR významně ovlivněna přístupem předchozího politického režimu a katastrofálním stavem jejího životního prostředí. Již před počátkem přístupu ČR do struktur EU tak začala určitá politická snaha o řešení klimatických a environmentálních problémů ČR. Tento trend byl ještě umocněn vstupem ČR do EU a nutností harmonizovat její politiky s politikami a legislativou EU. Podpora užších vztahů

s EU ve všech oblastech se stala charakteristickou pro samostatnou Českou republiku zejména proto, že učinila ze vstupu do EU jednu ze svých hlavních zahraničněpolitických priorit. V rámci vyjednávání o podobě klimatických politik EU hraje ČR dlouhodobě spíše skeptickou roli spolu např. s Polskou republikou. To je způsobeno především její geopolitickou závislostí na jaderné energetice, historicky silnou uhelnou energetikou a významnou rolí automobilového průmyslu. Tato pozice měla za následek snahu ČR o uplating svých přístupů k ochraně klimatu na úroveň EU. Tyto snahy se v posledních letech projevily především neúspěšnou snahou ČR o uznání jádra za bezemisní, bezpečný zdroj energie v rámci EGD. ČR je ovšem v těchto snahách neúspěšná dlouhodobě, o čemž svědčí i kritika EC, že se energetická účinnost ČR zlepšuje příliš pomalu, či, že jsou střednědobé ambice ČR v oblasti ochrany klimatu příliš nízké (EC 2020b). Doposud dochází pouze k pasivnímu přejímání evropských klimatických politik a přístupů. Právě vztah mezi klimatickou politikou EU a ČR byl hlavním tématem této práce. Tento vztah byl zkoumán prizmatem *européizace*.

Práce byla dělena do dvou základních částí. První část práce měla dva základní cíle – představit teoretická východiska práce a představit zásadní VPD klimatických politik ČR a EU.

První kapitola práce se věnovala fenoménu européizace. Byla představena definice autorů T. Risse, M. G. Cowlesové a J. Caporase, kteří européizaci definují jako: „...vytváření a vývoj odlišných struktur vládnutí na evropské úrovni, tj. politických, právních a sociálních institucí, které jsou spojeny s politickým způsobem řešení problémů a které formalizují interakce mezi aktéry i vytváření a rozvoj politických (policy) sítí specializujících se na vytváření autoritativních pravidel“ (Cowles – Caporaso – Risse 2001: 3). Představeny byly i přístupy ostatních významných autorů zabývajících se européizací jako Radaelli. Definice T. Risse, M. G. Cowlesové a J. Caporase byla vybrána, protože s jejím využitím je možné dostatečně reflektovat všechny důležité podoby a dopady européizačních procesů – právě to je velmi podstatné pro kontrolu výzkumného předpokladu a vedlejších výzkumných otázek. V této kapitole byly rovněž

představeny typy europeizace a způsoby, kterými europeizace může dopadat na úroveň EU a národního státu. Bylo představeno a popsáno dělení horizontální a vertikální europeizace, top-down a bottom-up europeizaci, dopady europeizace ve formě požadavků institucionálního přizpůsobení, změny struktur v oblasti domácích příležitostí a změny očekávání na úrovni domácích politik. Zároveň byly představeny možné reakce na europeizační tlaky – absorpce, transformace, nečinnost a redukce. Tyto kategorie jsou následně využity pro účel analytické části práce.

V následující kapitole byly představeny teoretické koncepce politik a byly blíže představeny politiky na které se práce zaměřuje – VP a jejich nositelé – VPD. Blížeji byly popsány možné kategorizace a prvky VP, které jsou následně využity v analytické části.

Práce se dále zabývala klimatickými VP jak na úrovni EU, tak na úrovni ČR. Představeny byly základní principy klimatických politik obou úrovní a výčet nejdůležitějších VPD klimatických politik obou úrovní. VPD byly představeny ve dvou základních kategoriích, které byly představeny v části předchozí – tedy v kategorii strategických VPD a legislativních VPD. V těchto kategoriích byly VPD řazeny od nejobecnějších po nejkonkrétnější. Kromě samotného obsahu VP byl rovněž nastíněn základní vztah mezi jednotlivými VP jak na stejných úrovních, tak mezi politikami na úrovni EU a úrovni ČR. Obsah, styl a struktura těchto VPD byly následně analyzovány v poslední části práce pro ověření výzkumného předpokladu a zodpovězení vedlejších výzkumných otázek.

Poslední částí práce byla analytická část. V ní byla představena analýza procesů europeizace českých klimatických politik. Na jejím základě byl za pomoci syntézy argumentů ověřen výzkumný předpoklad a došlo ke zodpovězení vedlejších výzkumných otázek.

Výzkumný předpoklad byl na začátku práce stanoven následovně: „*Europeizace politik České republiky v oblasti boje proti změně klimatu probíhá a to především ve formě top-down přímé europeizace.*“ Na základě analýzy a syntézy argumentů jsem dokázal, že k europeizaci v oblasti klimatických politik ČR dochází, a to ve formě top-down přímé europeizace. Výzkumný předpoklad byl tedy potvrzen v

celém jeho znění. Pro potvrzení tohoto předpokladu byly v rámci práce identifikovány a rozebrány prvky politik v oblasti ochrany klimatu na úrovni EU i ČR a analyzován jejich vývoj. Europeizace má v rámci politik napojených na ochranu klimatu několik výjimek – jmenovitě jde především o přístup ČR k jaderné a uhelné energetice a mobilitě.

Po potvrzení výzkumného předpokladu došlo v analytické části i k zodpovězení vedlejších výzkumných otázek – „*Dochází k europeizaci dobrovolné, či vynucené?*“ a „*Jakým způsobem europeizace ovlivňuje oblast klimatické politiky na úrovni České republiky?*“. Na základě analýzy jsem došel k závěru, že europeizace klimatických politik ČR nabývá podoby vynucené europeizace. Ke zodpovězení druhé otázky bylo využito dělení Knilla a Lehmkuhla, kteří definovali tři základní způsoby, jakými europeizační tlaky ovlivňují politiku na národní úrovni: požadavky institucionálního přizpůsobení, změnou struktury v oblasti domácích příležitostí, změnou očekávání na úrovni domácí politiky. V rámci práce jsem došel k závěru, že europeizace má za následek na úrovni ČR především požadavky institucionálního přizpůsobení a v určité míře i změnu struktury v oblasti domácích příležitostí. K významné změně očekávání na úrovni domácí politiky ve zkoumaném času nedošlo. Pro hlubší prozkoumání dopadů europeizace na podobu národní politiky jsem rovněž využil Hallovo dělení obsahu politik do tří úrovní – konkrétní nastavení politických nástrojů, druh politických nástrojů nebo technika a celkové cíle politik a dělení dopadů top-down europeizace na absorpci, transformaci, redukci a nečinnost. V rámci analýzy VPD jsem v tomto případě došel k závěru, že europeizace ovlivňuje všechny tři úrovně obsahu národních politik a to formou absorpce.

Europeizace se ovšem nedotýká všech oblastí politik stejnou měrou a existují konkrétní politiky, ve kterých proces europeizace nepozorujeme. Jedná se především o oblast mobility a jaderné energetiky. V oblasti tvorby mezinárodního vyjednávání o klimatických politikách byla ČR velmi málo aktivní a vstupovala do něj spíše jako pasivní příjemce. To bylo způsobeno především domácím politickým vývojem, ale i velikostí a mezinárodním významem ČR.

Europeizace je proces, který je úzce spojen s fungováním Evropské unie a s evropskou integrací. V českém prostředí dochází k postupnému sílení integrace a posilování vazeb mezi ČR a EU – neočekával bych, že v blízké době dojde k výrazné změně tohoto trendu. Spolu s evropskou integrací sílí i veřejná a politická debata o změně klimatu a politických přístupech, které na tuto změnu reagují. Doufám, že právo proto tato práce napomůže alespoň částečnému pochopení procesů, které se odehrávají jak na úrovni politik České republiky, tak na úrovni politik Evropské unie.

POUŽITÉ ZDROJE

Abnett, K. (2021). EU climate law talks dodge the 'elephant in the room'. *Reuters*. 2. 2. 2021 (<https://www.reuters.com/article/us-climate-change-eu-law-idUKKBN2A22KM>, 10. 2. 2021).

Amanatidis, G. (2020). Combating climate change. *European Parliament*. November 2020 (<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/72/combating-climate-change>, 20. 2. 2021).

Bache, I. – Marshall, A. (2004). Europeanization and Domestic Change: A Governance Approach to Institutional Adaptation in Britain. *Queen's Papers on Europeanisation* 5 (46), s. 2–6.

Bayer, P. – Aklin, M. (2020). The European Union Emissions Trading System reduced CO2 emissions despite low prices. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 117 (16), s. 8804–8814.

Bělohradová, J. (2013). *Účast veřejnosti na ochraně životního prostředí* [disertační práce] (Brno: Masarykova univerzita).

Burns, C. – Carter, N. (2010). Is codecision good for the environment? *Political Studies* 58 (1), s. 123–142.

Busch, P. – Jörgens, H. – Tews, K. (2005). The Global Diffusion of Regulatory Instruments: The Making of a New International Environmental Regime. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 598 (1), s. 146–167.

Byznys noviny (2020). *Premiér Babiš: Na nový Zelený úděl jsem „kývl i nekývl“, abychom získali peníze z fondů.* 11. 1. 2020 (<https://www.byznysnoviny.cz/2020/01/11/premier-babis-novy-zeleny-udel-kyvl-i-nekyvl-abychom-ziskali-penize-fondu/>, 14. 7. 2020).

CAN Europe (2020). *We are fighting dangerous climate change, following scientific findings* (<https://caneurope.org/>, 15. 8. 2020).

Colebatch, H. K. (2002). *Policy* (Maidenhead: Open University Press), s. 72–73.

Cowles, M. G. – Caporaso, J. – Risse, T. eds. (2001). *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change* (New York: Cornell University Press).

ČTK (2020). Evropský parlament podpořil zelenou dohodu. Jádru se do textu nedostalo. *Euractiv*. 15. 1. 2020 (<https://euractiv.cz/section/klima-a-zivotni-prostredi/news/evropsky-parlament-podporil-zelenou-dohodu-jadro-se-do-textu-nedostalo/>, 10. 2. 2020).

Damohorský, M. et. al. (2007). *Právo životního prostředí* (Praha: C. H. BECK).

Delbeke, J. – Vis, P. eds. (2015). EU climate policy explained. *European Commission* (https://ec.europa.eu/clima/sites/default/files/eu_climate_policy_explained_en.pdf, 13. 12. 2020).

Ditrych, O. (2010). Česká republika v boji proti klimatickým změnám. In: Drulák, P. – Handl, V. et. al., *Hledání českých zájmů: Vnitřní rozmanitost a vnější akceschopnost* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů), s. 198–217.

Drhová, Z. – Veselý, A. – Nekola, M. (2007). *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe* (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON)).

EC (2007). Pracovní plán pro obnovitelné zdroje energie. *Europea* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TX>

[T/HTML/?uri=LEGISSUM:l27065&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TX/T/HTML/?uri=LEGISSUM:l27065&from=CS), 2. 1. 2021).

EC (2009). WHITE PAPER Adapting to climate change: Towards a European framework for action. *Europea* (https://ec.europa.eu/health/ph_threats/climate/docs/com_2009_147_en.pdf, 3. 1. 2021).

- EC (2011). WHITE PAPER Roadmap to a Single European Transport Area - Towards a competitive and resource efficient transport system. *Europea* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0144&from=EN>, 3. 1. 2021).
- EC (2013). Guidance on Integrating Climate Change and Biodiversity into Strategic Environmental Assessment. *Europea* (<https://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/SEA%20Guidance.pdf>, 7. 8. 2020).
- EC (2014a). Living well, within the limits of our planet – 7th EAP – the new general Union environment action programme to 2020. *Publications Office of the EU*. 21. 1. 2014 (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0a50d4db-cb35-43aa-8c33-3b06a3a57597>, 5. 8. 2020), s. 2.
- EC (2014b). The Sixth Environment Action Programme of the European Community 2002-2012. *Europea*. 1. 1. 2014 (<https://ec.europa.eu/environment/archives/action-programme/intro.htm>, 5. 8. 2020).
- EC (2016). EU approach to sustainable development. *Europea* (https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development_en, 10. 8. 2020).
- EC (2017a). Effort sharing 2021-2030: targets and flexibilities. *Europea* (https://ec.europa.eu/clima/policies/effort/regulation_en, 20. 2. 2021).
- EC (2017b). FUTURE BRIEF: The precautionary principle: decision-making under uncertainty. *Europea* (https://ec.europa.eu/environment/integration/research/newsalert/pdf/precautionary_principle_decision_making_under_uncertainty_FB18_en.pdf, 23. 7. 2020), s. 4.
- EC (2019a). Building and renovating. *Europea* (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6725, 10. 11. 2020).

EC (2019b). COMMUNICATION FROM THE COMMISSION The European Green Deal. *EUR-Lex* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>, 27. 7 . 2020).

EC (2019c). Press remarks by President von der Leyen on the occasion of the adoption of the European Green Deal Communication. 11. 12. 2019 (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/speech_19_6749, 28. 4. 2021).

EC (2019d). Sustainable Mobility. *Europea* (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_19_6726, 10. 11. 2020).

EC (2019e). TOWARDS A SUSTAINABLE EUROPE BY 2030. *Europea* (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/rp_sustainable_europe_30-01_en_web.pdf, 20. 4. 2021).

EC (2020a). 2030 climate & energy framework. *Europea* (https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en, 5. 1. 2021).

EC (2020b). COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Country Report Czech Republic 2019. *EUR-Lex* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>, 4. 3. 2021).

EC (2020c). Energy efficiency directive. *Europea* (https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-efficiency/targets-directive-and-rules/energy-efficiency-directive_en, 20. 2. 2021).

EC (2020d). Environment action programme to 2030. *Europea* (https://ec.europa.eu/environment/strategy/environment-action-programme-2030_en, 4. 3. 2021).

EC (2020e). EU Biodiversity strategy for 2030 - concrete actions. *Europea* (https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_en, 5. 12. 2020).

EC (2020f). From Farm to Fork. *Europea* (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork_en, 10. 2. 2021).

EC (2020g). State of the Union: Commission raises climate ambition and proposes 55% cut in emissions by 2030. *Europea* (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1599, 10. 2. 2021).

EC (2020h). Sustainable transport. *Europea* (https://ec.europa.eu/transport/themes/sustainable_en, 28. 11. 2020).

EC (2020i). State aid: Commission approves compensation to energy-intensive companies in Czechia for indirect emission costs. *Europea* (https://ec.europa.eu/info/news/state-aid-commission-approves-compensation-energy-intensive-companies-czechia-indirect-emission-costs-2020-nov-10_en, 15. 2. 2021).

EC (2021a). A European Green Deal. *Europea* (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en, 3. 1. 2021).

EC (2021b). EU Emissions Trading System (EU ETS). *Europea* (https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en, 13. 2. 2021).

EC (2021c). Implementation of Community environmental legislation. *Europea* (https://ec.europa.eu/environment/legal/implementation_en.htm, 21. 2. 2021).

EC (nedatováno). European Clean Hydrogen Alliance. *Europea* (https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/european-clean-hydrogen-alliance_en, 10. 1. 2021).

EDGAR (2021). EDGAR - Emissions Database for Global Atmospheric Research. *European Commission* (<https://edgar.jrc.ec.europa.eu/>, 15. 4. 2021).

Eising, R. – Lehringer, S. (2010). Interest groups and the European Union. In: Cini, M – Borragan, N. P., *European Union Politics* (Oxford: Oxford University Press) s. 202–221.

EUR-Lex (2012). *Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění)* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI,%2010.%204.%202021,10.4.2021>), s. 47–390.

EUR-Lex (2018). *Návrh NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY, kterým se stanoví rámec pro dosažení klimatické neutrality a mění nařízení (EU) 2018/1999 (evropský právní rámec pro klima)* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1588581905912&uri=CELEX:52020PC0080,10.4.2021>).

European Council (2019). EUCO 29/19. *Europea* (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-29-2019-INIT/en/pdf,4.3.2021>).

European Council – Council of the European Union (2017). The 2030 climate and energy framework. *Europea* (<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/,5.1.2021>).

European Council – Council of the European Union (2020). European Green Deal. *Europea* (<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/,18.12.2020>).

European Union (2020). WHITE PAPER. *EUR-Lex* (https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/white_paper.html?locale=en,28.12.2020).

European Parliament (2020). Green Deal: key to a climate-neutral and sustainable EU. *News European Parliament* (<https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20200618STO81513/green-deal-key-to-a-climate-neutral-and-sustainable-eu,11.11.2020>).

European Parliament (2021). LEGISLATIVE TRAIN SCHEDULE A European Green Deal. *Europea* (<https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-european-green-deal/file-european-climate-law>, 13. 2. 2021).

Euroskop (nedatováno). *Bílé knihy* (<https://www.euroskop.cz/200/322/clanek/bile-knihy/>, 28. 12. 2020).

Fárková, K. (2017). *Využití Operačního programu Životní prostředí v oblasti zpracování biologického odpadu na příkladu konkrétního projektu* [diplomová práce] (Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava).

Featherstone, K. (2003). In the Name of „Europe“. In: Featherstone, K. – Radaelli, C. M. eds., *The Politics of Europeanization* (Oxford: Oxford University Press), s. 3-26.

Frédéric, S. (2019a). EU Commission unveils ‘European Green Deal’: The key points. *Euractiv*. 11.–12. 12. 2019 (<https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/eu-commission-unveils-european-green-deal-the-key-points/>, 21. 2. 2021).

Frédéric, S. (2019b). The EU releases its Green Deal. Here are the key points. *Climate Home News*. 12. 12. 2020 (<https://www.climatechangenews.com/2019/12/12/eu-releases-green-deal-key-points/>, 10. 11. 2020).

Green 10 (2020). *THE GREEN 10* (<https://green10.org/>, 20. 12. 2020).

GreenFacts (2020). *The essentials of the "Green Deal" of the European Commission*. 7. 1. 2020 (<https://www.greenfacts.org/en/europe-green-deal-2019/index.htm>, 29. 11. 2020).

Hall, P. (1993). Policy paradigms, social learning and the state. *Comparative Politics* 25 (3), s. 275–296.

Havlík, V. – Pšejja, P. (2007). Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia* 4 (3), s. 7–15.

Héritier, A. et al. (2001) *Differential Europe: The European Union Impact on National Policymaking: New Opportunities and Restrictions for Policymaking in the Member States* (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers).

Hey, C. (2007). III. EU Environmental Policies: A short history of the policy strategies. EU Environmental Policy Handbook. *University of Pittsburgh*. 10. 7. 2019 (http://aei.pitt.edu/98675/1/environ_policies...pdf, 5. 1. 2021), s. 21–22.

Hogwood, W. B. – Gunn, A. (1984). *Policy analysis for the real world* (New York: Oxford University Press).

Honzejk, P. (2020). České piruety kolem green dealu. *Hospodářské noviny*. 17. 9. 2020 (<https://archiv.ihned.cz/c1-66817520-ceske-piruety-kolem-green-dealu>, 10. 2. 2021).

Hrib, M. (2017). Současná legislativa ochrany přírody. *Česká zemědělská univerzita v Praze* (<https://www.fld.czu.cz/dl/50881?lang=en>, 22. 2. 2021).

Inkeles, A. – Sirowy, L. (1983). Convergent and Divergent Trends in National Educational System. *Social Forces* 62 (2), s. 303–335.

Jančářová, I. (2006). *Environmental Law, Selected international treaties and Czech national regulations* (Brno: Masaryk University).

Jordan, A. – Lieffering, D. (2004). *Environmental Policy in Europe: The Europeanization of National Environmental Policy* (London: Routledge).

Kern, K – Bulkeley, H. (2009). Cities, Europeanization and Multi-level Governance: Governing Climate Change through transnational Municipal Networks. *Journal of Common Market Studies* 3 (47), s. 309–332.

Király, A. (2009). *Ochrana životního prostředí v kontextu mezinárodní, evropské a české legislativy* [disertační práce] (Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava).

Kitschelt, H. (1986). Political opportunity structures and political protest: Anti-nuclear movements in four countries. *British Journal of Political Science* 16 (1), s. 57–85.

Klimatická koalice (nedatováno). O nás. *Klimatická koalice* (<https://klimatickakoalice.cz/o-nas>, 24. 2. 2021).

Knill, C. – Lehmkuhl, D. (1999). How Europe Matters. Different Mechanisms of Europeanization. *SSRN Electronic Journal* 3 (7), s. 5–6.

Knill, C. – Lehmkuhl, D. (2002). The national impact of European Union regulatory policy: Three Europeanization mechanisms. *European Journal of Political Research* 41 (2), s. 255-280.

Knill, C. (2001), *The Europeanisation of National Administration* (Cambridge: Cambridge University Press).

Komínková, M. (2020). Zelená dohoda pro Evropu – hlavní výzva pro novou Komisi. *Euroskop*. 18. 2. 2020 (<https://www.euroskop.cz/9047/34461/clanek/zelena-dohoda-pro-evropu-hlavni-vyzva-pro-novou-komisi/>, 19. 2. 2021).

Kurrer, C. (2020). Environment policy: general principles and basic framework. *Fact Sheets on the European Union* (<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework>, 21. 7. 2020).

Ladrech, R. (1994). Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France. *Journal of Common Market Studies* 1 (32), s. 69–88.

Lenschow, A. (2006). Europeanisation of public policy. In: Jeremy, R. eds. , *European Union: Power and Policy-making* (New York: Routledge), s. 56–69.

Leuffen, D. – Rittberger, B. – Schimmelfennig, F. (2013). Differentiated integration. *Explaining variation in the European Union* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).

Lewis, J. (2010). The European Council and the Council of the European Union. In: Cini, M – Borraran, N. P., *European Union Politics* (Oxford: Oxford University Press), s. 138–155.

Lowi, T. J. (1972). Four Systems of Policy, Politics, and Choice. *Public Administration Review* 32 (4), s. 298–310.

Marshall, A. J. (2005). Europeanisation at the Urban Level: Local Actors, Institutions and the Dynamics of Multi-level Interaction. *Journal of European Public Policy* 12 (4), s. 668-686.

Mazey, S. – Richardson, J (2005). Environmental Groups and the EC: Challenges and Opportunities. In: Jordan, A., *Environmental Policy in the European Union* (London: Earthscan), s. 106–125.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2005). *Sdělení č. 80/2005 Sb. m. s. SDĚLENÍ Ministerstva zahraničních věcí* ([https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu/\\$FILE/OMV-cesky_umluva-20081120.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu/$FILE/OMV-cesky_umluva-20081120.pdf), 10. 4. 2021).

Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2015). *Sdělení č. 64/2017 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Pařížské dohody, přijaté v Paříži dne 12. prosince 2015. Epravo.cz* (<https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sdeleni-ministerstva-zahranicnich-veci-o-sjednani-parizske-dohody-prijate-v-parizi-dne-12-prosince-2015-21875.html>, 15. 4. 2021).

MMR ČR (2020). LIFE: unijní program na podporu klimatu a životního prostředí. *DotaceEU.cz* ([https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/unijni-programy/horizont-2020-\(4\)](https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/unijni-programy/horizont-2020-(4))), 6. 3. 2021).

Moldan, B. (1991). *Duhový program Program ozdravení životního prostředí České republiky* (Praha : Academia).

MPO ČR (2015a). *Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice* (<https://www.mpo.cz/cz/energetika/elektroenergetika/jaderna->

energetika/narodni-akcni-plan-rozvoje-jaderne-energeticky-v-ceske-republice--166679/, 29. 2. 2021).

MPO ČR (2015b). *Státní energetické koncepce České republiky* (<https://www.mpo.cz/cz/energetika/elektroenergetika/jaderna-energetika/narodni-akcni-plan-rozvoje-jaderne-energeticky-v-ceske-republice--166679/>, 29. 2. 2021).

MPO ČR (2017). *Národní akční plán energetické účinnosti ČR* (<https://www.mpo.cz/cz/energetika/energeticka-ucinnost/strategicke-dokumenty/narodni-akcni-plan-energeticke-ucinnosti-cr--150542/>, 20. 2. 2021).

MPO ČR (2018). *Jaderná energie je pro Českou republiku nejlepším řešením* (<https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/jaderna-energie-je-pro-ceskou-republicu-nejlepsim-resenim--240402/>, 21. 4. 2021).

MPO ČR (2019a). *Vnitrostátní plán České republiky v oblasti energetiky a klimatu* (https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/strategicke-a-koncepcni-dokumenty/2020/1/Vnitrostani-plan-CR-v-oblasti-energetiky-a-klimatu_final.docx, 28. 2. 2021).

MPO ČR (2019b). *Aktualizace Národního akčního plánu čisté mobility (NAP CM)* (<https://www.mpo.cz/assets/cz/prumysl/zpracovatelsky-prumysl/automobilovy-prumysl/2020/5/Aktualizace-NAP-CM.docx>, 29. 2. 2021).

MPO ČR (2020). *Zelená dohoda nesmí jít na úkor české ekonomiky, je třeba postupný přechod, samostatnost zemí při rozhodování o zdrojích energie a finance* (<https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/zelena-dohoda-nesmi-jit-na-ukor-ceske-ekonomiky--je-treba-postupny-prechod--samostatnost-zemi-pri-rozhodovani-o-zdrojich-energie-a-finance----253158/>, 12. 2. 2021).

MŽP ČR (2015a). *ČR může začít připravovat konkrétní opatření na vyrovnání se se změnami klimatu* (https://www.mzp.cz/cz/news_151026_Adaptacni_strategie, 28. 2. 2021).

MŽP ČR (2015b). *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR* ([https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/\\$FILE/OEOK-Adaptacni_strategie-20151029.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/$FILE/OEOK-Adaptacni_strategie-20151029.pdf), 28. 2. 2021).

MŽP ČR (2017a). *Národní akční plán adaptace na změnu klimatu* ([https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/narodni_akcni_plan_zmena_klimatu/\\$FILE/OEOK-NAP_cely_20170127.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/narodni_akcni_plan_zmena_klimatu/$FILE/OEOK-NAP_cely_20170127.pdf), 28. 2. 2021).

MŽP ČR (2017b). *Politika ochrany klimatu v České republice* ([https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/politika_ochrany_klimatu_2017/\\$FILE/OEOK-POK-20170329.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/politika_ochrany_klimatu_2017/$FILE/OEOK-POK-20170329.pdf), 29. 2. 2021).

MŽP ČR (2017c). *POLITIKA OCHRANY KLIMATU V ČESKÉ REPUBLICE Návrh Ministerstva životního prostředí ČR* ([https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/\\$FILE/POK_final.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/$FILE/POK_final.pdf), 20. 4. 2021).

MŽP ČR (2018). *Rámcová úmluva OSN o změně klimatu* (Rámcová úmluva OSN o změně klimatu, 20. 2. 2021).

MŽP ČR (2019). *Vláda schválila novelu zákona o obchodování s emisními povolenkami* (https://www.mzp.cz/cz/news_190513-vlada-schvalila-novelu-z%C3%A1kona-obchodovani-emisnimi-povolenkami, 4. 3. 2021).

MŽP ČR (2020a). *Emisní obchodování* (https://www.mzp.cz/cz/emisni_obchodovani, 13. 2. 2021).

MŽP ČR (2020b). *Kompenzace nepřímých nákladů EU ETS* (https://www.mzp.cz/cz/kompenzace_nakladu, 13. 2. 2021).

MŽP ČR (2020c). *Prohlášení ČR k postupu obnovy hospodářství v návaznosti na pandemii COVID-19 a Zelenou dohodu pro Evropu*

([https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zelena_dohoda_prohlaseni/\\$FILE/OMV-EGD_prohlaseni%20CZ_vlada-20200528.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zelena_dohoda_prohlaseni/$FILE/OMV-EGD_prohlaseni%20CZ_vlada-20200528.pdf), 10. 2. 2021).

MŽP ČR (2020d). *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050*
([https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotního_prostřed i/\\$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2030_s_vyhledem_2050-20210111.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotního_prostřed i/$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2030_s_vyhledem_2050-20210111.pdf), 26. 2. 2021).

MŽP ČR (2021a). *Česká republika 2030*
(https://www.mzp.cz/cz/ceska_republika_2030, 24. 2. 2021).

MŽP ČR (2021b). *Historický vývoj Státní politiky životního prostředí ČR*
(https://www.mzp.cz/cz/historicky_vyvoj_statni_politiky, 24. 2. 2021).

MŽP ČR (2021c). *Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu*
(https://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol, 20. 2. 2021).

MŽP ČR (2021d). *Národní akční plán adaptace na změnu klimatu*
(https://www.mzp.cz/cz/narodni_akcni_plan_zmena_klimatu, 28. 2. 2021).

MŽP ČR (2021e). *Pařížská dohoda* (https://www.mzp.cz/cz/parizska_dohoda, 20. 2. 2021).

MŽP ČR (2021f). *Poplatky* (<https://www.mzp.cz/cz/poplatky>, 22. 2. 2021).

MŽP ČR (2021g). *Posuzování vlivů na životní prostředí*
(https://www.mzp.cz/cz/posuzovani_vlivu_zivotni_prostredi, 4. 2. 2021).

MŽP ČR (2021h). *Státní politika životního prostředí ČR*
(https://www.mzp.cz/cz/statni_politika_zivotního_prostredi, 22. 2. 2021).

MŽP ČR (2021i). *Strategický rámec Česká republika 2030*
(https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/TISK_P%C5%99%C3%ADloha-%C4%8D.-

1_Indik% C3% A1tory-ke-specifick% C3% BDm-c% C3% ADI% C5% AFm-
% C4% 8CR-2030.compressed.pdf, 24. 2. 2021).

MŽP ČR (2021j). *The Czech Republic and the European Union* (https://www.mzp.cz/en/czech_republic_and_the_european_union, 6. 2. 2021).

Nařízení (EU) 2018/842, *Nařízení Evropské parlamentu a Rady o závazném každoročním snižování emisí skleníkových plynů členskými státy v období 2021–2030 přispívajícím k opatřením v oblasti klimatu za účelem splnění závazků podle Pařížské dohody a o změně nařízení (EU) č. 525/2013.*

Němeček, M. (2017). *PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY KLIMATU V POST-KJÓTSKÉM OBDOBÍ* [diplomová práce] (Praha: Univerzita Karlova).

Olsen, J. P. (1995). The Many Faces of Europeanization. *JCMS Journal of Common Market Studies* 40 (5), s. 921–952.

Omuko, L. A. (2016). Applying the Precautionary Principle to Address the “Proof Problem” in Climate Change Litigation. *Tilburg Law Review* 21 (1), s. 52–71.

Pekárek, M. et. al. (2009). *Právo životního prostředí I.díl* (Brno: Masarykova univerzita).

Peters, B. G. (1999). *Institutional Theory in Political Science – The 'New Institutionalism'* (New York : Pinter).

Poslanecká sněmovna ČR (2021). *Výbor pro životní prostředí* (<https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4600.>, 24. 2. 2021).

Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2020/2126, *Prováděcí rozhodnutí Komise kterým se stanoví roční emisní příděly členských států na období 2021–2030 podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/842* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020D2126&from=CS>, 10. 4. 2021).

Průchová, I. (2016). Právo životního prostředí. In: Jančářová, I., *Právo životního prostředí* (Brno: Masarykova univerzita).

Psutka, J. (2011). *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu* (Praha: Wolters Kluwer Česká republika).

Radaelli, C. M. (2002). The domestic impact of european union public policy: Notes on concepts, methods, and the challenge of empirical research. *Politique Européenne* 5 (1), s. 105-136.

Radaelli, C. M. (2003). The Europeanization of Public Policy. In: Featherstone, K. – Radaelli, C. M., *The Politics of Europeanization* (Oxford: Oxford University Press), s. 37–38.

Radaelli, C. M. (2004). Europeanisation: Solution or Problem?. *European Integration online Papers* 8 (16), s. 2–5.

Repík, B. (2005). Chrání Evropská úmluva o lidských právech právo na životní prostředí? *Bulletin advokacie* 14 (9), s. 21.

Richardson, J. – Gusrafsson, G. – Jordan, G. (1982). The concept of policy style. In: Richardson, J., *Policy Styles in Western Europe* (London: George Allen & Unwin), s. 3-16.

Rovenský, J. (2020). Babiš: Kvůli zelenému fanatismu si neohrozíme průmysl a pracovní místa. *Novinky*. 11. 1. 2020 (<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/babis-kvuli-zelenemu-fanatismu-si-neohrozime-prumysl-a-pracovni-mista-40309616>, 4. 3. 2021).

Rüdiger, K. W., W. – Liefferink, D. – Lullo, M. D. (2019). The European Council, the Council and the Member States: changing environmental leadership dynamics in the European Union. *Environmental Politics* 28 (2), s. 248–570.

Schaible, C. (2020). An EU Industrial Strategy for achieving the ‘zero pollution’ ambition set in the European Green Deal. *European Environmental Bureau*. 2. 3.

2020 (<https://eeb.org/library/an-eu-industrial-strategy-for-achieving-the-zero-pollution-ambition-set-in-the-european-green-deal/>, 12. 11. 2020).

Senát ČR (2021). *Výbor pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí* (<https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/web/internet/2/struktura/vybory/vuzp>, 24. 2. 2021).

Selin, H. – VanDeveer, S. D. (2015). *EU Environmental Policy Making and Implementation: Changing Processes and Mixed Outcomes* (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press).

Směrnice 2004/35/ES, *Směrnice Evropského parlamentu a Rady o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004L0035&from=CS>, 10. 4. 2021).

Směrnice 2008/1/ES, *Směrnice Evropského parlamentu a Rady o integrované prevenci a omezování znečištění* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010L0075&from=CS>, 10. 4. 2021).

Směrnice 2009/28/ES, *Směrnice Evropského parlamentu a Rady o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0028&from=CS>, 10. 4. 2021).

Směrnice (EU) 2018/2002, *Směrnice Evropského parlamentu a Rady kterou se mění směrnice 2012/27/EU o energetické účinnosti* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=CS>, 10. 4. 2021).

Směrnice 2012/27/EU, *Směrnice Evropského parlamentu a Rady o energetické účinnosti, o změně směrnic 2009/125/ES a 2010/30/EU a o zrušení směrnic 2004/8/ES a 2006/32/ES* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0027&from=CS>, 10. 4. 2021).

Streck, C. (2020). Filling in for Governments? The Role of the Private Actors in the International Climate Regime. *Journal for European Environmental and Planning Law* 17 (1), s. 5–28.

Šimčíková, M. (2010). *Environmentální politika* (Ostrava: Ostravská univerzita).

Švehla, M. (2020). NAPROSTO BRUTÁLNÍ HAVLÍČEK. *Respekt*. 20. 3. 2020 (<https://www.respekt.cz/spolecnost/naprosto-brutalni-havlicek>, 10. 2. 2021).

Tamma, P. – Schaart, E. – Gurzu A. (2019). Europe's Green Deal plan unveiled. *POLITICO* (<https://www.politico.eu/article/the-commissions-green-deal-plan-unveiled/>, 18. 2. 2021).

Teeter, P. – Sandberg, J. (2016). Constraining or Enabling Green Capability Development? How Policy Uncertainty Affects Organizational Responses to Flexible Environmental Regulations. *British Journal of Management* 28 (4), s. 649–665.

Tews, K. (2015). Europeanization of Energy and Climate Policy: The Struggle Between Competing Ideas of Coordinating Energy Transitions. *The Journal of Environment & Development* 24 (3), s. 267–291.

The World Bank (2021). *CO2 emissions (metric tons per capita) - Czech Republic* (https://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.PC?most_recent_value_desc=true&locations=CZ, 6. 3. 2021).

Torjman, S. (2005). *What is Policy?* (Ottawa: The Caledon Institute of Social Policy).

United Nations (2019). *Goal 13: Take urgent action to combat climate change and its impacts* (<https://www.un.org/sustainabledevelopment/climate-change/>, 15. 8. 2020).

United Nations (2021). *Status of Treaties – Paris Agreement* (https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-I-7-d&chapter=27&clang=_en, 20. 2. 2021).

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb..

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD*, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb..

Van Bever, E. – Verhelst, T. (2013). *Towards a More Active Approach of Local Level Europeanization* (Cardiff: 63rd Political Studies Association Annual Conference), s. 4–5.

Veselý, A. – Drhová, Z. – Nachtmannová, M. (2005). *Veřejná politika a proces její tvorby. Co je „policy“ a jak vzniká* (Praha: UK FSV CESES), s. 10–18.

Vláda České republiky (1992). *Programové prohlášení vlády - Klaus 1992*. 30. 4. 2009 (<https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=26624>, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (1996). *Programové prohlášení*. 30. 4. 2009 (<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-2/programove-prohlaseni-26625>, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (1998). *Programové prohlášení vlády - Tošovský 1998*. 30. 4. 2009 (<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/josef-tosovsky/programove-prohlaseni-vlady--tosovsky-1998-26606/>, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (1998). *Programové prohlášení vlády*. 30. 4. 2009 (https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (2004). *Programové prohlášení vlády České republiky*. 30. 4. 2009 (<https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/2004-cr/programove-prohlaseni-vlady-2004>, 2. 3. 2021).

vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/stanislav-gross/Programove-prohlaseni-vlady-Ceske-republiky_1.pdf, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (2005). *Programové prohlášení vlády Jiřího Paroubka (2005)*. 28. 8. 2007 (https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/jiri-paroubek/Programove-prohlaseni-vlady-Jiriho-Paroubka_1.pdf, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (2006). *Programové prohlášení vlády*. 30. 4. 2009 (https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolanek-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (2007). *Programové prohlášení vlády*. 30. 4. 2009 (https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolanek-2/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (2009). *Programové prohlášení vlády ČR*. 13. 7. 2010 (<https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/jan-fischer/ppv-2009.pdf>, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (2010). *Programové prohlášení Vlády České republiky*. 4. 8. 2010 (https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (2013). *Programové prohlášení vlády ČR*. 2. 8. 2013 (<https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf>, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (2014). *PROGRAMOVÉ PROHLÁŠENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY*. 14. 2. 2014 (https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf, 2. 3. 2021).

Vláda České republiky (2018). *Programové prohlášení vlády*. 8. 1. 2018 (<https://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni-vlady-162319/>, 2. 3. 2021).

Vink, M. – Graziano, P. (2006). Challenges of a New Research Agenda, In: Vink, M. – Graziano, P. eds., *Europeanization – New Research Agendas* (London: Palgrave Macmillan), s. 5–8.

Wach, K. (2016). Europeanisation: Its Definition, Research Approaches and Dimensions. In: Stanek, P. – Wach, K., *Macro-, Meso-, and Microeconomic Dimensions of Europeanisation* (Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN), s. 23–25.

Yeo, S. (2016). Explainer: When will the European Union ratify the Paris Agreement?. *CarbonBrief*. 23. 6. 2016 (<https://www.carbonbrief.org/explainer-when-will-european-union-ratify-paris-agreement>, 20. 4. 2021).

Zachová, A. (2019). Jádru není „čistě zelený“ zdroj energie, shodli se europoslanci a Rada EU. *Euractiv*. 17. 12. 2019 (<https://euractiv.cz/section/evropske-finance/news/jadro-neni-ciste-zeleny-zdroj-energie-shodli-se-europoslanci-a-rada-eu/>, 10. 2. 2020).

Zákon č. 17/1992 Sb., *Zákon o životním prostředí*. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Zákon č. 2/1969 Sb., *Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 383/2012 Sb., *Zákon o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů*, ve znění pozdějších předpisů.

Zemanová, Š. (2007). Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy* 4 (42), s. 32–34.

RESUME

In my diploma thesis I am focusing on the climate change as a political topic in the European Union and the Czech Republic. This topic is explored from the perspective of climate policies on the level of European Union and Czech Republic and from the perspective of how are these policies affected by the processes of Europeanization. The phenomenon of Europeanization is not caused only from the level of European Union but also from the level of the member states. The thesis is divided into three main parts.

In the first main part of my diploma thesis i present the main scientific approaches to the phenomenon of Europeanization. The main dimensions of Europeanization and the implications of the europeanization processes are outlined in this part. The second part of my diploma thesis is focused on specific climate policies of European Union and the Czech Republic. Basic climate strategic and legislative policies and their historical context are presented. The third part of my diploma thesis uses information presented in the first two parts and contains the analysis of Europeanization processes of the Czech climate policies. The analysis is used for verification the main research assumption: „*The Europeanisation of the Czech Republic's policies in the field of combating climate change is taking place, primarily in the form of top-down direct Europeanization.*“